

INFORMATOR OŚWIATOWY

BIULETYN POMORSKIEGO OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

Pomorski Ośrodek
Doskonalenia Nauczycieli
w Słupsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Komunikowanie się i sztuka wypowiedzi

Wspomaganie rozwoju uczniów i wsparcie rodziny

W biuletynie m.in.:

- Przepisy prawne, decyzje, zalecenia i wyjaśnienia...
- Informacje o placówkach oświatowych
- Innowacje i poszukiwania w nauczaniu i wychowaniu
- Propozycje doskonalenia nauczycieli
- Informacje o konkursach i olimpiadach dla uczniów
- Recenzje, nowości wydawnicze
- Komunikaty

INFORMATOR OŚWIATOWY

• Nr 4/23 (204) • Rok XXXIII • PAŹDZIERNIK - GRUDZIEŃ 2023 • ISSN 1505-0904

Bożena Żuk: *SIWEK na świąteczny czas* 3

INFORMACJE, OPINIE, PROPOZYCJE

Dorota Kłos: *Od komunikacji do rozmowy* 4

Ewa Urbańska-Mazuruk: *Małe wyrazy – duży kłopot* 6

Wojciech Wróblewski: *Innowacja pedagogiczna „Podstawy dziennikarstwa i komunikacji społecznej” formą kształtowania kompetencji komunikacyjnych* 8

Zdzisława Głowienka: *Kultura żywego słowa w edukacji wczesnoszkolnej* 11

Iwona Poźniak: *Ludzie listy piszą ...* 14

Katarzyna Praszczak: *Akademia młodego retora, czyli o retoryce w siemianickiej szkole* 18

Joanna Kierul-Cieślak: *O potrzebie kultury języka* 20

Kinga Mielczarek: *Tutoring w Klasach Patronackich* 21

Joanna Pawlak-Jęczewska: *Komunikacja w miejscu pracy* 22

Ewa Sobczyńska, Bożena Diks, Aneta Typa: *Konkurs ogłaszamy, o kulturę słowa swoich uczniów dbamy. Szkoła Podstawowa w Gostkowie* 23

Władysława Hanuszewicz: *Model wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wspierania jego rodziny*..... 26

Anna Perska, Joanna Wolanin: *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w Rumi. Nasze doświadczenia, spostrzeżenia i refleksje* 28

Ewelina Niesiołowska: *Elektrostymulacja i kinesioterapia jako innowacyjne metody w terapii logopedycznej prowadzone w Oddziale Wczesnego Wspomaganie Rozwoju w SOSW im. Biskupa z Miry Św. Mikołaja w Żukowie* 31

Marlena Hałas: *Wspomaganie rozwoju wychowanków i wsparcie rodziny w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Ustce* 33

Karolina Świebodzińska: *Uczą, bawią i wspierają rozwój. O wykorzystaniu TIK w szkole w Siemianicach* 35

Anna Kreft: *Wizyty studyjne – ich edukacyjny wymiar* 37

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Iwona Poźniak: <i>Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne. Konferencje podsumowujące działania projektu</i>	39
Tomasz Kabulski, Arkadiusz Gliszczyński: <i>Współczesna edukacja leśna przedmiotem międzyinstytucjonalnej konferencji</i>	43
Renata Kołosowska: <i>10. Konferencja z cyklu Zdrowy Pomorzanie</i>	45
Anna Rychły-Lipińska, Justyna Szczypek-Bogdanowicz: <i>Edu Inno Boost – Innowacje i kreatywność w projektach edukacyjnych. Konferencja Erasmus Days 2023</i>	47
Anna Kreft: <i>Neurodydaktyka, komunikacja a przekazywanie wiedzy merytorycznej</i>	49
Marek Wróblewski: <i>Filament w Szkolnym Laboratorium Przyszłości. Przewodnik po wyborze materiałów do druku 3D</i>	50

OLIMPIADY, IMPREZY, KONKURSY

Anna Rzepa, Dorota Iwanowicz: <i>Nauczyciel Pomorza 2023. Wyobraźnia moich uczniów nie ma ograniczeń</i>	52
Jolanta Betkowska: <i>Nauczyciel mistrzem słowa – z doświadczeń ośmiu edycji Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli</i>	55
Ewa Misiewicz: <i>Jan Kochanowski – poeta na dzisiejsze czasy. Muzyczna powtórka do matury</i>	57
Marzena Wolska, Maria Pietryka-Małkiewicz, Barbara Studzińska: <i>V Międzynarodowy Konkurs Literackiej Twórczości Młodzieży „Witkacy. Napisane dzisiaj”</i>	58

KSIĄŻKI, CZASOPISMA, MULTIMEDIA

Jolanta Janonis: <i>Tematyczne zestawienie bibliograficzne na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBP w Słupsku</i>	59
---	----

SIWEK na świąteczny czas

Droga Czytelniczko, Drogi Czytelniku!

Zbliżający się czas Świąt Bożego Narodzenia w tradycji polskiej obfituje w zwyczaje i obrzędy. Wśród nich znajduje się przekonanie, że – w magiczną wigilijną noc – zwierzęta, ale też i ludzie rozmawiają we wszystkich językach świata. Wśród rozmówców znajdują się zapewne dobrze znane miłośnikom przyrody siwki, konie o siwej maści spokrewnione z popularnymi bułankami, dereszami i gniadoszami.

Oddajemy w Państwa ręce ostatni w tym roku numer *Informatora Oświatowego*. Rozpoczyna go tekst Doroty Kłós – polonistki, nauczycielki etyki i filozofii, która zwraca uwagę na to, że w procesie porozumiewania się obok przekazywania w sposób poprawny treści, równie istotne jest pozyskanie zaufania odbiorcy. Autorka przywołuje akronim *SIWEK*, którego pierwsze litery oznaczają postawy, które otwierają się na dialog i budują zaufanie. Są to: *Sympatyczność, Inteligencja, Wiarygodność, Empatia, Kompetentność*. Życzę Państwu, abyście w podejmowanym przez autorów artykułów dialogu z czytelnikami dostrzegli przestrzeń do osobistych refleksji, rozmów lub dyskusji nad istotnymi dla Was kwestiami.

Zamieszczone w kwartalniku teksty odnoszą się do: problemów związanych z komunikacją, w tym poprawnością i kulturą języka; znaczenia neurodydaktyki w procesie komunikacji i przekazywania wiedzy merytorycznej; do zagadnień dotyczących wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny; innowacyjnych metod stosowanych w terapii logopedycznej; wsparcia procesu dydaktycznego przez aplikacje oraz czytniki kodów QR, które pozwalają uczniom na samodzielną pracę.

Oddzielną grupę stanowią artykuły o działaniach realizowanych w ramach projektów regionalnych i ogólnopolskich. Należą do nich: relacja z konferencji podsumowujących *Pomorskie Żagle Wiedzy*, sprawozdanie z wizyt studyjnych, które odbyły się w ramach *Zdolnych z Pomorza* oraz podsumowanie *Zdrowego Pomorzanina*. Wielokrotnie publikowaliśmy artykuły dotyczące współpracy. Tym razem, czytając artykuł pokonferencyjny o współczesnej edukacji leśnej, dowiedziecie się o potencjale tkwiącym we współpracy międzyinstytucjonalnej podmiotów, które mogą i powinny współpracować i uzupełniać się.

Obecnie wymagania dotyczące kompetencji kluczowych uległy zmianie wynikającej z procesu

przeobrażeń społecznych, wzrostu znaczenia rozwoju technologicznego i będącej jego wynikiem konieczności wdrażania rozwiązań pozwalających na kształtowanie się mechanizmów dostosowawczych. Wśród nich istotną rolę odgrywają innowacje i kreatywność w projektach edukacyjnych, o których przeczytacie na łamach grudniowego wydania *Informatora Oświatowego*. Wśród projektów szczególne znaczenie mają Szkolne Laboratoria Przyszłości. Zachęcam do skorzystania z *Przewodnika po wyborze materiałów do druku 3D*, który ułatwi Państwu wykorzystanie zakupionego sprzętu.

Panaceum na problemy dzisiejszych czasów znajdziemy w literaturze i sztuce. Przekonuje nas do tego tekst *Jan Kochanowski – poeta na dzisiejsze czasy* oraz zaproszenie do udziału w *V Międzynarodowym Konkursie Literackiej Twórczości Młodzieży „Witkacy. Napisane dzisiaj”*. Po raz kolejny widzimy, że działając z pasją możemy góry przenosić. Przekonują o tym tegoroczna laureatka tytułu Nauczyciel Pomorza – Anna Rzepa, która podkreśla, że wyobrażenia uczniów nie ma ograniczeń oraz laureatka konkursu Nauczyciel Pomorza z 2021 roku – Zdzisława Głowienka, która uważa, że wykonuje najpiękniejszy zawód na świecie.

Takiego poczucia zawodowego i osobistego spełnienia życzę każdemu. Na Świąteczny Czas i Nowy 2024 Rok składam Państwu życzenia atmosfery sprzyjającej bliskości, serdecznej życzliwości oraz wszelkiej pomyślności.

Bożena Żuk

Dyrektor

Pomorskiego Ośrodka

Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

*Szczęścia, co radość daje,
miłości, co niesie pokój,
zdrowia, co rodzi wytrwałość,
wiary, co nadzieję prowadzi,
dni wypełnionych do końca,
nowych wschodów słońca
i niech więcej takich darów
Nowy Rok nam użycz*

Dorota Kłos

Od komunikacji do rozmowy

Językowe ABC

Żyjemy w otoczeniu rzeczy, ale to język jest *ośrodkiem bytowania człowieka*¹. Kiedy jednak wypowiadamy słowo „język”, o czym tak naprawdę mówimy. W pytaniu tym kryje się całe skomplikowanie i niejednoznaczność używanych słów. W codziennej praktyce mówienia posługujemy się pojęciami język i mowa wymiennie. Język to słowa – wypowiedziane i usłyszane, zapisywane i odczytywane – ujęte w normy gramatyczne, czyli reguły ich tworzenia i łączenia, z kolei każdy akt użycia języka, czyli systemu znaków (słów) i reguły ich łączenia nazywany jest mową. Język jest – co prawda – zjawiskiem prymarnym w stosunku do mowy (najpierw nabywamy/tworzymy system językowy, aby mówić), jednak intuicyjnie czujemy, że użycie/ używanie języka to sprawa bardziej skomplikowana, bo w mowie zaczyna się i kończy wszelkie wyjaśnianie tego, co *pomyśli głowa*².

Zdolność skutecznego komunikowania się i porozumiewania się z innymi osobami (rozwijana m.in. w języku ojczystym) jest jedną z kształtowanych i rozwijanych w szkole kompetencji kluczowych – definiowanych jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw³. Oznacza to, że na nauczyciela spoczywa obowiązek rozwijania, monitorowania, korygowania i kontrolowania procesu porozumiewania, czyli nabywania przez ucznia zdolności:

*[...] identyfikowania, rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania pojęć, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie, przy wykorzystaniu obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych we wszystkich dziedzinach i kontekstach. Zakłada [...] zdolność skutecznego komunikowania się i porozumiewania się z innymi osobami, we właściwy i kreatywny sposób*⁴.

1. W myśli Hansa-Georga Gadamera odnaleźć można ważną intuicję, że język nie tylko wyjaśnia świat, ale określa, kim jesteśmy jako ludzie ze zdolnością posługiwania się językiem.

2. Juliusz Słowacki, Beniowski, Pieśń V. <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/beniowski-piec-pierwszych-piesni.html> [dostęp: 25.11.2023]

3. Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=en) [dostęp: 25.11.2023]

4. Tamże.

Warunkiem niezbędnym do rozwijania tej umiejętności jest dbałość nauczyciela o sprawność i poprawność językową nie tylko uczniów, ale także własnych wypowiedzi: nauczyciel powinien być najpierw wzorem, dopiero w dalszej kolejności kontrolerem i weryfikatorem. Szczególną rolę pełni oczywiście polonista: rozwija kompetencje językowe uczniów (m.in. w ramach lekcji gramatyki i nauki o języku), a w ocenie wypowiedzi uwzględnia zarówno zawartość merytoryczną, jak i poziom opanowanych umiejętności językowych. Mylne jest jednak założenie, że tylko na nauczyciela języka polskiego spoczywa obowiązek kształtowania poprawnych nawyków językowych, czyli świadomego używania języka z zachowaniem norm poprawnościowych.

Wiedza językowa i kompetencje językowe uczniów, rozumiane jako opanowanie *systemu reguł gramatycznych umożliwiających [...] generowanie zdań uznanych powszechnie za poprawne*⁵ powinny stanowić szczególną troskę nauczycieli także dlatego, że stanowią niezbędny warunek umożliwiający opanowanie kompetencji komunikacyjnej. Trudno wyobrazić sobie, że ktoś, kto nie potrafi zbudować wypowiedzi zgodnie z obowiązującymi regułami gramatycznymi, jest w stanie opanować wiedzę przedmiotową, uczestniczyć w życiu społecznym czy nawiązywać relacje. Wypowiedzi – niezrozumiałe dla innych, określane jako niekomunikatywne – nie spełniają najważniejszych funkcji języka: przekazywania i odbierania informacji, oddziaływania na odbiorcę, wyrażania własnych uczuć, sądów i ocena w konsekwencji wymiany przekonań i poglądów. Kompetencja językowa – rozumiana również jako zdolność swobodnego i poprawnego posługiwania się językiem – oznacza zdolność uczenia się, ale także porozumiewania się i wyrażania za pomocą języka tego wszystkiego, co użytkownik chce wyrazić po to, by budować więzi społeczne:

Rozwijanie umiejętności rozumienia i tworzenia informacji stanowi podstawę dalszego uczenia się i innych interakcji językowych.⁶

5. Termin kompetencja językowa wprowadził do gramatyki generatywno-transformacyjnej Noam Chomsky; cyt za: Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego, red. A. Szulc, PWN Warszawa 1984, s. 115.

6. Zalecenie Rady...

Jak widać, efektywne i społecznie pożądane komunikowanie nie wynika jedynie ze sprawności językowych, nie wystarczy mówić poprawnie, a nawet pięknie. Warto pamiętać, że używamy także języka (mówimy) o czymś w określonym celu, ale przede wszystkim do kogoś.

Nauczycielu: komunikuj się i... bądź jak SIWEK

Sprawność językowa nie jest więc jedynym czynnikiem warunkującym skuteczną komunikację. Nadrzędną rolę wobec sprawności językowej odgrywa kompetencja komunikacyjna, czyli zdolność wykorzystania języka jako narzędzia w niezwykle złożonym celu, jakim jest porozumiewanie z innymi ludźmi.

Jednakże sam termin „komunikacja” nie wydaje się jasny i oczywisty. Jak zauważa Bożydar L.J. Kaczmarek *można się komunikować z komputerem, lecz raczej trudno dojść z nim do porozumienia*⁷. A to znaczy, że nie o komunikację chodzi, ale komunikowanie się, czyli obustronną wymianę komunikatów⁸. Z tego wynika, że współczesna szkoła nie może być (i nie jest) jedynie miejscem, w którym nauczyciel komunikuje (jest nadawcą komunikatu), a uczeń odbiorcą. Jednostronna komunikacja: ja – nauczyciel mówię, ty – uczeń słuchasz jest zaprzeczeniem celu, dla którego posługujemy się językiem i komunikujemy się ze sobą. W takim ujęciu powinna stawać się przestrzenią nie tylko zdobywania/nabywania wiedzy, kształtowania umiejętności i postaw, ale także miejscem budowania relacji, wymiany myśli i idei. Bez relacji i budowania więzi trudno wyobrazić sobie edukację i proces wychowania.

Dbałość o rozwój kompetencji komunikacyjnych uczniów – jeśli ma być świadomym działaniem nauczyciela – powinna oznaczać także doskonalenie własnych kompetencji komunikacyjnych. Należy je rozumieć po prostu jako proces komunikowania się z uczniem. Warto więc pamiętać, że komunikaty/mowa mają być nie tylko wzorem mowy *jasnej i wyraźnej*, czyli takiej, którą odbiorca jest w stanie poprawnie zinterpretować zgodnie z intencją nadawcy, ale przede wszystkim ma być otwarciem na dialog. Kiedy rozumiemy się nawzajem (rozumiemy mowę), komunikacja ma szansę stać się rozmową.

Aby ten cel osiągnąć, należy spełnić kilka istotnych warunków: potrzebna jest wola porozumienia, ale także pozytywna postawa zarówno wobec języka, jak i rozmówcy:

*Pozytywna postawa w stosunku do porozumiewania się [...] obejmuje skłonność do krytycznego i konstruktywnego dialogu, [...] zainteresowanie kontaktami z innymi ludźmi. Wiąże się to ze świadomością oddziaływania języka na innych ludzi oraz potrzebę rozumienia i używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie*⁹.

Wielu badaczy zajmujących się teorią komunikacji podkreśla, że skłonni jesteśmy słuchać innych, wchodzić w dialog i odpowiadać na komunikaty, jeśli ci, którzy do nas mówią, zdobędą nasze zaufanie¹⁰. Nikogo, kto zna szkolną rzeczywistość, nie trzeba zbytnio przekonywać, jak istotne jest to, żeby uczniowie słuchali nauczycieli, a nie tylko byli im posłuszni. Jak jednak zdobyć przychylność uczniów bez uciekania się do pochlebstw i manipulacji? Nie ma oczywiście jednej wyczerpującej i zadowalającej odpowiedzi. Ciekawe rozwiązanie zaproponował Kaczmarek, który niezbędne czynniki warunkujące skuteczność oddziaływań ujął w formę skrótownca SIWEK¹¹. Pierwsze litery akronimu oznaczają postawy, które otwierają na dialog i budują zaufanie. Są to: Sympatyczność (czyli uśmiech, zachęcanie do opowiadania), Inteligencja (przede wszystkim emocjonalna, swoboda i naturalność), Wiarygodność (m. in. przyznawanie się do błędów), Empatia (wczuwanie się w nastrój rozmówcy), Kompetencja (znajomość danego zagadnienia).

Inaczej rzecz ujmując, ważne są nie tylko przekazywane w sposób poprawny treści, lecz także – a może przede wszystkim – to, kto mówi, i jakie jest jego nastawienie: do przekazywanych treści i do odbiorców. Dla nauczyciela rady te mogą stać się początkiem niezwykle inspirujących rozmów z uczniami. Czego wszystkim zajmującym się edukacją życzę.

9. Zalecenie Rady...

10. Bożydar L.J. Kaczmarek, *Misterne gry...*, s. 58-59.

11. Tamże, s. 58-59.

7. Bożydar L.J. Kaczmarek, *Misterne gry w komunikację*, Wydawnictwo UMCS Lublin 2009, s. 4-5.

8. Tamże, s. 4-5.

Dorota Kłós

Nauczycielka języka polskiego, etyki i filozofii, mediatorka, opiekunka Szkolnego Koła Wolontariatu „Micek i przyjaciele” w II Liceum Ogólnokształcącym im. A. Mickiewicza w Słupsku, koordynatorka projektów wolontariackich realizowanych przez uczniów, finalistka konkursu Nauczyciel Pomorza 2022.

dr Ewa Urbańska-Mazuruk

Małe wyrazy – duży kłopot

Materiał do poniższych uwag pochodzi z tzw. żywej mowy mówionej i pisanej, tzn. z wypowiedzi różnych osób w radiu, telewizji, z komentarzy na Facebooku, z tzw. pasków w TV, z ulotek reklamowych itp.

Nie rozpatruję wszystkich możliwych użyć form językowych, odnoszę się tylko do zgromadzonego materiału; jest on na tyle reprezentatywny dla współ-

czesnego języka polskiego, że może być podstawą dla krótkich komentarzy. Ale przede wszystkim mam nadzieję, że być może uwrażliwi nauczycieli (**wszystkich nauczycieli** – nie tylko polonistów) na poprawne wyrażanie myśli i poprawne pisanie.

Na początek zajmijmy się pisownią partykuły **nie** z różnymi częściami mowy.

1. Nie z czasownikami

Źle	Dobrze	Komentarz
<p><i>niepoddam się</i> <i>tego niechciał</i> <i>rodzice niemają czasu</i> <i>albo niechcą</i> <i>zasad te osoby nieznają</i> <i>niewiem napewno</i> <i>ona niewie</i> <i>niema kota myszy grasują</i></p>	<p>nie poddam się nie chciał nie mają nie chcą nie znają nie wiem na pewno nie wie nie ma</p>	<p>nie z czasownikami osobowymi piszemy osobno. Wyjątki: <i>nienawidzić</i>, <i>niedomagać</i>, <i>niedowidzieć</i>, <i>niewolić</i>. Osobno piszemy także z czasownikami nieosobowymi: <i>nie należy</i>, <i>nie powinno się</i>, <i>nie należało się</i> oraz z wyrazami użytymi w funkcji czasownika: <i>nie trzeba</i>, <i>nie można</i>, <i>nie warto</i>, <i>nie wolno</i>, <i>nie wiadomo</i></p>

2. Nie z imiesłowami przysłówkowymi

Źle	Dobrze	Komentarz
<p><i>niechcąc</i> <i>niezrobiwszy</i></p>	<p>nie chcąc nie zrobiwszy</p>	<p>Imiesłowy przysłówkowe zakończone na <i>-ąc</i>-<i>wszy</i>-<i>wszy</i> mogą zastępować czasownik, zatem nie piszemy z nimi rozdzielnie. Imiesłowy przysłówkowe rzadko występują w języku mówionym, dlatego też przykładów mało i niemal zawsze użyte błędnie, także gdy idzie o sens zdania.</p>

3. Nie z przymiotnikami

Źle	Dobrze	Komentarz
<p><i>nie praktyczna chłodziarka</i> <i>nie małe koszty</i> <i>wcale nie łatwą lekturę</i> <i>są nie którzy</i> <i>nie ważne dokumenty</i> <i>nie zła breja</i> <i>nie dobra pogoda</i> <i>nie samowite</i> <i>kobiety nie płodne</i> <i>nie samowite</i> <i>od nie jednej</i></p>	<p>niepraktyczna niemałe niełatwą niektórzy nieważne niezła niedobra niesamowite niepłodne niesamowite niejednej</p>	<p>niezprzymiotnikami w stopniu równym piszemy łącznie, w stopniu wyższym i najwyższym – rozdzielnie, np. <i>nieładny</i>, ale: <i>nie najładniejszy</i>, <i>niedobry</i> ale: <i>nie lepszy</i></p>

4. Nie z imiesłowami przymiotnikowymi

Źle	Dobrze	Komentarz
<p><i>nie testowane</i> <i>nie kradzionego</i> <i>nie oświetlonych przejściach</i></p>	<p>nietestowane niekradzionego nieoświetlonych</p>	<p>Imiesłowy przymiotnikowe zakończone¹ na <i>-ny</i>-<i>na</i>-<i>ne</i>-<i>ty</i>-<i>ta</i>-<i>te</i>-<i>ący</i>-<i>ąca</i>-<i>ące</i> nazywają cechy tak jak przymiotnik, zatem nie piszemy z nimi łącznie</p>

5. Nie z przysłówkami

Źle	Dobrze	Komentarz
<i>nie ładnie</i> <i>już nie długo</i> <i>nie źle</i> <i>nie dawno był tu</i> <i>nie koniecznie polski zwyczaj</i> <i>nie wątpliwie</i> <i>zachowują się nie zgodnie z...</i> <i>nie raz</i>	nieładnie niedługo nieźle niedawno niekoniecznie niewątpliwie niezgodnie nieraz (w znaczeniu często)	Przysłówki, które pochodzą od przymiotników z nie piszemy łącznie; z innymi przysłówkami piszemy osobno, np.: <i>nie bardzo, nie dosyć, nie całkiem, nie zawsze</i> . Zależnie od znaczenia może być pisownia <i>nie raz, nie dwa</i> ;

6. Nie z rzeczownikami

Źle	Dobrze	Komentarz
<i>nie wyrzucenie</i> <i>to nie porozumienie</i> <i>to jest nie prawda</i> <i>w nie bycie</i> <i>nie posiadania</i> <i>nie udacznicza</i>	niewyrzucanie nieporozumienie nieprawda w niebycie nieposiadania nieudacznicza	nie z rzeczownikami piszemy łącznie. Problemem dla piszących są rzeczowniki, które pochodzą od czasowników, a więc te zakończone na <i>-anie-enie-cie</i> . Pochodzą one od czasowników, ale są rzeczownikami, „po szkolnemu” można to sprawdzić, stawiając pytanie <i>kto?co?</i> , o czasownik pytalibyśmy <i>co robi?</i>

7. Partykuła *-by* z czasownikami

Źle	Dobrze	Komentarz
<i>nie mieli by</i> <i>chciała bym</i> <i>czy znalazła by się</i> <i>wielu, którzy dali by wszystko</i> <i>zamieszkała bym</i> <i>dorzucił bym jeszcze</i> <i>były by mandaty</i>	nie mieliby (<i>oni</i>) chciałabym (<i>ja</i>) znalazłaby (<i>ona</i>) daliby (<i>oni</i>) zamieszkałabym (<i>ja</i>) dorzuciłbym (<i>ja</i>) byłyby (<i>one</i>)	Z osobowymi formami czasownika -by piszemy łącznie; natomiast z nieosobowymi – osobno: <i>trzeba by pójść, warto by powtórzyć, wiedzieć by to należało, można by, mówiono by</i>

Błędnie budowane są także konstrukcje porównawcze z **jak**. Za pomocą **jak** możemy porównywać tylko przymiotniki i przysłówki w stopniu równym (czyli w postaci, w jakiej występują w słowniku). Klasycznym już przykładem jest *gryka jak śnieg biała*. W stopniu wyższym w konstrukcji porównawczej należy użyć *niż* lub *od*: *gryka bielsza niż śnieg / gryka bielsza od śniegu*. Inny przykład: *groźny jak rekin – groźniejszy niż rekin / groźniejszy od rekina; Co lepszego stworzył Bóg jak nie kobietę?* Poprawnie należy powiedzieć: *niż kobietę / od kobiety*.

Na zakończenie pragnę zwrócić uwagę na pewne zjawisko, które zdaje się być niezauważalne, ale bardzo ekspansywne we współczesnej polszczyźnie. Liczba zgromadzonych przykładów może o tym świadczyć. Mam na myśli wyraz **czy**. Jak wiadomo, w polszczyźnie jego podstawową funkcją jest bycie partykulą pytającą, ale jest także spójnikiem, oznaczającym wyłączenie się treści zdań lub ich części, np. *Prędeż czy później prawda wyjdzie na jaw*. Może być używane zamiennie ze spójnikami **lub**, **albo**. Tymczasem obecnie coraz częściej zastępuje spójniki **i /oraz/ a także/ tudzież**, np. Jest autorem *Starej baśni* czy *Hrabiny Cosel*. Nie jest to pytanie, bo w piśmie pojawiłby się na końcu pytańnik, a w mowie intonacja rosnąca. Tymczasem mówiący stwierdza fakt, zatem **czy** użyte jest tu

niewłaściwie, łączy części zdania, pełni więc funkcję spójnika **i / oraz**.

Podobne przykłady: *Na listy wracają Giertych czy Jakubowski; Święteczna paczka rusza już w Świdwinie czy Starogardzie; Na warsztat wzięto utwory w gwarze poznańskiej czy śląskiej; Co roku są tu organizowane festiwale muzyczne czy filmowe; Do jego wychowanków należą Jungowska, Figura czy Malajkat; Na tej nekropolii spoczywają Eliot czy Karol Marks*. Wyrazy łączone za pomocą **czy** nie wykluczają się, lecz współwystępują, zatem w tych miejscach powinno być **i, oraz** na co wskazuje też kontekst.

Jeszcze raz pragnę podkreślić, że pisownia wyrazów w dużej mierze zależy od kontekstu i od intencji mówiącego, np. przysłówki *naraz = nagle (naraz otworzyła drzwi)* ma też postać *na raz = na jeden raz (por. śledzik na raz)*. Podsumujmy zatem słowami prof. Jana Miodka: „A im sprawniejszy język, tym kontakt z otoczeniem skuteczniejszy i łatwiejszy”.

dr Ewa Urbańska-Mazuruk

Z wykształcenia językoznawca, ukończyła UAM w Poznaniu. Wieloletnia adiunkt w Instytucie Polonistyki AP w Słupsku. Obecnie na emeryturze.

Wojciech Wróblewski

Innowacja pedagogiczna „Podstawy dziennikarstwa i komunikacji społecznej” formą kształtowania kompetencji komunikacyjnych

Profesor Walery Pisarek, autor licznych opracowań medioznawczych oraz propagator kultury języka polskiego, w opublikowanym w 2008 roku „Wstępie do nauki o komunikowaniu” podjął się próby zdefiniowania procesu porozumiewania się. Komunikowaniem nazwał przekazywanie treści na trzech poziomach: psychicznym, intelektualnym i emocjonalnym, czyli wymianę myśli i odczuć. Definicja ta rozszerzona została przez Bogusławę Dobek-Ostrowską, która wskazała, iż proces porozumiewania się jednostek dotyczy także wiedzy i idei oraz odbywa się przy wykorzystaniu zróżnicowanych środków. Ma zatem charakter interpersonalny, społeczny, masowy i międzykulturowy oraz charakteryzuje się kreatywnością i dynamizmem, a także przyczynia się do wytworzenia między jego uczestnikami określonych interakcji, a zatem może być traktowany jako najważniejsze narzędzie kształtowania wiedzy o świecie i człowieku.¹ Nie sposób nie odnieść wrażenia, że wspomniane powyżej definicje pokazują, jak ogromne znaczenie ma komunikowanie się dla człowieka XXI wieku. Zwłaszcza w dobie rozwoju technologicznego i postępu cywilizacyjnego refleksja nad sposobami, formami i kanałami przekazu informacji wydaje się być koniecznością. Jak podkreśla bowiem Herbert Marshall McLuhan, komunikowanie jest nierozzerwalnie związane z rozwojem człowieka, a współczesną jednostkę zdecydowanie możemy określić mianem „homo communicans”.²

Najważniejszym zadaniem, które staje przed nauczycielem, zwłaszcza polonistą, jest ukształtowanie postawy aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz umiejętności sprawnego porozumiewania się językiem, jako narzędziem wymiany myśli. W przestrzeni współczesnych przemian cywilizacyjnych oraz rozwoju nowych form i kanałów komunikacyjnych jest to jeden z zasadniczych elementów edukacji polonistycznej. Wpisuje się on w ramy obecnego we współczesnej edukacji trendu kształtowania kompetencji kluczowych, związanych z traktowaniem uczenia się jako procesu ciągłego, ustawicznego i trwającego przez całe życie. Już w zaleceniach Parlamentu Europejskiego

z 18 grudnia 2006 roku znalazła się nie tylko definicja porozumiewania się w języku ojczystym, jako *zdolności wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie oraz językowej interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych*, ale także wskazanie celu kształtowania tego obszaru kompetencji kluczowych. Efektem ich doskonalenia miała być bowiem *skłonność do krytycznego i konstruktywnego dialogu, świadomość oddziaływania języka na innych ludzi oraz, co bardzo istotne, potrzeba rozumienia i używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie*.³ Obecnie wymagania dotyczące kompetencji kluczowych uległy zmianie związanej z dokonującym się procesem przeobrażeń społecznych, wzrostem znaczenia rozwoju technologicznego i będącej jego wynikiem konieczności wdrażania rozwiązań pozwalających na kształtowanie się mechanizmów dostosowawczych. Dlatego też w zaleceniach Rady Unii Europejskiej z 22 maja 2018 roku pojawił się zapis dotyczący już nie tylko umiejętności rozumienia i tworzenia informacji czy interpretowania pojęć, ale także wykorzystywania w procesie uczenia się *obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych we wszystkich dziedzinach i kontekstach*. Duży nacisk położono również na kształtowanie świadomości komunikacyjnej, czyli zdolność rozróżniania rodzajów interakcji słownej, znajomość niezbędnego zakresu tekstów literackich oraz innych tekstów kultury.⁴ Widać zatem wyraźnie, iż wskazane powyżej zalecenia ogromną wagę przywiązują do podejmowania wszelkich działań kształtujących i utrwalających potrzebę rozwoju własnych umiejętności, wiedzy i doświadczenia. Warto podkreślić, iż budowanie potencjału opartego na kompetencjach kluczowych jest niezwykle korzystne z punktu widzenia edukacji szkolnej. Pozwala na poszerzanie zdolności poznawczych uczniów, umożliwiających młodzieży pełniejszą interpretację świata i kształtowanie relacji z innymi ludźmi.

Zanim omówiona zostanie innowacja pedagogiczna, będąca przedmiotem niniejszego artykułu, warto

1. B. Kudra, *O komunikacji społecznej*, w: Komunikowanie publiczne. Zagadnienia wybrane, pod red. B. Kudry, E. Olejniczaka, Łódź 2014, s. 9-10
2. J. Smoleń, *Homo communicans*, „Vox Patrum” 2008, s. 965

3. www.ore.edu.pl/ [dostęp: 19.11.2023]

4. [www.eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=en](http://www.eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=en) [dostęp: 27.11.2023]

również zwrócić uwagę na jeden z najistotniejszych aspektów współczesnej edukacji, a zwłaszcza kształcenia polonistycznego w szkole ponadpodstawowej. Wymaga on od nauczyciela podjęcia, często trudnej i wykraczającej poza tradycyjny program, a także zdecydowanie interdyscyplinarnej analizy procesów komunikowania się młodzieży, dla której klasyczny paradygmat komunikacji międzyludzkiej, jest już swego rodzaju „anachronizmem”. Musimy bowiem mieć świadomość dokonującej się wciąż rewolucji informacyjnej, w której kluczową rolę odgrywa obecność młodzieży w przestrzeni internetowej. Jak podkreśla Rafał Guzowski w artykule *Internet źródłem zmian paradygmatu komunikacji międzyludzkiej*, weszliśmy w kolejną erę, której cechą jest bycie on-line. Za wybitnym socjologiem Anthony Giddensem powtarza on, że jedną z konsekwencji rozwoju technologicznego jest konieczność ciągłego przystosowywania się do dokonujących się zmian, opanowywania nowych umiejętności, chociażby poprzez obsługę nowych urządzeń czy programów.⁵ Jednocześnie warto zauważyć, że w swoich licznych pracach brytyjski badacz wielokrotnie zwracał uwagę na cechy późno nowoczesnej rzeczywistości – takie; jak chaos, płynność i wielość perspektyw, a także zaufanie do skomplikowanych systemów technicznych. Należy mieć zatem świadomość, iż sposób pojmowania procesów komunikacyjnych, relacji międzyludzkich czy językowego obrazu świata kolejnych pokoleń zdecydowanie różni się od siebie. Ze względu na rozmiar niniejszego artykułu niemożliwym jest przeprowadzenie dokładniejszej analizy tego zjawiska socjologiczno-psychologicznego, ale warto przytoczyć krótki fragment artykułu Magdaleny Wasylewicz *Transformacja sposobu komunikowania się pokolenia X, Y, Z – bilans zysków i strat*. Badaczka bardzo wyraźnie wskazuje w nim, iż dla przedstawicieli pokolenia Z, urodzonego w latach 1995-2005, bycie użytkownikiem sieci społecznościowych jest nieustającą potrzebą. Przedstawiciele tej generacji nie traktują Feacebooka czy Instagramu jedynie jako narzędzia komunikacji, ale jako przestrzeń ich własnej aktywności twórczej. Jak stwierdza badaczka, bycie cały czas on-line jest poszerzeniem ich fizycznej i mentalnej bytności.⁶ Jaka może być zatem rola nauczyciela polonisty? Podejmowanie działań związanych z łączeniem treści kształcenia, rozważne tworzenie strategii edukacyjnych, w których zagadnienia komunikacyjne i medialne, stanowiąc będą jeden z elementów kształtowania kompetencji przyszłości.

5. Guzowski, *Internet źródłem zmian paradygmatu komunikacji międzyludzkiej*, w: *Komunikowanie się młodych ludzi we współczesnym świecie*, pod red. K. Wolotek-Ścianki, M. Szyszki, Białsko-Biała 2014, s. 131-132

6. M. Wasylewicz, *Transformacja sposobu komunikowania się pokolenia X, Y, Z – bilans zysków i strat*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika” 2016, s. 18-139

W roku szkolny 2022/2023 w ofercie edukacyjnej I Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Krzywoustego w Słupsku pojawiła się klasa o profilu psychologiczno-społecznym. Program kształcenia wzbogacony został w niej o przedmiot uzupełniający – podstawy psychologii, prowadzony przez pomysłodawcę nowego kierunku kształcenia Macieja Maraszkiewicza, psychologa szkolnego i pracownika naukowego Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku oraz **innowację pedagogiczną – „Podstawy dziennikarstwa i komunikacji społecznej”**, realizowaną w ramach edukacji polonistycznej w zakresie rozszerzonym. Zaproponowany profil kształcenia zwrócił uwagę absolwentów szkół podstawowych, zainteresowanych zagadnieniami psychologii oraz innych nauk społecznych, takich jak: socjologia, ekonomia czy nauki polityczne oraz młodzieży wykazującej się predyspozycjami humanistycznymi i lingwistycznymi. Zmiany w ofercie edukacyjnej były związane z oczekiwaniami absolwentów szkół podstawowych, które wynikały z analizy przeprowadzonego wcześniej badania preferencji wśród ósmoklasistów. W klasie o profilu psychologiczno-społecznym realizowana jest rozszerzona podstawa programowa z zakresu języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie oraz języka angielskiego. Taki dobór przedmiotów wynikał z oczekiwań młodzieży oraz zakładanych efektów kształcenia i możliwości kontynuowania dalszej edukacji akademickiej, między innymi na kierunkach społecznych i humanistycznych. Założeniem twórców było również zwiększenie aktywności młodzieży w środowisku lokalnym, zwrócenie uwagi młodych ludzi na współczesne procesy społeczne, polityczne, gospodarcze i kulturowe. Stąd też pomysł na wzbogacenie edukacji polonistycznej o tematykę związaną z szeroko pojmowaną komunikacją społeczną w połączeniu z zagadnieniami dziennikarskimi (rolą mediów, formami wypowiedzi dziennikarskiej, komunikowaniem się za pomocą mediów społecznościowych). Problematykę tę, obecną w licealnej edukacji polonistycznej, zwłaszcza w zakresie nauki o języku, najefektywniej można było wprowadzić poprzez zastosowanie innowacji pedagogicznej.

Jej przygotowanie poprzedziło dokonanie analizy treści kształcenia polonistycznego oraz programu nauczania w zakresie wiedzy o społeczeństwie. Założono bowiem współpracę między nauczycielami obu przedmiotów oraz podejście interdyscyplinarne, zwłaszcza przy realizacji projektów edukacyjnych czy udziale młodzieży w akcjach społecznych, pozwalających na wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności oraz kształtowanie postaw prospołecznych, a także rozwijanie kompetencji kluczowych. Wśród celów innowacji znalazło się między innymi: zaznajomienie uczniów

ze współczesnymi procesami komunikacji społecznej oraz technikami komunikacyjnymi, przekazanie wiedzy o różnych poziomach i formach komunikowania, a także uświadomienie problemów związanych z wprowadzaniem nowych kanałów przekazywania informacji i kształtowania opinii. Nie zabrakło także zagadnień związanych z kompetencjami językowymi, dotyczącymi chociażby zjawisk charakterystycznych dla współczesnej polszczyzny. Duży nacisk położony został również na doskonalenie umiejętności interpersonalnych (organizacja pracy w zespole, zarządzanie projektem) czy wystąpień publicznych, w tym kształtowania wizerunku. W trakcie realizacji innowacji uczniowie zapoznają się z najważniejszymi gatunkami dziennikarskimi, formami pracy dziennikarskiej i zagadnieniami etyki zawodu dziennikarza. Służą temu również zajęcia warsztatowe, podczas których młodzież nabywa praktycznych umiejętności przygotowywania różnych form wypowiedzi, a także edycji tekstu. W kolejnych etapach innowacji wprowadzone zostaną także elementy public relations, wiedzy o reklamie i mediach społecznościowych. Zajęcia związane z publikowaniem treści w przestrzeni internetowej zostaną wzbogacone o problematykę odpowiedzialności prawnej, zwłaszcza w zakresie prawa autorskiego. Jest to bardzo istotne zagadnienie, bowiem wśród młodzieży powszechnym zjawiskiem jest nieuprawnione kopiowanie oraz rozpowszechnianie informacji bez wskazania ich autora.

Pierwszy rok realizacji innowacji pedagogicznej „Podstawy dziennikarstwa i komunikacji społecznej”

stanowił etap stopniowego wprowadzania młodzieży w tematykę związaną z procesami komunikowania. Zauważalne było jednak duże zainteresowanie uczniów problematyką zajęć, ich zaangażowanie oraz chęć poszerzania tematyki lekcji o zagadnienia poruszane w środkach masowego przekazu. Młodzież chętnie uczestniczyła również w akcjach społecznych i debatach, jak chociażby w zorganizowanej we wrześniu 2022 roku, we współpracy z Zespołem Szkół Ekonomicznych im. Stanisława Staszica w Słupsku, dyskusji o zdrowiu psychicznym. Przejawem inicjatywy uczniów klasy psychologiczno-społecznej jest także udział w Olimpiadzie Wiedzy o Mediach. Rezultatem samodzielnych poszukiwań i lektury są uczniowskie eseje, których wysoki poziom pozwolił autorom na zakwalifikowanie się do okręgowego etapu tego konkursu. Najważniejszym jednak efektem realizacji innowacji, widocznym już po pierwszym roku zajęć, jest rozwój kompetencji komunikacyjnych młodych ludzi, zwiększenie świadomości kulturowych i społecznych procesów komunikacji, a także kreatywności i otwartości w realizacji projektów i prezentowania ich na forum szkoły oraz społeczności lokalnej.

Wojciech Wróblewski

Nauczyciel języka polskiego w I Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Krzywoustego w Słupsku, autor i realizator innowacji pedagogicznej „Podstawy dziennikarstwa i komunikacji społecznej”.

REL – Młodzieżowym Słowem Roku 2023

Decyzją internautów Młodzieżowym Słowem Roku 2023 został **rel**. Na plebiscytowym podium znalazły się też: **sigma** i **oporowo**. Kapituła przyznała dodatkowo Nagrodę Jury słowu **oddaje**.

Rel, które zdobyło 19 tysięcy głosów, jest wyrażeniem aprobaty dla tego, co mówił przedmówca. Dobrze oddaje charakter komunikacji młodzieży – jak pisze w swoim komentarzu Przewodnicząca Jury Anna Wileczek: *Młodzieżowe słowo roku 2023 r. jest wyrazem zgody. Dosłownie i metaforycznie. Z jednej strony oznacza aprobatę tego, co mówił przedmówca, z drugiej – obrazuje zgodną współpracę uczestników dialogu. Rel ma też (prawie) wszystkie cechy językowego hitu. Jest światowe, pochodzi od angielskiego relatable ‘możliwy do powiązania z czymś’, jest krótkie, funkcjonuje jako samodzielny skrót umożliwiający szybką i puentującą reakcję komunikacyjną, jest przyjazne, gdyż tworzy atmosferę pozytywności przez oddawanie takich znaczeń jak: „zgadzam się z tobą”, „czuję tak samo”, „potwierdzam”, „racja”, i w końcu – jest bardzo popularne wśród młodzieży.*

Drugie miejsce zdobył wyraz: **sigma** – popularne określenie osoby niezależnej, pewnej siebie, podziwianej odnoszącej sukcesy. Na trzecim miejscu znalazło się **oporowo**, używane jako synonim wyrażenia „do oporu / w opór”.

Członkowie kapituły przyznali Nagrodę Jury słowu **oddaje**, wyróżniającemu się w plebiscycie zdominowanym przez zapożyczenia angielskie jako polskie, kreatywne językowo słowo. Wyraz ten oznacza: „coś się opłaca, zwraca włożony wysiłek (niekoniecznie pieniądze)”.

Ze strony: <https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/haslo/REL-Mlodziejowym-Slowem-Roku-2023;9286107.html>

Zdzisława Głowienka

Kultura żywego słowa w edukacji wczesnoszkolnej

Dawno temu, podczas studiów, dzięki którym zostałam nauczycielką edukacji wczesnoszkolnej, miałam przedmiot o pięknej nazwie *kultura żywego słowa*. W czasie tych zajęć uczono umiejętności świadomego przekazywania myśli w sposób zrozumiały dla słuchaczy, zasad prawidłowego mówienia, poprawnej polszczyzny, ale też interpretacji głosowej tekstu, modulowania głosu, akcentowania. Uważam, że takie zajęcia powinny się znaleźć w planie lekcji każdego etapu edukacyjnego, ale ponieważ ich nie ma, to my – nauczyciele, powinniśmy kompetencje językowe naszych uczniów rozwijać na każdym przedmiocie i na każdym etapie edukacyjnym.

Komunikowanie się i sztuka wypowiedzi to ważna umiejętność, którą staram się rozwijać wśród moich uczniów z kl. I-III podczas wszystkich edukacji. Aby dzieci mogły swobodnie porozumiewać się za pomocą słowa mówionego i pisanego, konieczne jest wzbogacanie ich języka. Najlepiej temu służy obcowanie z językiem literackim podczas czytania książek. Zawsze znajduję czas na lekcjach, aby zaprezentować moim uczniom ciekawą lekturę. W ubiegłym roku czytałam dzieciom 10 minut dziennie „Króla Maciusia I” Janusza Korczaka. Na początku tego roku książkę Joanny Papuzińskiej „Asiunia”, a teraz: „Cukierku, ty łobuzie!” Waldemara Cichonia. Czytamy, bo do czytania zaprosiłam szkolną bibliotekarkę, moich byłych uczniów, którzy teraz są w klasie VIII i V. Przychodzą przed swoimi lekcjami lub po lekcjach na 5-10 minut i czytają

jeden rozdział. Do czytania na lekcjach zapraszam też rodziców, pisarzy. Pisarka Katarzyna Żelazek zaprosiła nas do Biblioteki pod Żółwiem i tam czytała dzieciom swoją książkę „O tym, jak prawda zwyciężyła siedmiu zbójców z borowego lasu”. Gościem w naszej szkole była też pisarka Emma Popik, autorka pięknej baśni dla dzieci „Tajemnice Emilki”. Pisarz Tomasz Betcher poprowadził niedawno dla moich dzieci warsztaty czytelnicze. Pierwszą osobą, którą zaprosiłam dawno temu w ramach akcji „Cała Polska czyta dzieciom” była aktorka Joanna Bogacka. Czytała wtedy wiersze Jana Brzechwy dla wszystkich dzieci z klas I-III. Jak Ona czytała! To było święto pięknego czytania! To była najpiękniejsza lekcja kultury żywego słowa.

Na początku każdej klasy pierwszej zapraszam i proszę rodziców, aby czytali swoim pociechom codziennie przynajmniej 10-15 minut. Gdy dzieci poznają już większość liter, czytają w domu teksty na zmianę z rodzicami, co ci potwierdzają podpisem na specjalnie przygotowanej przeze mnie karcie z serduszkami. Po pewnym czasie całe familie (rodzice, babcie, dziadkowie, rodzeństwo) są zaangażowane w codzienne czytanie i staje się to rodzinnym rytuałem. Najpiękniejszą chwilą jest moment, gdy dziecko przychodzi do mnie i mówi, że wczoraj ono czytało swojej młodszej siostrze lub bratu. Na koniec roku szkolnego dzieci otrzymują nagrodę w postaci książki za aktywny udział w klasowej akcji „Czytanie z rodziną”. We wrześniu następnego roku szkolnego same proszą o kartę z serduszkami. W drugiej klasie to one już czytają książki swoim koleżankom i kolegom z zerówek.

Aby rozwijać u dzieci kulturę słowa, należy organizować im spotkania z ludźmi kultury. A więc konieczne są spotkania ze sztuką. Dziecko zostaje uczestnikiem życia kulturalnego, dzięki czemu poznaje język literacki. Chodzimy do teatru, kina, muzeów, filharmonii, na wystawy, wernisaże, koncerty. Mamy ten komfort, że mieszkamy w bogatym kulturowo mieście. Ostatnio jesteśmy zapraszani również na przedstawienia teatralne i koncerty do Domu Sąsiedzkiego „Zakopianka” w ramach projektu *Kulturalna stacja Siedlce*, który znajduje się blisko naszej szkoły. Siedlce to dzielnica Gdańska, gdzie mieści się moja szkoła.

Wychowankowie uczestniczą nie tylko w odbiorze kultury, ale również tworzą ją sami. Co roku organizujemy przedstawienia o tematyce ekologicznej, zdrowotnej, których odbiorcami są uczniowie naszej szkoły, mali pacjenci szpitala i podopieczni domu dziecka oraz rodzice z okazji Dnia Rodziny. Podczas gry aktorskiej dzieci dokładają wszelkiej staranności w posługiwaniu się językiem mówionym. Recytują wiersze, występują w kabarecie, odtwarzają role w sztukach teatralnych, śpiewają piosenki. Samodzielnie tworzą teksty kabaretu, piszą wiersze i opowiadania, które wygrywają międzynarodowe, ogólnopolskie, wojewódzkie i miejskie konkursy. Opowiadanie autorstwa moich uczniów pt. „Gdański tramwaj i raniuszki” zostało wystawione na deskach Miejskiego Teatru „Miniatura”. Ich wiersze i opowiadania zostały wydane dwa razy w książkach, które były podsumowaniem Ogólnopolskiego Przeglądu Dziecięcej i Młodzieżowej Twórczości Literackiej „Lipa” pod patronatem Prezydenta Miasta Bielska-Białej. Członkami jury w tym konkursie byli: Tomasz Jastrun, Jan Picheta, Juliusz Wątroba. Lepszej rekomendacji nie potrzeba, aby zrozumieć, że codzienne czytanie książek, prowadzenie dzienników lektur, redagowanie gazetek/czasopism „Moja mała ojczyzna”, tworzenie książeczek dla rodziców na Dzień Rodziny, pomogło moim dzieciom w tworzeniu własnej sztuki poetyckiej, pisarskiej, recytatorskiej i teatralnej.

To są tylko dwa przykłady, które pokazują, że codzienna, systematyczna praca nad kulturą słowa owocuje. Moje dzieci wygrały wiele konkursów (około tysiąca w ciągu ostatnich 14 lat), w których musiały wykazać się sztuką wypowiedzi. To było poprzedzone ciężką, codzienną pracą na lekcjach. Tworzyły ilustrowane słowniki ortograficzne, słowniki synonimów, antonimów, homonimów, homofonów. Uczyły się pisać prace stylistyczne, pamiętając o trójdzielnej kompozycji i unikaniu powtórzeń, z czym miały największy problem. Dlatego w klasie zawsze znajdują się różnego rodzaju słowniki, żeby dzieci mogły z nich korzystać. Wykonują tysiące ćwiczeń ortograficznych, aby unikać błędów w pisowni. Pisały swobodne teksty, potem wspólnie je poprawiały pod względem stylistycznym i ortograficznym.

Żeby wzbogacać słownictwo uczniów ze świata nauki, zapraszam na lekcje rodziców, którzy wykonują różne zawody. Podczas edukacji zdrowotnej tylko w ostatnich 3 latach odwiedzili nas rodzice o specjalizacjach: stomatolog, ortodonta, kardiolog, wirusolog, ratownik medyczny, pielęgniarka, farmaceuta. Dzieci rozmawiały o codziennej higienie ciała; jak korzystać z leków; odgrywały scenki, w jaki sposób lekarz może im pomóc; ćwiczyły na fantomach, jak udzielać

pierwszej pomocy i jak komunikować się przez telefon z dyspozytorem, podczas zgłaszania wypadku; nauczyły się odróżniać bakterie od wirusów. Tematyka zdrowotna jest nam bardzo bliska, ponieważ nasza szkoła należy do Sieci Szkół Promujących Zdrowie.

Podczas zajęć z przedsiębiorczości spotkanie poprowadziła mama, która pracowała w banku, w urzędzie skarbowym. Uczniowie poznali słownictwo związane z bankowością i finansami.

Na matematyce nauczyły się, że jest 1 gram, ale 5 gramów. Dowiedziały się, że ludzie często mówią 5 gram, co jest niepoprawną formą i jej nie wolno używać.

Podczas wycieczek przyrodniczych i prac w ogródku szkolnym poznały pojęcia dotyczące środowiska przyrodniczego, ogrodnictwa, ornitologii. Przy realizacji projektu *Owadzie lato* dowiedziały się wiele o pszczołach i innych owadach – zapylaczach. Potrafiły komunikować się z ornitologiem z Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, który przyjechał specjalnie do naszej szkoły, aby pasować moich uczniów na *rycerzy OTOP*. W ramach międzynarodowego projektu *Spring Alive*, prowadziły lekcje online dla chorego kolegi. Dzięki nim dowiedział się, jakie ptaki wędrujące obserwujemy i liczymy wiosną.

Kilka lat temu przeczytałam książkę Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej „Z dzieckiem w świat wartości”. Utkwiło mi w pamięci zdanie, które przeczytałam w tej lekturze: *Dziecko jest jak walizka – to z niej wyjmiesz, co do niej włożysz*. Musimy o tym pamiętać. Nauczyciele i rodzice są odpowiedzialni za rozwijanie u dzieci mówienia, czytania, słuchania, pisanie. To dzięki nam uczniowie uczą się kultury żywego słowa i będą stosowali ją w życiu codziennym.

Zdzisława Głowienka

Nauczycielka dyplomowana edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 14 w Gdańsku, absolwentka Uniwersytetu Gdańskiego. Laureatka konkursu Nauczyciel Pomorza 2021. Jest członkinią Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków. Uważa, że wykonuje najpiękniejszy zawód na świecie.

Wiersze z tomu „Lipa 2014”. XVIII Ogólnopolski i XXXII Wójewódzki Przegląd Dziecięcej i Młodzieżowej Twórczości Literackiej pod patronatem Prezydenta Miasta Bielsko-Białej

Weronika Adamowicz

Cisza

*Jestem jak cisza
Jak nowy poranek
I zachód słońca
Na końcu dnia
Cisza
Cisza to taka chwila
Chwili sekunda
Sekunda chwili
Gdy tak cicho śpię wieczorem
A za dnia cicho się budzę
Jest taka cisza cicha i słaba
Jest taki człowiek cichy i słaby
Tak cichy jest człowiek smutny i obolały
Że aż świat cały cicho patrzy...*

Amelia Banaszek

To muzyka jest

*Posłuchaj...
Czy słyszysz ten śpiew?
To muzyka jest...
Pachnocą wiosna,
Szumiący wiatr,
Ptaków śpiew,
To wszystko muzyka,
To muzyka jest.*

Iwona Poźniak

Ludzie listy piszą...

W dzisiejszych czasach sztuka pisania listów jest nieco w odwrocie. Rzadko się zdarza, by w skrzynce na listy wśród reklam, bankowej i urzędowej korespondencji znalazł się tradycyjny list. Smsy, czaty na Messengerze, Whatsapie czy innym komunikatorze w znacznej mierze wyparły i zastąpiły listowną formę komunikowania się. W wirtualnej przestrzeni komunikacja – także ta dotycząca uczuć i emocji – uległa znacznemu uproszczeniu, a skrótowość jest jedną z jej głównych cech. Taki stan rzeczy jest też z pewnością wyrazem osłabienia bezpośrednich międzyludzkich więzi i relacji, ale... Ale przypadkowo napotkany na jednej ze słupskich ulic szyld: *Biuro pisania listów miłośnych i wierszy* świadczy jednak o tym, że potrzeba listownego komunikowania się jest, a skoro są firmy, które zarabiają na pisaniu listów, to może warto samemu pochylić się nad tą sztuką w klasycznej formie i opanować tworzenie listów zgodne z zasadami.

W szkole jest też cel czysto praktyczny takiego działania: list jest formą wypowiedzi pisemnej wymaganej w podstawie programowej języka polskiego i często pojawiająca się na egzaminach zewnętrznych.

Celem lekcji prezentowanej w poniższym scenariuszu jest omówienie zagadnień związanych z korespondencją listowną, wysyłaną tradycyjną pocztą. Zajęcia poszerzą wiedzę ogólną ucznia, wzbogacą jego słownictwo, wykształcą lub utrwalą przydatne jednak i we współczesnym świecie umiejętności związane ze sztuką epistolograficzną.

Scenariusz przeznaczony jest do realizacji w klasie czwartej – jako zajęcia wprowadzające. Można tę lekcję zrealizować również w klasie piątej lub szóstej, jako powtórkową i utrwalającą. Czas przeznaczony na realizację zajęć: 2 godziny lekcyjne. Wszystkie załączniki do zajęć (pokazane w scenariuszu w miniaturach) dostępne są w wersji do wydruku na stronie: <https://tiny.pl/c29cs>

Temat: Uczymy się pisać listy

Cele lekcji:

- rozwijanie umiejętności praktycznych uczniów w zakresie tworzenia tekstów użytkowych,
- utrwalenie zasad poprawnego zapisu daty,
- wprowadzenie/utrwalenie poprawnego schematu listu i umieszczania wszystkich jego elementów we właściwych miejscach,
- nauka adresowania koperty,

- utrwalenie pojęć: nadawca, odbiorca,
- doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem,
- utrwalenie zasad pisowni zwrotów do adresata w liście,
- doskonalenie umiejętności wykorzystania przez dzieci multimediów do celów edukacyjnych,
- doskonalenie umiejętności wykonania starannej i czytelnej notatki w postaci schematu,
- bogacenie słownictwa uczniów,
- bogacenie wiedzy ogólnej ucznia,
- wdrażanie uczniów do samokształcenia i samokontroli.

Formy pracy:

- zbiorowa,
- grupowa,
- indywidualna.

Metody:

- podająca,
- problemowa.

Środki:

- komputer z dostępem do internetu,
- dostęp do platformy edukacyjnej Wordwall,
- tablica interaktywna lub rzutnik multimedialny,
- karty pracy (dołączone do scenariusza),
- „motywce”, „zachętki” w postaci np. imitacji znaczków (lub inne przygotowane/posiadane przez nauczyciela znaczki motywujące i nagradzające aktywność. Propozycje graficzne – Załącznik nr 5).

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I. Ćwiczenia wstępne – ustalenie, co to jest list, jaką może mieć postać, kto do kogo może pisać list i w jakim celu.

Po wyjaśnieniu czym będziemy zajmować się na zajęciach, nauczyciel zadaje dzieciom pytania dotyczące listu:

- Co to jest list?
- Jak można wysłać list?
- Kto do kogo może pisać list i po co? (listy prywatne i listy oficjalne).

Ustalamy, jaką drogę od nadawcy do odbiorcy (adresata) przebywa list wysłany w sposób tradycyjny. Do tego celu wykorzystujemy kartę pracy (załącznik nr 1). Rozdajemy uczniom tekst do wklejenia do zeszytu. Odczytujemy go głośno i polecamy dzieciom,

by samodzielnie ustaliły poprawną kolejności punktów, dotyczących etapów drogi, jaką przebywa list.

Polecenie:

Przeczytaj tekst i zgodnie z jego treścią ulóż kolejno poniższe informacje, tak by przedstawiły drogę, jaką przebywa list od nadawcy do odbiorcy (adresata).

Historia pisania listów jest bardzo długa. Wikipedia podaje, że forma wypowiedzi jaką jest list, jest tak stara, jak samo pismo. Ludzie od wieków pisali listy prywatne i oficjalne. Choć współczesna cywilizacja różni się znacznie stopniem rozwoju od czasów starożytnych, to jednak zasadnicza droga listu jest taka sama: od nadawcy – do adresata. Nadawca pisze list, zakleja w opatrzonej adresem kopercie i wrzuca do skrzynki pocztowej. Następnie poczta przystępuje do segregowania korespondencji i kierując się kodami pocztowymi oraz nazwami miejscowości, przygotowuje je do transportu w różne strony kraju i świata. Następnie listy jadą, płyną lub lecą różnymi środkami transportu do różnych miast i tam znowu trafiają do pocztowej sortowni, gdzie grupowane ulicami w poszczególnych dzielnicach trafiają do listonoszy, którzy dostarczają je do skrzynek zawieszonych na domach lub dostarczają do rąk własnych adresatów.

- Wrzucenie listu do skrzynki.
- Odbiór przesyłki przez pocztę w miejscu zamieszkania adresata.
- Dostarczenie listu adresatowi przez listonosza.
- Napisanie listu przez nadawcę.
- Segregowanie i wysyłka listów przez pocztę.
- Transport przesyłek.

Po wykonaniu zadania, sprawdzamy jakość wykonanej pracy np. rozwiązując wspólnie to ćwiczenie na platformie Wordwall i dokonujemy ewentualnej korekty błędów. Nagradzamy „motywami” (proponując w załączniku nr 5) lub w inny sposób uczniów, którzy wykonali to ćwiczenie poprawnie.

Nauczyciel podkreśla, jak ważna jest i była dla ludzi korespondencja. Można się tu posłużyć dostępnymi w internecie obrazami listów z różnych epok oraz przykładami wierszy o pisaniu listów, które można znaleźć w sieci (Maria Pawlikowska-Jasnorzewska „List”, Zbigniew Jerzyna „List z wakacji”, Leopold Staff „List z jesieni”, Leszek Długosz „Pochwała listów”, Włodzimierz Ścisłowski „Listonosz”).

List z jesieni

Czekam listu od ciebie... Tam Południa słońce
I morze mówi z tobą... U mnie długa słońca,
Samotność, jesień, chmury i drzewa więdnięce...
Dzisiaj pogoda... lecz słońce chore - jak tęsknota...
Nim wysłesz, włóż list w trawę wonną albo w kwiaty,
Bo tu żadne nie kwitną już... Niech go przepoi
Spokój, woń słońca, szczęście twej bliży i szaty -
Albo go noś godzinę w fałdach sukni swojej...
A papier niechaj będzie niebieski... Bo może
Znów przyjdą chmury szare, smutne, znów na dworzec
Słońca łkać będzie, kiedy list przyjdzie od ciebie;
Skarżyć się będą drzewa, co więdną i mokną,
A ja, samotny, może znów będę przez okno
Patrzył za małym skrawkiem błękitu na niebie...

Leopold Staff

Na zakończenie tej części zajęć odtwarzamy piosenkę Skaldów – „Medytacje wiejskiego listonosza”, dostępny w wykonaniu Skaldów np. na:

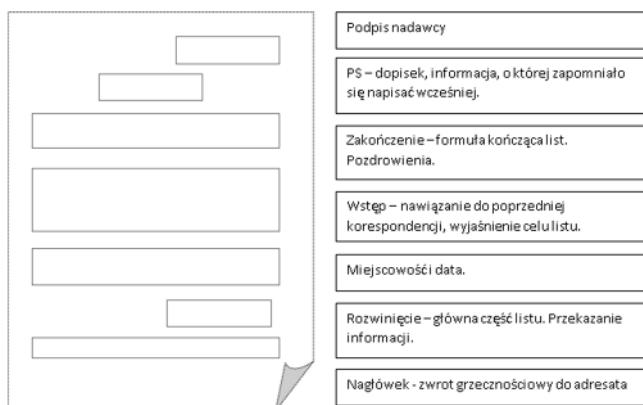
- <https://www.youtube.com/watch?v=uqSnFUhEdYI>
- **lub** w wykonaniu zespołu Brathanki na: <https://www.youtube.com/watch?v=SvOJb-NgQAA>
- **lub** w postaci karaoke (w tym przypadku trzeba wydrukować uczniom słowa piosenki): <https://www.youtube.com/watch?v=YLuy41X1oqw>

II. Wprowadzenie/powtórzenie schematu listu.

Do przeprowadzenia tej części lekcji wykorzystujemy ćwiczenie z platformy Wordwall:

Polecenie:

Uporządkuj schemat listu.

Podpis nadawcy
PS – dopisek, informacja, o której zapomniało się napisać wcześniej.
Zakończenie – formuła kończąca list. Pozdrowienia.
Wstęp – nawiązanie do poprzedniej korespondencji, wyjaśnienie celu listu.
Miejscowości data.
Rozwinięcie – główna część listu. Przekazanie informacji.
Nagłówek - zwrot grzecznościowy do adresata

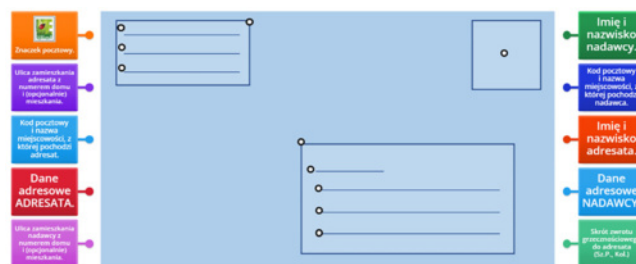

Wskazany przez nauczyciela uczeń podchodzi do tablicy interaktywnej, czyta informacje dotyczące poszczególnych części listu i umieszcza je na schemacie we właściwych miejscach. Klasa może podpowiedziami wspomagać jego działania. Po wykonaniu ćwiczenia i sprawdzeniu poprawności wykonanej pracy, polecamy uczniom, by taki sam schemat uzupełnili poprawnie w zeszytach. Do tego celu wykorzystujemy kolejną kartę pracy (**załącznik nr 2**) i wykonane wcześniej na tablicy interaktywnej ćwiczenie. Podczas tego zadania nauczyciel cały czas zwraca uwagę na staranność notatki. Na zakończenie jeszcze raz odczytujemy – już z zeszytów – jak powinno wyglądać właściwe rozmieszczenie poszczególnych informacji na schemacie listu. Aktywność i staranność przy wykonaniu tego ćwiczenia nagradzamy „motywcami” lub w inny sposób.

Adresowanie koperty. By list skutecznie został dostarczony adresatowi, trzeba opanować tę umiejętność. Prosimy uczniów, by najpierw wykonali zadanie w Wordwallu, a następnie – zgodnie z ustaleniami tego ćwiczenia – zaadresowali prawdziwą kopertę do dowolnej osoby. Zamiast kopertą, można też posłużyć się prostą kartą pracy (**załącznik nr 3**):

Polecenie:

Wykonaj interaktywne zadanie, a następnie zaadresuj poprawnie kopertę do dowolnie wybranej osoby, której adres znasz. Możesz też zapytać o adres koleżankę lub kolegę z ławki.

III. Poprawny zapis daty.

Przygotowujemy się do pisania listu. Ustalamy z dziećmi, w jaki sposób poprawnie zapisać datę – na trzy sposoby. W tym celu zapisujemy na tablicy datę np. dnia, w którym odbywają się zajęcia:

- 12 stycznia 2023 r.
- 12.01.2023 r.
- 15 I 2023 r.

Polecamy uczniom, by na trzy sposoby zapisali w zeszytach datę swoich urodzin i datę urodzin kogoś bliskiego.

Do utrwalenia umiejętności poprawnego zapisu daty wykorzystujemy zadanie z Wordwalla: Zadanie jest krótkie, po części „zręcznościowe” (polega na łapaniu kretów niosących tabliczki z poprawnymi i niepoprawnymi zapisami dat). Ćwiczenie nie tylko uczy rozpoznawania poprawnego zapisu daty, ale doskonali też spostrzegawczość i mobilizuje do szybkiego czytania. Dla utrwalenia można przeprowadzić kilka rund tego zadania, wskazując do jego wykonania kolejnych uczniów.

Polecenie:

Złap krety, które niosą tabliczki z poprawnie zapisanymi datami.

W celu przeciwiczenia umiejętności rozpoznawania właściwie zapisanej daty można np. na kolejnych lekcjach posłużyć się też kartą pracy (załącznik 4):

IV. Porządkowanie treści listu zgodnie z wcześniejszym rozmieszczeniem informacji na schemacie. Czytanie ze zrozumieniem.

Drugą godzinę zajęć przeznaczoną na realizację tematu rozpoczynamy od zadania, które polega na przeczytaniu ze zrozumieniem listu z „kawałków” i ułożeniu z nich logicznej całości. Posłużymy się w tym celu aplikacją, do tworzenia puzzli online, w której zostało przygotowane to zadanie. Na początek opowiadamy uczniom krótką historyjkę, by zachęcić ich do składania z zaangażowaniem listu z puzzli w całość.

Polecenie:

Kasia była bardzo obrażona na Janka, więc gdy otrzymała od niego list, od razu w emocjach go podarła! Potem pomyślała jednak, że chciałaby wiedzieć, co do niej napisał i postanowiła poskładać list. Ułóż puzzle online, bo dowiedzieć się, co Janek napisał do Kasi.

Wskazany uczeń wykonuje to zadanie na tablicy interaktywnej, klasa wspiera go pomysłami na to, jak właściwie rozmieścić poszczególne elementy układanki. Uczniowie mogą też po sczytaniu kodu QR rozwiązać to zadanie z pomocą telefonów komórkowych. Po ułożeniu puzzli czytamy list głośno. Podczas analizy jego treści zwracamy uwagę na zapis wielką literą zwrotów kierowanych do adresata (*Ci, Ciebie, Cię*). Dobrze byłoby wypisać te słówka na tablicy kredowej lub innej, by przy kolejnym zadaniu przypominały dzieciom o tej zasadzie.

Zostawiamy na tablicy interaktywnej list ułożony z puzzli. Możemy też dać uczniom papierową wersję gotowej układanki (**załącznik nr 5**). Rozdajemy uczniom kartki papieru listowego (**załącznik nr 6**) z zaznaczonymi miejscami na poszczególne elementy listu – tak jak na omawianym na pierwszej lekcji schemacie i polecamy, by w imieniu Kasi odpisali nadawcy listu z ćwiczenia – Jankowi. Podczas wykonywania tego zadania cały czas przypominamy uczniom o właściwym umieszczaniu informacji w liście w odpowiednich miejscach, zachęcamy do korzystania z wcześniej wykonanych w zeszytach notatek. Zwracamy też uwagę na staranność wykonania pracy i poprawną pisownię zwrotów do adresata.

Po wykonaniu pracy, prosimy kilku uczniów o odczytanie listów. Omawiamy ich treść i zgodność/powiązanie z treścią listu z ćwiczenia. Wystawiamy oceny, nagradzamy aktywność.

V. Zakończenie zajęć – „Medytacje wiejskiego listonosza”.

Na zakończenie zajęć rozdajemy dzieciom tekst piosenki Skaldów „Medytacje wiejskiego listonosza” do wklejenia do zeszytu (**załącznik nr 7**) lub wyświetlamy tekst na tablicy interaktywnej i wracamy do strony internetowej z piosenką. Odcytujemy głośno całą klasą tekst dwukrotnie, by łatwiej mogły go sprawnie odczytać podczas śpiewania. Następnie wspólnie odśpiewujemy piosenkę.

*Świat ma co najmniej tysiąc wiosek i miast
List w życiu człowiek pisze co najmniej raz.*

*Ludzie zejdźcie z drogi, bo listonosz jedzie
Zamknij gaz, to co, że za granicą wujka masz
Ludzie zejdźcie z drogi, bo listonosz jedzie
A mój motorower ten każdy tutaj dobrze zna
Dostaniesz od wujka list.*

*Ja wiem kto w życiu myśli nie pisze nic
Kto bardzo kocha pisze długi list.
Ludzie zejdźcie z drogi, bo listonosz jedzie
Ciężka jest od listów torba listonosza dziś
Ludzie zejdźcie z drogi, bo listonosz jedzie
Może ktoś na ten list czeka kilka długich lat
Dostanie go może dziś (...)*

Skaldowie, „Medytacje wiejskiego listonosza”

Artykuł wraz ze scenariuszem i załącznikami do wydrukowania dostępne po zeskanowaniu qr kodu.

Iwona Poźniak

Konsultant ds. edukacji morskiej oraz projektów edukacyjnych w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Nauczycielka języka polskiego z wieloletnim stażem pracy, pasjonatka i propagatorka pięknej ojczystej mowy i dbałości o kulturę języka.

Katarzyna Praszczak

Akademia młodego retora, czyli o retoryce w siemianickiej szkole

Początki

Kiedy w 1999 r. ukończyłam filologię polską w Łodzi, czułam pewien niedosyt. Potrzebowałam czegoś, co pokaże mi zastosowanie języka polskiego w praktyce. Znalazłam dla siebie wymarzone Podyplomowe Studia z Retoryki na Uniwersytecie Jagiellońskim (z bardzo bogatą listą zajęć związanych z retoryką pod kątem teoretycznym i praktycznym). Od września rozpoczęłam pracę w Gimnazjum w Siemianicach, a od października dwa razy w miesiącu miałam zjazdy weekendowe w Krakowie. To były bardzo intensywne lata pracy i nauki dla młodej, początkującej nauczycielki polonistki. Od początku pragnęłam kształcić uczniów pod kątem skutecznego komunikowania się, przygotowania do występów przed publicznością, do świadomego udziału w społeczeństwie. W tym miejscu jestem wdzięczna, że 23 lata temu Danuta Konkol (ówczesna dyrektor szkoły, w której pracowałam), nie odrzuciła mojej propozycji, wręcz była zachwycona pomysłem, aby w gimnazjum powstała innowacja retoryczna *Retoryka drogą do sukcesu w dorosłym życiu*. Nazwa jej z czasem zmieniła się na *Akademii młodego retora*, gdy zlikwidowano gimnazjum i zajęcia realizowane były w klasach czwartych szkoły podstawowej.

Główne cele innowacji

Zajęcia z retoryki były i są realizowane raz w tygodniu (1 godzina lekcyjna). To czas zdobywania ogólnej wiedzy teoretycznej dotyczącej retoryki, niezbędnej do osiągnięcia zamierzonych celów, rozbudzenia chęci występów przed publicznością. Uczniowie rozwijają umiejętności pracy w zespole, uczą się argumentowania, perswazji, negocjowania i kulturalnego dyskusowania. Poznają główne zasady przemawiania na forum, rozwijają talent oratorski (przygotowują krótką autoprezentację, przemowę okolicznościową, reklamę wybranego produktu, wywiad, przedmowę konferansjera, krótki 60-sekundowy wykład na wylosowany temat, itp.). Pracują nad dykcją i emisją głosu, zaznajamiają się z elementami komunikacji werbalnej i niewerbalnej, logiką. Oswajają się ze sprzętem audio-wizualnym, występując na scenie sali widowiskowej.

Odkrywają własne uzdolnienia, stają się bardziej kreatywni. Poznają swoje wnętrza, rozwijając osobowość. Uczą się samokrytyki i samooceny, uodporniają na stres, przełamując własne zahamowania.

Przykładowe zajęcia

Pomysłów na wdrażanie zagadnień z retoryki jest mnóstwo. A oto kilka z nich.

60 sekund o...

To opowiadanie na wylosowany temat w formie 60-sekundowej swobodnej wypowiedzi, ale wcześniej przygotowanej pod kątem merytorycznym. Listę tematów proponują sami uczniowie (np. Rosół babci najlepszy, Jak zrobić frytki? Opowiem Wam o kapibarze, Szachy – to nie jest nudna gra, itp.). Nie wszystkim wylosowany temat przypadnie do gustu. Ważne jednak, by przygotować się i wystąpić na forum klasy. Każdy jest witany i żegnany przez kolegów oklaskami, aby zachęcić do wystąpienia i podziękować za nie. Stresuje ograniczenie czasowe, czyli 60 sekund, ale jest ciekawie.

Autoprezentacja

Na początku roku szkolnego, po ćwiczeniach z dykcji i emisji głosu, uczniowie przygotowują trzy krótkie prezentacje: *Mam 10 lat i opowiem wam o tym, czym się zajmuję...* *Mam 30 lat i opowiem wam o tym, czym się zajmuję...* oraz *Mam 80 lat i opowiem wam o tym, czym się zajmuję...* Zadanie pobudza do kreatywnego myślenia, grupa poznaje się lepiej, a przy okazji jest zabawnie.

Jestem konferansjerem

To zadanie, które służy do osvajania się ze sceną i z mikrofonem. Uczniowie jako konferansjerzy muszą zapowiedzieć w interesujący sposób koncert gwiazdy wybranego stylu muzyki. Przy okazji pracują nad poprawną wymową, emisją głosu oraz gestykulacją.

Urodziny kolegi/koleżanki

Uczniowie przygotowują krótkie przemówienie okolicznościowe z okazji urodzin kolegi/koleżanki (losują ucznia, do którego skierowane będzie przemówienie). W klasie przygotowują stół z ciastem i napojami (mała symulacja urodzin) i podczas poczęstunku każdy wygłasza swoje przemówienie.

Analiza naszych wystąpień pod kątem komunikacji niewerbalnej

Podczas lekcji poświęconej przemawianiu okolicznościowemu, np. z okazji urodzin kolegi/koleżanki uczniowie są filmowani. Następnie nagrania mogą być wykorzystane do analizowania wystąpień pod kątem komunikacji niewerbalnej. Wówczas filmy są oglądane bez dźwięku. Uczniowie dokonują samooceny swoich gestów, mimiki. Zastanawiają się nad tym, co można udoskonalić.

Do czego przydają się umiejętności retoryczne?

W życiu prywatnym: dają sprawność w jasnym formułowaniu swojego stanowiska, szukaniu argumentów, rzeczowym wykładaniu racji w sporach.

W życiu szkolnym: pomagają budować relacje nauczyciel-uczeń oraz uczą formułowania własnych sądów i opinii.

W życiu zawodowym: pomagają w osiągnięciu zamierzonych celów, a tym samym swoich życiowych sukcesów.

Podsumowanie

Akademia młodego retora to innowacja, która podlega stałej modyfikacji. Uzależnione jest to od wielu czynników. Mam ogromną jednak nadzieję, że będę mogła jeszcze przez wiele lat prowadzić te zajęcia, gdyż zapotrzebowanie na prawidłową komunikację nie gaśnie. Dowodem na to są informacje zwrotne od absolwentów naszej szkoły i ich komentarze, podziękowania, że wyćwiczone umiejętności retoryczne przydały i przydadzą się w ich dorosłym życiu. Dla mnie są to pozytywne impulsy do dalszego kontynuowania tych zajęć.

Mam świadomość, iż *Akademia młodego retora* faktycznie jest drogą do sukcesów w szkole i w domu, a później w dorosłym życiu.

Katarzyna Praszczak

Nauczycielka języka polskiego i retoryki w Zespole Szkolno-Przedszkolnym im. Czesława Miłosza w Siemianicach. Od ponad 20 lat współopiekunka grupy teatralno-muzycznej „Podwórko” oraz autorka ponad 20 sztuk teatralnych wystawionych przez grupę, która jest laureatem wielu wojewódzkich i powiatowych konkursów teatralnych. Autorka innowacji *Akademia młodego retora*.

Joanna Kierul-Cieślak

O potrzebie kultury języka

Język jest podstawowym sposobem komunikacji międzyludzkiej, jak i narzędziem myślenia i poznawania świata. Za jego pomocą przekazujemy informacje, wyrażamy emocje i uczucia, oddziałujemy na innych. Język może tworzyć nową rzeczywistość w utworach literackich, może wzruszać i wywoływać uczucia estetyczne, potrafi opisać sam siebie, np. na lekcjach gramatyki. Język jest pośrednikiem między nami a światem zewnętrznym, pozwala poznawać i interpretować rzeczywistość obecną, a także przeszłość. Tak różnorodne funkcje języka, jakie spełnia w życiu jednostki i społeczeństwa, przemawiają za tym, aby dbać o jego poprawność, dążyć do doskonalenia jego sprawności.

Dbłość o poprawność mowy ojczystej wiąże się nie tylko z edukacją polonistyczną. Kształtowanie językowego piękna wymaga holistycznych działań wszystkich nauczycieli. Zatem, na każdym przedmiocie, pedagodzy powinni zwracać uwagę na poprawność uczniowskich wypowiedzi. Tylko wspólna praca nauczycieli może dać pożądane rezultaty. Toteż matematyk, fizyk, geograf czy chemik powinien zwracać uwagę na poprawność wypowiedzi swoich uczniów. Wymaga to oczywiście dużej samodyscypliny, by przekazując treści programowe, rozmawiając z dziećmi i słuchając ich, nie zapomnieć o najważniejszym – o poprawności językowej.

Czym w takim razie jest poprawność i sprawność językowa? Najogólniej rzecz ujmując jest to umiejętność polegająca na używaniu każdego elementu języka zgodnie z przyjętymi normami. Jeżeli użytkownik taką umiejętność posiada, to konstruuje mówiony lub pisany tekst językowy nie naruszając tych norm.

Obecnie w Polsce możemy zauważyć, że inteligencja wielopokoleniowa zwłaszcza humanistyczna stała się autorytetem kulturalnym w zakresie języka – Jan Miodek, Jerzy Bralczyk, Andrzej Markowski, Witold Doroszewski, Walery Pisarek. Na polszczyznę silnie oddziałują dziś także dziennikarze, jednak ich język nie zawsze może być uznawany za wzorzec. Mimo że niektóre formy używane przez nich cieszą się popularnością, to jednak nie są poprawne, gdyż naruszają kryteria językowe.

Jako nauczyciele powinniśmy w szczególności sposób dbać o kulturę słowa, która jest narzędziem naszej

pracy. Poprawność językowa – umiejętność ta jest niezbędna, by dobrze napisać egzamin ósmoklasisty czy egzamin maturalny. Podstawą sukcesu będzie bogaty zestaw słownictwa, swoboda w operowaniu obowiązującymi strukturami gramatycznymi oraz odpowiednia znajomość zwrotów umożliwiających adekwatną reakcję językową.

Aby doskonalic i rozwijać poprawność językową uczniów nauczyciel może i powinien korzystać z różnych metod. Sprzyjają temu nowe technologie. W aplikacji Quizlet można tworzyć własne zestawy fiszek lub korzystać z tych, które już zostały przygotowane przez różne wydawnictwa. Kahoot to kolejna aplikacja, z którą uczniowie chętnie się uczą gramatyki. Skutecznym sposobem przy powtarzaniu zagadnień językowych jest metoda odwróconej lekcji. Zamiast powtarzać lub wprowadzać nowe zagadnienia językowe (ale nie tylko), prosimy na lekcji uczniów, aby zapoznali się z nim w domu, a w klasie przeprowadzamy ćwiczenia – czyli odwrotnie niż w tradycyjnym procesie nauczania. Metoda stacji tematycznych to ciekawy sposób pracy nad doskonaleniem poprawności językowej. W klasie przygotowujemy kilka stacji, a w nich minimum po dwa zadania. Kolejność podchodzenia do stanowisk jest dowolna, dlatego też uczniowie „krążą”, mierząc się z kolejnymi ćwiczeniami. Można też przygotować stacje fakultatywne. Ostatnia z nich jest kontrolną – tam uczniowie sprawdzają poprawność wykonania pracy. Oczywiście, każda grupa rozwiązuje zadania w swoim tempie, korzystając przy tym z własnych notatek oraz pomocy nauczyciela, do którego odwołuje się jako do eksperta.

Od ponad 20 lat jestem egzaminatorem egzaminu ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego w zakresie języka polskiego, mam więc okazję dokładnie przyjrzeć się językowi, jakim posługuje się młodzież. Muszę przyznać, że z roku na rok obserwuję coraz większe problemy uczniów z poprawnym posługiwaniem się mową ojczystą. Ubożeje słownictwo, w swoich wypowiedziach literackich często młodzi ludzie używają słownictwa potocznego lub młodzieżowej gwary. A przecież uczniowie kończący szkołę podstawową powinni posługiwać się słownictwem w ramach różnych obszarów tematycznych, określonych w podstawie programowej.

Co roku, po zakończonej sesji egzaminacyjnej, dokonywana jest ewaluacja, z której dowiadujemy się z czym uczniowie kończący szkołę podstawową mają największe problemy w zakresie języka polskiego. Egzamin przeprowadzony w 2023 roku wykazał, że ósmoklasiści mieli problemy z zadaniami z zakresu kształcenia językowego (poprawne stopniowanie przysłówków, zapis partykuły „nie”), praktycznym stosowaniem zasad ortografii i interpunkcji oraz poprawnością językową w dłuższych wypowiedziach (rozprawka, opowiadanie).

Trzeba na co dzień mieć świadomość, że praca nad poprawnością językową jest wpisana w obowiązki

każdego nauczyciela, nie tylko polonisty, dla którego język ojczysty jest wartością nadrzędną. Jest częścią dziedzictwa kulturowego narodu, dlatego należy go chronić przed ubożeniem, zaśmiecaniem i dbać o jego piękno.

Joanna Kierul-Cieślak

Nauczyciel języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 4 w Słupsku, doradca metodyczny w zakresie języka polskiego w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Egzaminator egzaminu ósmoklasisty oraz egzaminu maturalnego w zakresie języka polskiego.

dr Kinga Mielczarek

Tutoring w Klasach Patronackich

W listopadzie 2023 roku odbyła się uroczystość podpisania *Umowy patronackiej* pomiędzy II Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Słupsku, reprezentowanym przez dyrektora Mariusza Domańskiego, Szkołą Podstawową nr 3 im. Janusza Korczaka w Słupsku, reprezentowaną przez dyrektorkę Marzenę Wolską oraz Szkołą Podstawową nr 8 im. Żołnierzy Armii Krajowej w Słupsku – reprezentowaną przez dyrektorkę Martę Dyjas.

Umowę partnerską podpisano w obecności wiceprezydentki miasta Słupska Marty Makuch, wiceprezydenta miasta Słupska Marka Golińskiego oraz Anny Sadlak – Dyrektorki Wydziału Edukacji. Goście podkreślali innowacyjność przedsięwzięcia, zwracając uwagę na nową jakość edukacji w polskiej szkole oraz budowanie nowych relacji tak ważnych we współczesnym świecie.

Szkoły postanowiły podjąć współpracę w ramach *Klasy Patronackiej*, której celem będzie objęcie klasy ósmej i siódmej opieką i wsparciem procesu kształce-

nia oraz upowszechnianie wśród uczniów umiejętności matematyczno-przyrodniczych, ze szczególnym uwzględnieniem wiedzy teoretycznej i praktycznej w myśl zasady uczenia przez działanie. Rozwijanie kompetencji matematyczno-przyrodniczych sprzyja naukowemu poznawaniu świata oraz rozwiązywaniu problemów wynikających z codziennych sytuacji. Uczestnictwo młodzieży szkoły podstawowej w podjętych działaniach umożliwi uczniom objętym opieką *Klasy Patronackiej* efektywne wykorzystanie zdobytej wiedzy w dalszym etapie kształcenia.

dr Kinga Mielczarek

Koordynatorka Klasy patronackiej, nauczycielka języka polskiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Słupsku, doradczyni metodyczna nauczycieli języka polskiego szkół ponadpodstawowych w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Joanna Pawlak-Jęczewska

Komunikacja w miejscu pracy

Komunikacja w miejscu pracy to zagadnienie bardzo istotne, gdyż wpływa na sukces firmy, wciąż jednak nie zawsze jest dostrzegana i doceniana przez pracodawców i pracowników.

Współczesny i nowoczesny rynek pracy stawia coraz większy nacisk na współpracę, innowacyjność i elastyczność. Świadomi pracodawcy wiedzą, że kompetencje społeczne są niezbędne do skutecznego zarządzania (na przykład projektami), przekazywania informacji, rozwiązywania konfliktów. Od idealnego kandydata do pracy, oprócz kompetencji twardych, oczekują posiadania szeregu umiejętności miękkich. Wiedza, jak skutecznie się komunikować w pracy ma coraz większe znaczenie. Według raportu „Przyszłość edukacji, scenariusze 2046” na pierwszym miejscu w TOP 5 kompetencji przyszłości znajduje się umiejętność współpracy w zespole, która nie jest możliwa bez sprawnej komunikacji. Chcąc utrzymać się na rynku pracy, warto inwestować w stały rozwój wielu umiejętności społecznych, a szczególnie w sprawną komunikację ze współpracownikami.

Dlaczego ważna jest komunikacja w pracy?

Komunikacja w firmie to podstawa, niezależnie od charakteru pracy, jaką zajmuje się przedsiębiorstwo. Dobra komunikacja sprawia, że firma lepiej funkcjonuje, pracownicy słuchają siebie i współpracują, zespoły lepiej się dogadują, a wykonywane zadania są na wysokim poziomie. W przedsiębiorstwach, w których występują problemy np. techniczne czy finansowe, często główną ich przyczyną jest nieprawidłowa komunikacja. Niestety kadra kierownicza, jak i wielu pracowników nie uświadamia sobie istoty i źródła problemu.

Najczęściej w zakładzie pracy występuje komunikacja pozioma. Udział w niej biorą członkowie organizacji znajdujący się na równorzędnych stanowiskach. Natomiast komunikacja z pracownikami odbywa się przy pomocy komunikacji pionowej, czyli takiej, gdzie mamy do czynienia z hierarchią np. komunikat dyrektora czy zarządu do pracowników niższego rzędu (komunikacja w dół). Komunikacja pionowa może odbywać się w górę (np. list pracowników do dyrektora). Taka forma na ogół wyrażana jest w sposób formalny, często na piśmie.

Aby komunikacja była prawidłowa na różnych szczeblach, warto stosować się do reguł komunikacji pionowej i poziomej, a także poznać stosowne narzędzia takie jak: regularne zebrania, spotkania zespołów zadaniowych, kontakty indywidualne z pracownikami. W organizacjach warto zwrócić także uwagę na kulturę komunikacji, gdyż nie dotyczy ona tylko tego, co

powiedzieć i komu powiedzieć, ale również jak powiedzieć, by zostać zrozumianym i szanowanym. Kultura osobista przejawia się w różnych sytuacjach, zarówno w pierwszych kontaktach pracodawcy z pracownikiem podczas rozmowy kwalifikacyjnej, jak i w kontaktach pracowników między sobą, w kontaktach z klientami, ale także podczas rozwiązywania trudnych sytuacji.

Poprawna komunikacja interpersonalna ma miejsce wówczas, gdy przekaz nadawcy oddaje jego zamiary, a jednocześnie, gdy odbiorca rozumie ten przekaz zgodnie z oczekiwaniami nadawcy. Do błędów, które stanowią bariery komunikacyjne w miejscu pracy zalicza się między innymi:

- niespójne komunikaty,
- brak informacji zwrotnej,
- nieprecyzyjne oczekiwania lub zakres obowiązków,
- unikanie kontaktów na linii przełożony – pracownik lub pracownik – przełożony,
- niekonstruktywna krytyka,
- nagradzanie ze względów osobistych, a nie merytorycznych,
- brak otwartości na zmiany.

Odpowiednia komunikacja w miejscu pracy jest niezbędna zarówno osobom zarządzającym, które potrzebują jej do skutecznego planowania strategii, kierowania pracą, jak i pracownikom, gdyż otrzymując jasne komunikaty, działają sprawniej i skuteczniej. Prawidłowa komunikacja w miejscu pracy wprowadza porządek do organizacji, który jest niezbędny w realizacji zadań i osiągania celów, a jej brak powoduje opóźnienia, konflikty, błędy w realizowanych zadaniach.

Trzeba pamiętać, że komunikacja prowadzona w sposób umiemytny i sprawny decyduje o sukcesie zawodowym i zadowoleniu z wykonywanej pracy, wpływa na polepszenie relacji między ludźmi, na efektywność wprowadzanych zmian, satysfakcję klientów, wizerunek organizacji, jak również samych pracowników.

Netografia:

<https://infuture.institute/raporty/przyszlosc-edukacji/> [dostęp: 29.11.2023]
<https://kwalifikacje.edu.pl/jak-efektywnie-komunikowac-sie-w-pracy/> [dostęp: 29.11.2023]
<https://rynekpracy.pl/artykuly/komunikacja-w-firmie-jak-ja-ulepszac> [dostęp: 29.11.2023]

Joanna Pawlak-Jęczewska

Konsultant ds. przedmiotów zawodowych i doradztwa zawodowego w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Ewa Sobczyńska, Bożena Diks, Aneta Typa

Konkurs ogłaszamy, o kulturę słowa swoich uczniów dbamy SZKOŁA PODSTAWOWA W GOSTKOWIE

W życiu każdego człowieka bardzo ważna jest umiejętność komunikatywnego wypowiedzenia się. Tylko wtedy, kiedy opanujemy tę umiejętność perfekcyjnie, potrafimy funkcjonować szczęśliwie w społeczeństwie, być w..., a nie na zewnątrz grupy. Dom rodzinny i szkoła podejmują różne działania, by ćwiczyć tę umiejętność, dbać o rozwój kultury słowa własnych dzieci, uczniów. Od najmłodszych lat takie narzędzie pracy nad kulturą słowa jest w zasięgu ręki – to spotkania z książką, z literaturą piękną. To przecież zawsze moc emocji, poznawanie innych światów, odnajdywanie odpowiedzi na pytania, podpowiedzi postępowania, odkrycie autorytetów; nauka wartości, wzór pięknego i poprawnego języka, a także rozwój twórczego myślenia i wyobraźni. Jednym z takich pomysłów na trochę inne spotkania z książką są konkursy literackie. I tak w naszej szkole zorganizowałyśmy w drugim półroczu roku szkolnego 2022/2023 międzyszkolny konkurs literacki „Świerszczyk poleca” i powiatowy konkurs „Poznaję moją małą Ojczyznę razem z Byciem, rycerzem herbu Kasztan”. Ich celami było m.in.:

- zmotywowanie uczniów do doskonalenia sprawności czytania ze zrozumieniem, prawidłowego wyciągnięcia wniosków, logicznego i twórczego myślenia,
- kształtowanie umiejętności pełnego odbioru tekstu i jego interpretacji,
- dostrzeżenie i docenienie wartości, które są ważne w życiu – przyjaźń, miłość, szacunek, wrażliwość, uczciwość, odpowiedzialność, akceptacja, tolerancja, asertywność, empatia, tradycja...,
- kształtowanie sprawności językowej, wzbogacanie słownictwa,
- wzbudzanie śmiałości i wiary w swoje możliwości poprzez start w konkursie,
- zainteresowanie magazynem „Świerszczyk” i książeczkami o Byciu,
- włączenie do akcji czytania rodziców i dziadków,
- zachęcenie do sięgania po inne pozycje książkowe z serii o Basi, Panu Kuleczce, Florce, Byciu,
- rozpropagowanie kampanii Cała Polska Czyta Dzieciom,
- zmotywowanie uczniów, nie tylko tych uczących się języka kaszubskiego, do regularnego i dogłębnego czytania opowiadań o Byciu (bo przecież obok tekstu w języku kaszubskim jest tekst po polsku), by poznawać historię i tradycje naszej małej Ojczyzny – Kaszub,

- zainteresowanie uczniów językiem kaszubskim.

A oto konkursy, o których wspomnieliśmy we wstępie.

„Świerszczyk poleca”

LITERACKI KONKURS MIĘDZYSZKOLNY

Konkursy literackie dla uczniów to nie tylko zachęta do dokładnego przeczytania wskazanych pozycji, ale także często zaangażowanie rodziców/ dziadków do wspólnego czytania, rozmawiania o książce, by wiedzę o jej treści ugruntować. W dużych szkołach można takie konkursy przygotować dla własnych uczniów. Jesteśmy wiejską szkołą, klas mniej, bo po jednej klasie I, II i III. Dlatego postanowiłyśmy zorganizować konkurs międzyszkolny dla klas I-III, do którego zaprosiłyśmy uczniów ze Szkoły Podstawowej z Pomyska Wielkiego i ze Szkoły Podstawowej z Niezabyszewa. Rok wcześniej był to konkurs dotyczący tekstów ze „Świerszczyka”, ale dużym problemem był dostęp do czasopisma (nawet jak szkoła prenumeruje ten magazyn, to w bibliotece znajduje się tylko jeden egzemplarz każdego numeru).

W tym roku nasz konkurs zmienił nazwę – „Świerszczyk poleca”. Wybrałyśmy dla każdej z klas określone tytuły, które były bez problemu dostępne dla uczniów w każdej ze szkół. Najpierw odbyły się eliminacje szkolne na podstawie przygotowanego przez nas testu w formie pytań zamkniętych. I tak uczniowie klas pierwszych musieli się wykazać dobrą znajomością treści opowiadania Zofii Staneckiej „Basia i przyjaciele. Marcel”, klas drugich książeczki Roksany Jędrzejewskiej-Wróbel „Florka. Z pamiętnika ryjówki”, a klas trzecich książeczki Wojciecha Widłaka „Pan Kuleczka”.

5 czerwca 2023 roku w naszej szkole spotkali się finaliści konkursu (37 uczniów). Do tego etapu uczniowie musieli jeszcze dodatkowo przeczytać – dokładnie i ze zrozumieniem – kolejną książkę. Uczniowie klas I – „Basia i przyjaciele. Titi”, klas II – „Florka. Listy do Józefiny”, a klas III – „Pan Kuleczka. Spotkanie”. Wspaniale poradzili sobie z testem, tym razem trudniejszym, bo oprócz pytań zamkniętych, pojawiły się pytania typu prawda – fałsz, teksty z lukami, pytania na dopasowanie, a nawet narysowanie odpowiedzi.

Oto laureaci konkursu:

W kategorii klas I:

1. miejsce: Leon Chamier-Gliszczyński, SP Niezabyszewo,
 2. miejsce: Mikołaj Piasecki, SP Gostkowo,
 3. miejsce: Nikola Biłanicz, SP Pomysk Wielki,
- wyróżnienie: Izabela Hemmerling, SP Pomysk Wielki.

W kategorii klas II:

1. miejsce: Maja Januszewska, SP Gostkowo,
 2. miejsce: Liliana Dułak, SP Gostkowo,
 3. miejsce: Zofia Kluk, SP Gostkowo,
- wyróżnienie Wiktor Szymański, SP Pomysk Wielki.

W kategorii klas III

1. miejsce: Joanna Gliszczyńska, SP Niezabyszewo,
 2. miejsce: Lena Kulas, SP Niezabyszewo,
 3. miejsce: Nikodem Stroik, SP Pomysk Wielki,
- wyróżnienia: Nikodem Fornal i Dominik Guba, SP Pomysk Wielki.

Wszyscy uczestnicy etapu finałowego otrzymali dyplomy, drobne upominki, zakładki i kalendarzyki kampanii Cała Polska Czyta Dzieciom, a laureaci dodatkowo nagrody rzeczowe i książki. Dyplomy oraz podziękowania otrzymały też nauczycielki zaangażowane w przygotowanie uczniów do konkursu.

Było to udane spotkanie międzyszkolne. Za rok znów się spotkamy, tylko bohaterami konkursu będą... inne książki.

OD REDAKCJI: Z radością informujemy, że **Bożena Diks ze Szkoły Podstawowej im. gen. Józefa Wybickiego w Gostkowie** zdobyła WYRÓŻNIENIE w ogólnopolskim konkursie na najlepiej przeprowadzoną kampanię społeczną „Cała Polska czyta dzieciom” w roku szkolnym 2022/2023. Serdecznie gratulujemy!

Poznaję moją małą Ojczyznę razem z Byciem, rycerzem herbu kasztan

POWIATOWY KONKURS WIEDZY O REGIONIE

Ojczyzna to kraj dzieciństwa

Miejsce urodzenia

To jest ta mała najbliższa

Ojczyzna

Miasto miasteczko wieś

Ulica dom podwórko

Pierwsza miłość

Las na horyzoncie

Groby (...)

Tadeusz Różewicz, „Oblicze ojczyzny”

Zacząłmy od fragmentu wiersza Tadeusza Różewicza, który możemy potraktować jak wstęp do naszego artykułu. Mała Ojczyzna jakże ważna dla każdego z nas, poznajemy ją etapami – najpierw dom, podwórko, naszą wieś/ miasto... Ważne, by nie była to tylko nazwa, ale wiedza na temat jej historii, kultury, ciekawostek przyrodniczych, osiągnięć ludzi z nią związanych. Istotne, by ta wiedza była przekazana uczniom, nawet tym najmłodszym w prosty, ale ciekawy sposób. Miasto Bytów ma swoją maskotkę: Bycia – małego rycerza herbu Kasztan. Jego twarz znana jest wszystkim, bo uśmiecha się na tylnej szybie każdego autobusu miejskiego w Bytowie, zwanego potocznie byciobusem. Co jest jednak najważniejsze Bycio stał się też bohaterem małych książeczek napisanych przez Annę Gliszczyńską i zilustrowanych przez Aleksandrę Gliszczyńską. Bycio razem z wiewiórką Anią poznaje różne miejsca na kaszubskiej mapie. Opowiadania są napisane po kaszubsku, ale obok jest tekst w języku polskim, dedykowane są więc dla każdego. Uważamy, że warto zachęcić uczniów, nawet tych nieuczących się języka kaszubskiego, by po nie sięgali i poznawali historię małej Ojczyzny.

W roku szkolnym 2021/2022 w ramach kampanii CPCD prowadziłyśmy taką akcję na naszych spotkaniach. Uczniowie poznali dwie pierwsze opowieści

o Byciu, a potem zaprosili Bycia do naszej szkoły i swoich domów (pisałyśmy o tym w artykule numer 2/2023). W czerwcu 2022 roku w tak zwanym Dniu Kaszubskim odbyła się w naszej szkole promocja szóstej książeczki o Byciu i wtedy narodził się pomysł, by zorganizować konkurs wiedzy na podstawie opowiadań o małym bytowskim rycerzu. Pomysł spodobał się i tak, razem z Urzędem Miasta Bytów, nasza szkoła zorganizowała konkurs: **„Poznaję moją małą Ojczyznę z Byciem, rycerzem herbu Kasztan”**. Do udziału w nim zaprosiłyśmy wszystkie szkoły podstawowe z powiatu bytowskiego, a skorzystało 12 szkół. Naszym głównym celem było zachęcenie wszystkich uczniów do udziału w wydarzeniu. Nie pomyślałyśmy tylko, że sama nazwa konkursu będzie kojarzyła się z językiem kaszubskim, więc jego regulamin trafił do nauczycieli uczących języka kaszubskiego i głównie tacy uczniowie w nim wystartowali. W eliminacjach szkolnych wzięło udział 216 uczniów, a w etapie finałowym 40. Szkolne zmagania były przeprowadzone na podstawie przygotowanego przez nas testu składającego się z pytań zamkniętych w dwóch grupach: uczniowie klas III-V (zakres: dwie pierwsze książeczki o Byciu) i uczniowie klas VI-VIII (zakres: cztery pierwsze książeczki o Byciu). Natomiast finaliści musieli wykazać się znajomością treści większej liczby lektur.

Uczniowie klas III-V: „Bycio herbu Kasztan”, „Bycio herbu Kasztan. Na zamku w Bytowie”, „Bycio herbu Kasztan. Na Gochach” i „Bycio herbu Kasztan. W Studzienicach”. Lista lektur uczniów klas VI-VIII obejmowała wszystkie książki o Byciu, czyli dodatkowo jeszcze „Bycio herbu Kasztan. W błękitnej Krainie” i „Bycio herbu Kasztan. U Wojsława” (obecnie powstała już siódma książeczka). Uczniowie nie tylko musieli dokładnie przeczytać tekst, przyrzeć się ilustracjom, ale także wykazać się umiejętnością rozpoznania na zdjęciach postaci historycznych wymienionych w tekście, obiektów architektonicznych, przyrodniczych. Teraz test miał formę trudniejszą, bo obok pytań zamkniętych pojawiły się pytania otwarte, teksty z lukami, pytania typu prawda – fałsz i pytania dotyczące tekstów ikonicznych (ilustracje herbów miejscowości, zdjęcia obiektów architektonicznych). Po napisaniu testu była chwila oddechu – przygotowano poczęstunek oraz krótką część artystyczną.

W podsumowaniu pierwszego konkursu o Byciu uczestniczyli nie tylko opiekunowie finalistów, ale także znakomici goście: Ryszard Sylka – burmistrz Bytowa, Andrzej Hrycyna – kierownik wydziału edukacji i promocji Urzędu Miejskiego w Bytowie, Teresa Cieplik – prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego (ZKP) w Bytowie, Anna Gliszczyńska – autorka książeczek o Byciu oraz Aleksandra Gliszczyńska – ilustratorka.

Nagrody zasponsorował Urząd Miasta w Bytowie, a dodatkowo niespodziankę w postaci byciowych ciasteczek i zakładek do książek przygotowały nauczycielki uczące w szkole języka kaszubskiego, Aneta Typa i Agnieszka Bukowska. Podziękowania należą się Łucji Hinc – dyrektor Szkoły Podstawowej w Gostkowie za wsparcie i pomoc w przygotowaniu i przeprowadzeniu konkursu oraz opiekunom uczestników. Przygotowałyśmy dla nich dyplomy, a każda szkoła uczestnicząca w konkursie otrzymała piękny album o Bytowie, który wzbogaci księgozbiór jej biblioteki. Konkurs miał oczywiście odpowiednią dekorację, a głównym punktem była mała wystawa oryginalnych ilustracji do książeczek o Byciu.

A oto laureaci pierwszej edycji konkursu:

W kategorii klas III-V:

1. miejsce: Tobiasz Rymon-Lipiński, SP Borowy Młyn,
2. miejsce: Aleksandra Masternak, SP Ugoszcz,
3. miejsce: Julia Stromińska, SP Nożyno,

W kategorii klas VI-VIII:

1. miejsce: Weronika Żmuda Trzebiatowska, SP Brzeźno Szlacheckie,
2. miejsce: Wiktoria Homernik, SP Niezabyszewo,
3. miejsce: Dominika Krzewińska, SP Nożyno.

Przygotowanie takiego wydarzenia wymagało wiele pracy, ale przyniosło też dużą satysfakcję organizatorom. Mamy nadzieję, że za rok spotkamy się na kolejnej edycji konkursu o małym bytowskim rycerzyku.

Bożena Diks

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, liderka kampanii CPCD w Szkole Podstawowej w Gostkowie.

Ewa Sobczyńska

Emerytowana nauczycielka języka polskiego, liderka kampanii CPCD w Szkole Podstawowej w Gostkowie.

Aneta Typa

Nauczyciel języka polskiego i języka kaszubskiego w Szkole Podstawowej w Gostkowie.

Władysława Hanuszewicz

Model wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wspierania jego rodziny

Wczesne wspomaganie rozwoju (WWR) to zintegrowane działania profilaktyczne, mające na celu pobudzenie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do czasu podjęcia nauki w szkole. Profilaktyka ta w swoim zakresie obejmuje działania diagnostyczne, terapeutyczne i medyczne, które mają bezpośredni wpływ na stymulowanie funkcji odpowiedzialnych za rozwój psychomotoryczny i komunikację małego dziecka. Obejmują również zorganizowaną pomoc i wsparcie dla rodziców i rodziny dziecka w celu nabycia umiejętności postępowania z nim. Zakłada się, że im wcześniej postawiona będzie diagnoza, zostaną wdrożone działania stymulujące oraz wspomagające rozwój, tym lepsze będą rokowania i tym większa szansa na dobre funkcjonowanie dziecka. Inaczej mówiąc, profesjonalna i wspierająca opieka nad małym dzieckiem (0-3 r.ż.), a następnie wspomagająca jego rozwój edukacja przedszkolna, „to większa samodzielność w zaspokajaniu potrzeb, lepsze efekty kształcenia na wszystkich poziomach edukacji oraz większe szanse odniesienia sukcesu w dorosłym życiu”¹.

Obecnie podstawą objęcia dziecka wsparciem w ramach WWR jest opinia o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju wydana przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Proces organizacji WWR reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci (Dz. U. z 2017, poz. 1635). Zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju mogą być organizowane w:

- publicznych i niepublicznych: przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych,
- innych formach wychowania przedszkolnego,
- specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych,
- specjalnych ośrodkach wychowawczych,
- ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych,
- poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, w których powołano zespół wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

W skład zespołu ds. wczesnego wspomaganie rozwoju wchodzi:

- pedagog,
- psycholog,
- logopeda,
- oraz, w zależności od potrzeb, inni specjaliści.

Zajęcia w ramach wczesnego wspomaganie organizuje się w wymiarze od 4 do 8 godzin w miesiącu, przy czym w przypadkach uzasadnionych potrzebami dziecka i jego rodziny miesięczny wymiar godzin może być wyższy niż 8 godzin. Zwiększenie liczby godzin wymaga jednak zgody organu prowadzącego jednostkę oświatową, w której dziecko realizuje zajęcia WWR.

Zgodnie z przygotowywanym od kilku lat nowym, środowiskowym modelem wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wspierania jego rodziny, zakłada się, że realizacja tego procesu wymagać będzie od osób udzielających wsparcia specyficznej wiedzy, umiejętności oraz postaw społecznych, które pozwolą na podjęcie najwcześniej jak to możliwe, wszelkich działań wspierających, skoncentrowanie ich na rodzinie, oparcie na pracy zespołowej oraz przeprowadzanie ich w naturalnym dla dziecka, włączającym środowisku. Marzena Machałek, Pełnomocnik Rządu do spraw wspierania wychowawczej funkcji szkoły i placówki, edukacji włączającej oraz kształcenia zawodowego, występując podczas wielu konferencji, podkreślała, że nowy model wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka ma być najbardziej optymalnym rozwiązaniem, przy czym projektowane wsparcie nie może ograniczać roli jego rodziny. Podkreślała również, że zapewnienie „wszechstronnego, integralnego rozwoju każdego dziecka jest nadrzędnym celem działań już realizowanych i planowanych na poziomie systemowym”. Zwracała uwagę również na to, że ocena funkcjonalna dziecka ma mieć charakter środowiskowy, że jest procesem i ma być przeprowadzona w odniesieniu do wszystkich dzieci, których rozwój budzi niepokój, a nie tylko tych, które są zagrożone niepełnosprawnością lub mają już potwierdzoną niepełnosprawność.

W czasie szkolenia organizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie, w którym uczestniczyłam na przełomie lipca i sierpnia 2023 roku, prezentowany był model pracy z rodziną oparty o rutynowe

1. <https://edukacja.wzasięgureki.pl/edukacja-wlaczajaca/nowy-model-wczesnego-wspomaganie-rozwoju-dzieci-i-wsparcia-rodzin/> (dostęp: 26.11.2023)

codzienne czynności, który obejmuje cykliczne, zindywidualizowane spotkania z rodzicami w ich domach. Spotkania te mają służyć nie tylko omawianiu stałych, codziennych aktywności tj. budzenie się, śniadanie, spędzanie czasu wolnego, ale również funkcjonowanie dziecka, obawy związane z jego rozwojem oraz oczekiwania rodziców, co do dalszej pracy z dzieckiem. Podczas takiego spotkania proponuje się również przeprowadzić częściowo ustrukturalizowany kwestionariusz wywiadu z rodzicami, który – poprzez zadawanie szczegółowych pytań dotyczących rutynowych czynności – umożliwi określenie priorytetów rodziny i opracowanie planu interwencji. Tworzona wówczas będzie tzw. *ekomapa*, która zobrazuje sieć oddziaływań na rzecz wsparcia danej rodziny. Ustalone też zostaną cele funkcjonalne dla dziecka i dla rodziny, których autorami będą głównie rodzice. Przewiduje się, że na kolejnym spotkaniu z rodzicami, po upływie ok. 9 tygodni, omawiany będzie stopień realizacji przyjętego planu terapeutycznego oraz ewentualne przyczyny niepowodzeń. Jeśli zajdzie potrzeba, cele zostaną zmodyfikowane bądź też nastąpi ustalenie nowych. Zakłada się, że cykliczne spotkania z rodziną dadzą przestrzeń do nawiązania głębszej relacji, co w efekcie przełoży się na udzielanie im właściwego i efektywnego wsparcia.

Uwagę wszystkich kieruje się na podejście skoncentrowane na rodzinie i przekonanie o jej wiodącej roli w życiu dziecka. Bazą do budowy tego wsparcia jest biopsychospołeczny model niepełnosprawności, który już od kilku lat zmienia nie tylko oświatową rzeczywistość. Istotnym zadaniem instytucji oraz specjalistów pracujących w obszarze nowego modelu ma być takie wspieranie rodziny, które zminimalizuje jej stres i wzmocni kompetencje wychowawcze. Ponadto celem wsparcia ma być wzmacnianie kompetencji stymulujących rozwój dziecka i zapewnienie włączenia rodziny w nurt życia społecznego, przynajmniej w najbliższym środowisku.

W ostatnich kilku latach Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz Ośrodki Rozwoju Edukacji podjęły szereg inicjatyw, w tym działania informacyjne

na stronach: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka>, www.ore.edu.pl.

Organizowane są liczne szkolenia, a także bezpłatne studia podyplomowe, finansowane przez MEiN, mające na celu przygotowanie kadr do realizacji zadań określonych w nowym modelu WWR.

Podsumowując, środowiskowy model wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny w swoim ostatecznym kształcie ma stanowić międzyresortowe, kompleksowe oddziaływania pomocowe skierowane do rodzin oczekujących narodzin lub wychowujących dziecko od urodzenia do rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego, ukierunkowane na rozwijanie więzi rodzinnych, optymalizację rozwoju dziecka oraz zapewnienie włączenia społecznego dziecka i rodziny.

Bibliografia / netografia:

- Model wczesnego wspomaganie rozwoju skoncentrowany na rodzinie i środowisku. Teraźniejszość i przyszłość. Materiały z konferencji, Warszawa: Wyd. ORE, 2022
- Piotrowicz R., Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka – kompleksowe wsparcie terapeutyczne dziecka i rodziny. Diagnoza a program, Warszawa: Wyd. ORE, 2012
- Rafał-Luniewska J. (red), Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w teorii i praktyce, Warszawa: Wyd. ORE, 2017
- Twardowski A., Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci z niepełnosprawnościami w środowisku rodzinnym, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2022
- <https://www.akademiazamojska.edu.pl/pl/page/2033-wczesne-wspomaganie-rozwoju-dziecka-i-wsparcia-rodziny> [dostęp: 26.11.2023]
- <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/konferencja-model-wczesnego-wspomaganie-rozwoju-wwr-skoncentrowany-na-rodzinie-i-srodowisku--terazniejszosc-i-przyszlosc-z-udzialem-wiceminister-marzeny-machalek> [dostęp: 26.11.2023]
- <https://www.ore.edu.pl/2022/12/konferencja-model-wczesnego-wspomaganie-rozwoju-wwr-skoncentrowany-na-rodzinie-i-srodowisku/> [dostęp: 26.11.2023]

Władysława Hanuszewicz

Nauczyciel konsultant ds. wspomaganie nauczycieli w zakresie pracy z uczniami niepełnosprawnymi i z zaburzeniami rozwoju w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, lider edukacji włączającej woj. Pomorskiego (<https://www.ore.edu.pl/2017/11/liderzy-edukacji-wlaczajacej/>).

Anna Perska, Joanna Wolanin

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w Rumi NASZE DOŚWIADCZENIA, SPOSTRZEŻENIA I REFLEKSJE...

W Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w Rumi, należącym do Powiatowego Zespołu Kształcenia Specjalnego w Wejherowie, zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka (WWRD) prowadzimy od 2014 roku. Na początku była to tylko kilkusobowa grupka dzieci, dzisiaj jest ich ponad dziewięćdziesiąt. Koordynujemy dwoma zespołami doświadczonych specjalistów, które tworzą: pedagodzy specjaliści, neurologopedzi, terapeuci integracji sensorycznej, fizjoterapeuci, a także psycholog. Na bieżąco współpracujemy oraz konsultujemy się, aby całościowo i indywidualnie podejść do każdego dziecka. Wspieramy ich rozwój, aby zminimalizować związane z nim trudności lub je całkowicie wyeliminować. Współpracujemy oczywiście także z rodzicami, aby nasze oddziaływania przyniosły jak najlepsze efekty. Prowadzimy zajęcia z dziećmi w normie intelektualnej oraz z dziećmi z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym oraz głębokim. Utrwalamy umiejętności, które zostały już osiągnięte przez dziecko oraz ćwiczymy sprawności, które są oczekiwane rozwojowo. Bardzo ważne jest, aby zawsze pamiętać, że nie należy kierować się normą wiekową ustaloną statystycznie, ale odwoływać się do umiejętności prymarnych (źródłowych, podstawowych) oraz do wieku umysłowego dziecka, czyli do etapu osiągniętego dla danej funkcji poznawczej (Cieszyńska, Korendo, 2015, s. 17).

Zajęcia WWRD skierowane są do dzieci od urodzenia do momentu rozpoczęcia nauki w szkole, które uzyskały opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju, wydaną przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Najmłodsze dziecko, z którym pracowaliśmy miało 8 miesięcy. Każdemu uczestnikowi przysługuje od 4 do 8 godzin wspomaganie miesięcznie, większości dzieciom oferujemy 2 godziny tygodniowo. Czas trwania zajęć to 30 minut, a więc dziecko w ciągu 2 godzin uczestniczy w 4 zajęciach z różnymi terapeutami. Naszym zdaniem jest to dobrze opracowany sposób podziału zajęć, gdyż dzieci chętniej współpracują, mniej się zniechęcają i bardziej mobilizują do pracy oraz wykazują lepszą koncentrację uwagi. W ramach WWRD prowadzimy zajęcia pedagogiczne, psychologiczne, logopedyczne, ruchowe, integrację sensoryczną, trening umiejętności społecznych (TUS). Ta wielokierunkowość terapii sprawia, że ma ona cha-

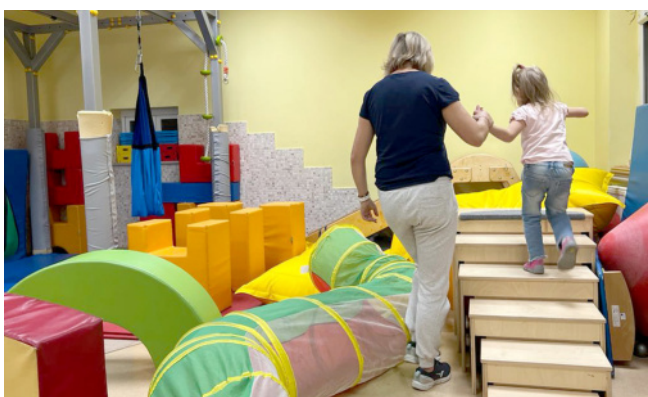
rakter holistyczny i skupia się na pracy nad wieloma zaburzonymi obszarami jednocześnie. Jest to bardzo istotne, gdyż rozwój człowieka przebiega wielotorowo i każda umiejętność oraz kompetencja są ze sobą ściśle powiązane, wpływają na siebie. Rozwój w jednej sferze prowadzi do zmian w następnej. Nie jest możliwe rozgraniczenie poszczególnych obszarów życia dziecka. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 roku w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka dla każdego uczestnika:

- ustalamy, na podstawie diagnozy poziomu funkcjonowania dziecka zawartej w opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, kierunków i harmonogramu działań w zakresie wczesnego wspomaganie i wsparcia rodziny dziecka;
- nawiązujemy współpracę z przedszkolem lub innymi podmiotami, w celu zapewnienia spójności wszystkich oddziaływań wspomagających rozwój dziecka;
- opracowujemy i realizujemy z dzieckiem i jego rodziną indywidualny program wczesnego wspomaganie;
- oceniamy sprawność dziecka w zakresie: motoryki dużej, motoryki małej, percepcji, komunikacji, rozwoju emocjonalnego i zachowania (Arkusz Obserwacji 1);
- dwa razy w roku oceniamy postępy oraz trudności w funkcjonowaniu dziecka, w tym identyfikowanie i eliminowanie barier i ograniczeń w środowisku utrudniającym jego aktywność i uczestnictwo w życiu społecznym (Arkusz Obserwacji 2 i 3);

Nasze wieloletnie doświadczenie w pracy z dziećmi i ich rodzicami uczestniczącymi w zajęciach wczesnego wspomaganie rozwoju, przynosi wiele spostrzeżeń i pozwala sformułować wnioski, które przedstawiamy poniżej.

1. Im wcześniejsza terapia, tym lepsze efekty

Z naszych obserwacji oraz informacji od rodziców wiemy, że występują trudności z uzyskaniem informacji o zajęciach wczesnego wspomaganie we wczesnym wieku dziecka, a zwłaszcza okresie niemowlęcym i poniemowlęcym. Rodzice zazwyczaj zgłaszają swoje

dzieci na zajęcia w wieku 4-6 lat, czyli tak naprawdę krótko przed rozpoczęciem nauki w szkole. Rzadko pojawiają się u nas dzieci poniżej pierwszego roku życia. Niezwykle ważny jest więc przepływ informacji od lekarza pediatry do rodzica na temat możliwości wczesnego wspomagania. Lekarz pediatra odgrywa kluczową rolę w identyfikacji potencjalnych problemów rozwojowych u dziecka i kierowaniu go na odpowiednie terapie. Z kilku względów istotnie jest, aby terapię rozpocząć jak najszybciej. We wczesnym dzieciństwie mózg ma bardzo dużą plastyczność, co powoduje, że jest bardziej podatny na zmiany i adaptacje. Generalizacja wypracowanych umiejętności i nawyków jest łatwiejsza i szybsza. Czasami udaje się zahamować nieprawidłowe wzorce funkcjonalne albo je całkowicie zatrzymać (Maas, 1998, s. 22-23). Ponadto wiele kluczowych umiejętności, takich jak: komunikacja, zdolności społeczne oraz motoryka mała, rozwija się właśnie w pierwszych latach życia. Według naukowców i praktyków w dziedzinie rehabilitacji, najlepsze efekty terapii uzyskuje się w pierwszych trzech latach życia dziecka. Potem możliwości te ulegają zmniejszeniu (Cytowska, Winczura, 2008, s. 21). Kolejnym ważnym aspektem jest fakt, iż wczesne wykrycie i wczesna interwencja, w przypadku ewentualnych opóźnień, wpływa pozytywnie na minimalizowanie skutków tych opóźnień oraz na efektywniejszą terapię. My, jako terapeuci, zachęcamy rodziców, którzy są zaniepokojeni rozwojem swojego dziecka lub zauważyli pewne trudności, aby korzystali z zajęć wczesnego wspomagania od najwcześniejszego okresu życia dziecka.

2. Pozwól dziecku odpocząć

Innym ważnym elementem dotyczącym wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, a podpartym naszymi spostrzeżeniami i doświadczeniem jest przebodźcowanie maluchów. Zauważamy, że dzieci często uczestniczą w zbyt dużej liczbie zajęć poza przedszkolem. Dochodzi wtedy do przestymulowania dziecka, czyli przeciążenia psychofizycznego spowodowanego długotrwałymi i zbyt intensywnymi doznaniem zmysłowymi. Niewykształcony system nerwowy malucha sprawia, że mózg nie jest w stanie odpowiednio przetwarzać i filtrować informacje płynące z otoczenia. W wyniku nadmiernej stymulacji dochodzi do pojawienia się zachowań niepożądanych, między innymi: zmęczenie dziecka – staje się ono płaczące, niespokojne, ma zaburzenia snu oraz trudno skupić mu uwagę na danej czynności. Często pojawiają się także problemy emocjonalne, trudności w nawiązywaniu relacji. Przebodźcowanie malucha wpływa negatywnie na jego stan psychofizyczny. Czasami warto dać mu możliwość pobytku samemu ze sobą. Tak po prostu, nie narzucać zabaw, zadań czy konkretnych działań. Taki czas stwa-

rza przestrzeń do twórczego działania oraz stymuluje kreatywne myślenie. Jest impulsem do poszukiwania nowych doświadczeń lub zabaw. Rozbudza w dziecku wyobraźnię, która jest kluczowym elementem rozwoju i wpływa na wiele obszarów życia. Pomaga w rozwijaniu umiejętności myślowych, abstrakcyjnych, komunikacyjnych, rozwija empatię i umiejętności społeczne, a przede wszystkim jest ważna w procesie uczenia się.

3. Zajęcia WWRD to nie tylko terapia w placówce

Współpraca z rodzicami podczas terapii w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka jest kluczowa. My jako terapeuci jesteśmy przekonani i wiele razy tego doświadczyliśmy, iż dobra współpraca z rodzicami ma wpływ na efektywność naszych działań terapeutycznych. Zaangażowanie rodziny sprawia, że skuteczność naszych oddziaływań jest większa. Często wczesna diagnoza dziecka nie jest możliwa bez ich współudziału. To przecież oni mają możliwość obserwować swoje pociechy przez całą dobę w różnych sytuacjach. Trzeba pamiętać, że zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju odbywają się tylko dwie godziny tygodniowo i często jest to niewystarczający czas, aby można było liczyć na spektakularne zmiany w rozwoju. Dlatego tak ważne jest, aby rodzice kontynuowali w domu podjęte przez nas działania terapeutyczne według instrukcji, które są im przekazywane na zajęciach.

4. Każdy terapeuta ma inne spojrzenie na dziecko

W naszej placówce sprawdza się model rotacyjny dotyczący organizacji pracy terapeutów. Staramy się, aby w uzasadnionych przypadkach dokonywać zmiany terapeutów, którzy prowadzą zajęcia. Zmiana ta przynosi wymierne korzyści dzięki innemu spojrzeniu, innej perspektywie na problem dziecka. Każdy terapeuta ma swój sprawdzony model prowadzenia zajęć, stosuje różne metody, korzysta z innych pomocy dydaktycznych. Zapobiega to monotonii i rutynie, w większym stopniu stymuluje rozwój dziecka, wpływa na jego motywację oraz stopień zainteresowania zajęciami. Nie zawsze jednak zmiana terapeuty jest wskazana. W przypadku malutkich dzieci z lękiem separacyjnym oraz ze spektrum autyzmu, staramy się, aby te zmiany nie były zbyt częste, bo mogą wprowadzić poczucie niepewności, wywoływać stres oraz demotywować. Między innymi dlatego tak ważnym elementem wczesnego wspomaganie rozwoju jest ścisła współpraca terapeutów, bieżący przepływ informacji, a także cykliczne zebrania zespołu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

5. Nie tylko praca indywidualna

Prowadzenie przez kilkanaście lat zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju pozwala nam na stwierdzenie, że nie tylko zajęcia indywidualne, ale także te w grupach 2-3 osobowych (nie tylko podczas Treningu Umiejętności Społecznych), dają wiele korzyści i przynoszą pozytywne efekty. Podczas zajęć grupowych dzieci uczą się od siebie nawzajem, naśladują się i motywują do pracy. Współpraca pomaga im w rozwijaniu umiejętności społecznych, komunikacyjnych, kształtuje ich poczucie przynależności. Oczywiście taka forma zajęć nie jest odpowiednia dla każdego. Większość dzieci, w szczególności na początku terapii, wymaga pracy indywidualnej. Tworząc grupy terapeutyczne bierzemy pod uwagę przede wszystkim poziom rozwoju, wiek oraz aktualne potrzeby.

Bibliografia

- Cieszyńska J., Korendo M., 2015, Wczesna interwencja terapeutyczna, Kraków
- Cytowska B., Wilczura B. (red.), 2008, Wczesna interwencja i wspomaganie rozwoju małego dziecka, Kraków
- Maas V. F., 1998, Uczenie się przez zmysły. Wprowadzenie do teorii integracji sensorycznej dla rodziców i specjalistów, Warszawa
- www.ore.edu.pl

Anna Perska, Joanna Wolanin

Pedagożki specjalne z ponad 20-letnim stażem pracy, koordynatorki zespołu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w Rumi. Prowadzą zespoły edukacyjno-terapeutyczne na pierwszym etapie edukacyjnym oraz terapię pedagogiczną i trening umiejętności społecznych (TUS).

Ewelina Niesiołowska

Elektrostymulacja i kinesiotaping jako innowacyjne metody w terapii logopedycznej prowadzone w Oddziale Wczesnego Wspomagania Rozwoju w SOSW im. Biskupa z Miry Św. Mikołaja w Żukowie

W dzisiejszych, dynamicznie zmieniających się czasach logopedia, jako terapia wspomagająca rozwój mowy, przejmując na siebie coraz bardziej złożone zadania, związane ze wsparciem kompleksowego oddziaływania terapeutycznego, zapewniającego ogólny rozwój dziecka. Zmieniające się realia życia codziennego, technologie, dostęp do licznych kursów i szkoleń oraz pojawiające się różnorodne, nowoczesne metody terapii, wpływają na wybór środków dydaktycznych, i metod terapeutycznych dostępnych terapeutom. Metody, które do tej pory wykorzystywane były np. głównie w rehabilitacji, reumatologii, ortopedii, znajdują obecnie zastosowanie w neurologopedii, logopedii, stanowiąc alternatywną metodę wspomagającą terapię logopedyczną. Będąc logopedą i pedagogiem specjalnym zdecydowałam się na wykorzystanie w mojej codziennej praktyce dwóch innowacyjnych metod, wspierających prowadzoną przeze mnie terapię: **elektrostymulację mięśni twarzy oraz kinesiotaping logopedyczny**.

Od samego początku moja droga zawodowa związana jest z pracą z dziećmi w wieku niemowlęcym i przedszkolnym, gdzie priorytetem stała się pomoc i eliminowanie nieprawidłowości rozwojowych. Uczestnicząc w różnych formach szkoleniowych nieustannie poszerzam swoją wiedzę i doskonalam warsztat terapeutyczny. Ukończenie kursu elektrostymulacji i kinesiotapingu pozwoliły mi na włączenie tej metody początkowo do pracy z dziećmi w normie intelektualnej. We wrześniu 2022 r. podjęłam pracę w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Biskupa z Miry Św. Mikołaja w Żukowie. Jako terapeuta wczesnego wspomagania rozwoju (WWR) zajęłam się najmłodszymi podopiecznymi, u których zaobserwowałam znaczące problemy w obrębie narządów mowy oraz nasilone nieprawidłowości, takie jak: opóźniony rozwój mowy, nawyk otwierania ust, zaburzenia napięcia mięśni twarzy, zaburzenia stawów skroniowo-żuchwowych, dysfagia (problemy z przełykaniem), krztuszenie podczas jedzenia i picia, nosowa mowa. Zauważone dysfunkcje skłoniły mnie do wprowadzenia w Oddziale Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka (WWRD) programu pn. „**Elektrostymulacja jako innowacyjna metoda w logopedii**” oraz innowacji: „**Kinesiotaping w logopedii**”.

Jako ważny punkt dla prowadzonej terapii uznałam włączenie rodziców do współpracy, stąd przed przystą-

pieniem do realizacji innowacji, przedstawiłam im metody, które zamierzałam wykorzystać do wspomagania prowadzonej terapii logopedycznej. Rodzice otrzymali broszury z podstawowymi informacjami o elektrostymulacji i kinesiotapingu, przedstawiające dla kogo są wskazane, jak postępować korzystając z tych metod, jakie są planowane efekty oraz przeciwwskazania w terapii. Zauważyłam ogromne zainteresowanie rodziców oraz otwartość na możliwość prowadzenia różnych sposobów pracy nad eliminowaniem barier związanych z danym zaburzeniem.

Pierwszą z wprowadzonych przeze mnie metod była **elektrostymulacja mięśni twarzy** polegająca na wywołaniu impulsów elektrycznych, które stymulują włókna nerwowe za pomocą przyklejonych na suchą skórę twarzy i ciała elektrod. Zabieg przeznaczony jest dla dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, zaburzeniem artykulacji oraz słabym napięciem mięśniowym w okolicach mięśni twarzowych, a jego zadaniem jest przygotowanie aparatu mowy do lepszej pracy. Do **elektrostymulacji** wykorzystuje się wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny, który składa się z aparatu wyposażonego w dwa kanały, z czego każdy z nich posiada własną regulację natężenia oraz dwie elektrody. Jedną z nich umieszcza się na przedramieniu pacjenta, a drugą dotyka się bezpośrednio miejsca stymulacji. Podczas terapii stosuje się cykle zabiegów, w których wykorzystywane są impulsy TENS/EMS, posiadające niskie natężenie i stymulujące jedynie nerwy czuciowe na powierzchni skóry. Metoda ta oddziałuje na cały aparat artykulacyjny pobudzając i wspomagając jego działanie.

Terapię elektrostymulacji realizowaną w WWRD objęłam podopiecznymi, u których zaobserwowałam opóźniony rozwój mowy, zaburzoną motorykę narządów artykulacyjnych oraz nadmierne ślinienie. W sesjach wzięły udział zarówno dzieci w normie intelektualnej, jak też z niepełnosprawnością intelektualną. Celem prowadzonej terapii było: poprawienie funkcjonowania warg przy problemach z domykaniem ust (otwarta buzia), usprawnianie narządów mowy: mięśni języka, warg, policzków, żuchwy, podniebienia miękkiego, kształtowanie nawyku właściwego ułożenia języka w jamie ustnej w pozycji spoczynkowej oraz wspierająco w wadach wymowy (np. seplenienie międzyzębowe, brak pionizacji języka). W efekcie prowadzonej terapii zaobserwowałam u jej uczestników

poprawę w zakresie funkcjonowania aparatu artykulacyjnego: zahamowanie nadmiernej produkcji śliny, wyeliminowanie zaburzeń napięcia mięśniowego twarzy oraz domykanie ust. W niektórych przypadkach udało się zniwelować występujące u dzieci zachowania niepożądane oraz podnieść ich poziom gotowości do współpracy. Na tej podstawie mogę stwierdzić, iż metoda ta okazała się skutecznym elementem wspomagającym prowadzoną terapię zaburzeń mowy.

Kolejną innowacyjną metodą, którą zdecydowałam się wprowadzić w celu wspomagania terapii logopedycznej był **kinesiotaping**, który świetnie koreluje z prowadzonymi cyklami elektrostymulacji, sam natomiast jest narzędziem stosowanym z powodzeniem w terapii dzieci z zaburzeniami motorycznymi w obrębie jamy ustnej. W październiku 2022 roku opracowałam i wprowadziłam w oddziale WWRD innowację pt. „**Kinesiotaping w logopedii**”. Jej celem było wspomaganie edukacji językowej dziecka, rozbudzanie aktywności słownej, rozwijanie sprawności związanych z komunikacją językową. Sama sesja terapeutyczna wiązała się z aplikowaniem plastrów w odpowiednich miejscach twarzy, których zadaniem było wzmocnienie mięśni w obszarze ustno-twarzowym oraz przywrócenie prawidłowych (fizjologicznych) czynności motorycznych takich jak: oddychanie nosem, prawidłowa pozycja spoczynkowa języka, dojrzałe połykanie z językiem znajdującym się na górnych dżąstłach i podniebieniu twardym. Czynniki te mają wpływ na prawidłową artykulację wszystkich głosek i płynną mowę. Najważniejszym kierunkiem działań w tej metodzie jest m. in. poprawa funkcjonowania warg oraz terapia przy problemach z domykaniem ust (otwarta buzia), jak również usprawnianie: narządów mowy, mięśni języka, warg, policzków, zuchwy, podniebienia miękkiego, kształtowanie nawyku właściwego ułożenia języka w jamie ustnej w pozycji spoczynkowej. W trakcie prowadzonej terapii logopedycznej udało się osiągnąć założone w innowacji cele. U dzieci zauważyłam poprawę w zakresie: prawidłowego domykania ust, właściwego położenia języka w pozycji spoczynkowej, zmniejszenia ślinienia, właściwego wypowiedzenia zaburzonych głosek.

Efekt pracy terapeutyczno-logopedycznej, jaką podjęłam w roku szkolnym 2022/2023 utwierdził mnie w przekonaniu, iż moja decyzja o wprowadzeniu innowacyjnych metod była słuszna. Elektrostymulacja i kinesiotaping na stałe wpisały się w prowadzoną przeze mnie terapię logopedyczną w Oddziale Wczesnego Wspomagania Rozwoju w SOSW w Żukowie. W codziennej pracy wykorzystuję je jako uzupełnienie tradycyjnej terapii oraz system wspomagający osiągnięcie pożądanego rezultatu.

Widząc zainteresowanie metodami elektrostymulacji i kinesiotapingu innych terapeutów, logopedów z naszej placówki, w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli dzielę się posiadaną wiedzą, przedstawiając praktyczne wykorzystanie innowacyjnych metod w pracy logopedycznej. Coraz więcej specjalistów decyduje się na udział w szkoleniach i wprowadzenie tych metod w swojej pracy, co uważam za swój mały sukces. Przez cały czas zachęcam rodziców do otwierania się na nowe możliwości i korzystanie z nowoczesnych metod wspierających „klasyczną” terapię, która dzięki systematyczności przynosi wymierne efekty. Warto jednak podkreślić, iż **proponowane przeze mnie innowacyjne terapie, nie należy traktować jako „zamiennika” dla dotychczas prowadzonej pracy terapeutycznej, lecz jako dodatkowe metody wspomagające terapię logopedyczną.**

Człowiek, aby żyć i czuć się usatysfakcjonowany powinien stawiać sobie cele w życiu, stąd z wielką radością mogę uznać, iż mój cel związany z wprowadzeniem innowacyjnych, alternatywnych metod wspierających terapię logopedyczną udało mi się osiągnąć. Przede mną nowe wyzwania, nowe pomysły, nowa droga, prowadząca do samorozwoju, czego sobie i innym życzę.

Ewelina Niesiołowska

Nauczyciel, logopeda, pedagog specjalny, terapeuta wczesnego wspomaganie rozwoju w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Biskupa z Miry Św. Mikołaja w Żukowie.

Marlena Hałas

Wspomaganie rozwoju wychowanków i wsparcie rodziny w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Ustce

„Młodzieżowe ośrodki socjoterapii są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i socjoterapii, oraz posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na zagrożenie niedostosowaniem społecznym”¹.

Jednym z efektywnie działających ośrodków w województwie pomorskim jest Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ustce. Wspomaganie rozwoju wychowanków w ośrodku socjoterapii wymaga holistycznego podejścia, które uwzględnia ich potrzeby, zarówno emocjonalne, społeczne, jak i edukacyjne. Jest to kluczowe działanie, które ma pomóc pokonać trudności oraz rozwijać umiejętności niezbędne do prowadzenia życia opartego na przestrzeganiu zasad moralnych i etycznych. Wsparcie rodziny wychowanków naszego ośrodka jest niezwykle istotne, ponieważ to ona odgrywa kluczową rolę w rozwoju i procesie terapeutycznym. Wsparcie to również oparte jest na holistycznym podejściu i uwzględnia różnorodność rodzin i ich sytuacji życiowych. Podejmowane działania mają na celu stworzenie warunków do odpowiedniego rozwoju i zdrowia emocjonalnego nie tylko wychowanków, ale również ich środowiska rodzinnego.

Należy pamiętać, że wspieranie rozwoju podopiecznych i ich rodzin to proces ciągły, który wymaga włączenia i zaangażowania wszystkich stron: nauczycieli, pracowników socjalnych, terapeutów, psychologów i innych specjalistów. Dobre współdziałanie oraz skupienie się na indywidualnych potrzebach wychowanków i ich rodzin są niezbędne do osiągnięcia sukcesu zarówno w edukacji, jak też w rozwoju społecznym.

Rozpoznanie indywidualnych potrzeb każdego wychowanka jest kluczowe w pracy w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Ustce. Wspieranie poprzez podejście holistyczne bierze pod uwagę historię życia każdego dziecka, ale również zawiera cele osobiste oraz wyzwania. Dla każdego z naszych podopiecznych opracowywany jest spersonalizowany plan tera-

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. poz. 1872).

peutyczny, który uwzględnia wszystkie jego potrzeby. Jest on elastyczny i podlega regularnej ocenie oraz modyfikacjom. Zapewnienie wychowankom wsparcia w zakresie nauki i edukacji poprzez dostosowanie programów nauczania do indywidualnych potrzeb i potencjału oraz umożliwienie kontaktu z nauczycielami i specjalistami, przyczynia się do wsparcia rozwoju umiejętności społecznych i emocjonalnych. Jest to również kluczowy aspekt opieki nad młodzieżą. Tworzenie w placówce środowiska inkluzywnego daje szansę i nadzieję na to, że dostrzeżone i zaspokojone zostaną wszystkie potrzeby naszych wychowanków z uwzględnieniem ich różnorodności.

Poprzez podejmowane przez specjalistów pracujących w ośrodku działania rozwijane są umiejętności życiowe młodych ludzi. Na bieżąco wprowadzane są programy wychowawcze i profilaktyczne, które pomagają rozwijać takie umiejętności życiowe jak: zarządzanie stresem, rozwiązywanie konfliktów, komunikacja interpersonalna. W planowaniu swoich działań specjaliści biorą pod uwagę partnerstwo z rodzicami, uwzględniając perspektywę i cele rodziny. Utrzymywanie regularnych kontaktów z rodzicami, informowanie ich na bieżąco o postępach dziecka oraz zaangażowanie ich w proces terapeutyczny z pewnością buduje zaufanie. Niezbędna jest otwarta i rzetelna komunikacja. Bardzo ważne jest również zachęcanie rodziców do nawiązywania kontaktów z innymi rodzinami, które mogą być źródłem wsparcia i zrozumienia. W swoich działaniach wychowawcy bardzo często zachęcają rodziców do skorzystania z pomocy z zewnętrznych zasobów i specjalistów, którzy mogą dostarczyć dodatkową pomoc, taką jak: wsparcie psychologiczne, terapia rodzinna czy poradnictwo. Pedagogizacja rodziców w zakresie profilaktyki i zdrowego stylu życia pomaga w zapobieganiu pojawiającym się problemom emocjonalnym i społecznym u ich dzieci. Podczas podejmowanych działań zawsze należy być wrażliwym na indywidualne różnice w potrzebach i konkretne sytuacje w rodzinie.

Wszystkie osoby pracujące z młodymi ludźmi biorą pod uwagę i rozwijają ich umiejętności interpersonalne. Różne działania i aktywności, związane chociażby ze współpracą z lokalnymi społecznościami i organizacjami, dają naszym wychowankom szansę na zaangażowanie się oraz integrację, sprzyjają rozwijaniu samodzielności i odpowiedzialności za własne de-

czyje i czyny. Na dołączonych do artykułu zdjęciach przedstawione zostały różne przedsięwzięcia, w których uczestniczyła nasza młodzież. Były to m.in.: (a) spotkania: z wiceprezesem Fundacji Latorośl Słupsk Przemysławem Kacą i artystą Andrzejem Rapitą, z profesorem Brunonem Hołystem – światowej sławy specjalistą z zakresu kryminologii, kryminalistyki i suicydologii, z profesorem Norbertem Malcem – kryminologiem i kryminalistyką, z dzielnicowym Komisariatu Policji w Ustce Marcinem Zamościkiem; (b) imprezy: Dzień Nauczyciela, rajd pieszy z Klubem Turystyki Pieszej i Krajoznawczej „Po horyzont”, zajęcia z Wojskiem Obrony Terytorialnej.

Specjaliści pracujący z młodzieżą regularnie dokonują ewaluacji procesów wychowawczych, aby stale doskonalić swoje podejście i zwiększać skuteczność wsparcia młodego człowieka i jego rodziny. Ciągłe doskonalenie i rozwijanie kompetencji zawodowych pracowników sprawia, że kadra pracująca w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Ustce jest na bieżąco z najnowszymi metodami terapeutycznymi oraz rozwija umiejętności pracy z podopiecznymi.

Troska o wszechstronny rozwój wychowanków, dostosowywanie strategii do ich aktualnych potrzeb i budowanie pozytywnej atmosfery współpracy może znacząco przyczynić się do sukcesu procesu socjoterapii. Efektywne funkcjonowanie społeczne w młodzieżowym ośrodku socjoterapii jest kluczowe dla rozwoju podopiecznych, szczególnie gdy funkcjonują oni w niesprzyjających warunkach rodzinnych lub przeżyli trudności w relacjach społecznych wcześniej. Dbałość o ten aspekt pomaga młodym ludziom rozwijać zdrowe relacje, a jednocześnie stanowi istotny element terapii.

Netografia:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. nr 296, poz. 1755) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20112961755/O/D20111755.pdf> [dostęp: 15.11.2023]
- Kaniowska T., Wykaz aktów prawnych dla MOW i MOS, aktualizacja 15.03.2013 r., Ośrodek Rozwoju Edukacji, <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=7198> [dostęp: 15.11.2023]
- Tocharska O., Prawa obowiązki. Poradnik dla wychowanków MOS-ów i MOW-ów, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2010. <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=17974> [dostęp: 15.11.2023]

Marlena Hałas

Doradca metodyczny ds. wspomaganie wychowawców świetlic, burs internatów w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Wieloletni wychowawca w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Ustce. Społeczny kurator rodzinny – Sąd Rejonowy w Słupsku, III Wydział Rodzinny i Nietletnich.

Karolina Świebodzińska

Uczą, bawią i wspierają rozwój O WYKORZYSTANIU TIK W SZKOLE W SIEMIANICACH

Najlepsi nauczyciele stale dostosowują swoje strategie do potrzeb i możliwości danej chwili. Efektywne nauczanie to nieustanny proces dostosowywania [...].

sir Ken Robinson

Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Czesława Miłosza w Siemianicach to przykład nowoczesnej szkoły. Pandemia sprawiła, że edukacja w naszej placówce, nabrała nowego wymiaru, znaczenia. Otworzyliśmy się na innowacyjne metody pracy, a przygotowanie uczniów do pracy z komputerem stało się wręcz koniecznością. Nowe technologie zaczęliśmy wykorzystywać na zajęciach w oddziałach zerowych, w klasach I-III, a także w starszych. Umiejętne wykorzystanie TIK stało się dla nas idealnym narzędziem do wspierania rozwoju dziecka na różnych płaszczyznach.

Nowe technologie są ciekawym urozmaicheniem codziennych zajęć i cieszą się dużym zainteresowaniem wśród społeczności szkolnej. Młody człowiek jest chętny do poznawania nowych rzeczy, jest ciekawy otaczającego świata, żądny wiedzy, co sprawia, że z radością podejmuje wyzwania, jakie pojawiają się na jego drodze. Od dwóch lat prowadzę zajęcia z kodowania i programowania, które nie są tylko celem samym w sobie, ale przede wszystkim wsparciem w procesie nauczania i uczenia się. Zajęcia te wzmacniają i rozwijają kompetencje kluczowe dzieci oraz wspomagają komunikację między nauczycielem a uczniem. Uczniowie z radością biorą udział w warsztatach, dzięki którym mają możliwość swobodnego korzystania z komputera, tabletu, robotów i innych urządzeń mobilnych.

Brałam udział w licznych szkoleniach na temat kodowania i programowania, które zainspirowały mnie do wykorzystania nowoczesnych technologii w klasach I-III. Raz w tygodniu prowadzę także zajęcia w oddziale przedszkolnym, podczas których maluchy uczą się poprzez zabawę. Tematyka kodowania jest bardzo różnorodna, bo uwzględnia zarówno podstawę programową, jak i kalendarz wydarzeń i roku. Jednego dnia pomagamy strażakowi dotrzeć na miejsce pożaru z wykorzystaniem robota, innego tworzymy, przy pomocy aplikacji Scratch Jr, grę edukacyjną „Co jedzą wiewiórki?”, a jeszcze innym razem bawimy się na macie do kodowania, wcielając w rolę architekta.

Wykorzystując długopisy 3D w tematyce jesiennej, dzieci tworzyły wielobarwne liście, z których powstał

piękny, jesienny las – jako wprowadzenie do tematu z podstawy programowej. Z okazji Dnia Niepodległości wykonały biało-czerwone kokardy i kotyliony. Uczniowie w trakcie zajęć mają okazję poznać też zasady pracy i wykorzystania drukarki 3D.

Na zajęciach młodzi pasjonaci korzystają również z robotów. Ozobot to mały, prosty w obsłudze robot o bardzo dużym potencjale edukacyjnym. Zabiera on dzieci w niesamowitą przygodę! Rysując trasy dla ozobotów i proste kolorowe kody, dzieci w istocie programują zadania. To one decydują o tym, jak będzie się zachowywał robot! Wykonują w ten sposób swoje pierwsze zadania programistyczne, jednocześnie rozwijając inne uniwersalne kompetencje, takie jak myślenie algorytmiczne, szukanie optymalnych rozwiązań, kreatywność. Nie bez znaczenia jest poprawa motoryki dłoni i paluszków dziecka. Z ozobotami udajemy się również w podróż dookoła świata i poznajemy największe miasta. Dzieci zwiedzają ciekawe muzea, poznają atrakcje i „smakują” lokalnej kuchni. Planują trasy, zdobywają punkty, odwiedzając kolejne miasta na całym świecie! W trakcie gry programują trasę, korzystając ze specjalnych komend, naklejek, które umieszczają na planszy. Wykorzystujemy również drewniane puzzle z kodami i puzzle AR, które w proces edukacyjny bardzo angażują obie półkule mózgu, wypracowują precyzję, ćwiczą ruchy motoryki małej, przez co rozwijają sprawność palców dłoni. Jeżeli do tego dodamy naukę programowania robotów, powstaje doskonała pomoc edukacyjna, która nie tylko pomaga w nauce logicznego myślenia, wprowadza w świat algorytmów, ale i doskonale ćwiczy pamięć, koncentrację uwagi. Co więcej, puzzle uwalniają kreatywność i wyobraźnię przestrzenną. Zajęcia z ozobotami wywołują radość i dają satysfakcję. Dzieci uczą się współpracy, gdyż pracują w grupach oraz zdrowej rywalizacji, która jest czynnikiem aktywizującym, na przykład drużyny ścigają się w szybszym dojściu do mety po uprzednim rozwiązaniu zadania.

Nauka programowania to nie tylko komputery, roboty itp., ale również mata do kodowania. Jest to fantastyczna pomoc w zajęciach na dywanie. Wzbudza dużo emocji, gdyż dzięki niej bawi się cała grupa. Dzieci wspólnie układają kolorowe sudoku, dyktanda graficzne, programują w sposób offline drogę dla wymyślonego przez nie bohatera. Podczas wspólnych za-

baw na macie uczestnicy bawią się 1000 kolorowych kubków, układając różne konstrukcje wg wzoru i nie tylko. Budują wieże według podanych zasad, układają kubeczki wg zasady 10 w linii, tworzą ciągi wg podanego algorytmu. Nie są im obce takie pojęcia jak: współrzędne, sekwencja, algorytm. Dzięki specjalnie dołączonym do maty krążkom, dzieci w ruch wprawiają także siebie, tworząc mini-układy taneczne. Mata do kodowania na dywanie jest inspiracją do kodowania na karcie papieru. Każdy sam może odkodować bądź zakodować obrazek, który sobie wymyśli. Pracując na macie, dzieci działają w ruchu i manipulują przedmiotami, a to w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym jest bardzo ważne. Uczą się poprzez empiryczne doświadczanie różnych rozwiązań.

Na zajęciach z kodowania wykorzystują również tablety i zainstalowane aplikacje, na przykład: Scratch Jr, czytnik kodów QR. Czytnik kodów służy nam do układania domina z kodami QR, do odszyfrowywania informacji czy przenoszeniu się na poszczególne strony internetowe. Scratch Jr to aplikacja, która daje dużo satysfakcji. Każde dziecko uczy się ważnych, nowych umiejętności, tworząc własne interaktywne opowieści i gry. Poprzez łączenie graficznych bloków programowania dzieci sprawiają, że postaci poruszają się, skaczą, tańczą, śpiewają naszym głosem, a nawet wyglądają jak one. W trakcie pracy w aplikacji Scratch Jr dzieci rozwiązują problemy, planują, projektują i wyrażają się twórczo. Wykorzystują również matematykę i język w znaczącym i motywującym kontekście, który wspiera rozwój umiejętności liczenia, czytania i pisania. Z programem Scratch Jr dzieci nie tylko uczą się kodować, ale kodują, by się uczyć.

Nauczyciele wychodząc naprzeciw potrzebom współczesnego świata i oczekiwaniom dzieci wdrażają coraz to nowsze technologie informacyjno-komunikacyjne podczas zajęć lekcyjnych. Staramy się, aby zajęcia z kodowania/programowania dla najmłodszych nie były zajęciami „od dzwonka do dzwonka” wypełnionymi ćwiczeniami interaktywnymi, quizowaniem, „przeskakiwaniem” z jednej strony www na drugą i tym podobnymi „fajerwerkami”. Bardzo dbamy o to, aby uczniowie nie byli „uwięzieni” w sali komputerowej lub przed tabletami najnowszej generacji. Nauczyciele nie „odhaczają” na pulpicie swoich laptopów kolejnych „zaliczonych” zadań i odwiedzonych linków. Zajęcia te sprzyjają realizacji uczniowskich pasji, rozwijaniu kreatywności, aktywizacji do różnych działań, dążeniu do współpracy. I tak właśnie jest w naszej szkole.

Karolina Świebodzińska

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej
w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Siemianicach.

dr Anna Kreft

Wizyty studyjne – ich edukacyjny wymiar

Wizyty studyjne to coraz częściej wprowadzane formy doskonalenia, sprzyjające podnoszeniu kompetencji osób w nich uczestniczących. Z powodzeniem realizowane są przez instytucje, organizacje, szkoły wyższe, samorządy w sektorze edukacji, turystyki, kultury i biznesu. Służą bezpośredniemu poznaniu różnorodnych, inspirujących rozwiązań, które stosowane są w określonych dziedzinach i w miejscach, gdzie dana wizyta się odbywa. To nie tylko miejsce, w którym uczestnicy zdobywają nową wiedzę i umiejętności, to także miejsce wspierające wymianę tej wiedzy i nabytych umiejętności, doświadczeń oraz możliwość poszerzania kontaktów między ich uczestnikami.

Próbując stworzyć definicję wizyty studyjnej, można określić ją jako pobyt grupy ludzi w określonej organizacji czy instytucji w celu poznania jej systemu funkcjonowania, działania, rozwiązywania problemów itp., a w konsekwencji – uczenia się na podstawie doświadczeń innych.

Wizyta studyjna to jedna z form doskonalenia nauczycieli z powodzeniem prowadzona przez Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Podczas realizacji projektu *Zdolni z Pomorza* przez PODN w Słupsku, obok sztandarowego działania projektowego, jakim była organizacja Pomorskiej Ligi Zadaniowej, placówka prowadziła również szereg przedsięwzięć przyczyniających się do wsparcia nauczycieli pracujących z uczniem zdolnym, uzdolnionym, chcącym rozwijać swoje zainteresowania. To wsparcie realizowane było poprzez organizację szkoleń, warsztatów, sieci współpracy i samokształcenia, ale też poprzez umożliwienie nauczycielom i kadrze zarządzającej udziału w wizytach studyjnych. W ramach projektu *Zdolni z Pomorza* odbyły się dwie wizyty studyjne zorganizowane w Słupsku i jedna wyjazdowa w Gdyni.

W sposób szczególny uczestnicy docenili organizację dwudniowego pobytu w Gdyni. Plan zakładał: dzień pierwszy – wizyta w szkole, dzień drugi – dwa szkolenia w zakresie kompetencji miękkich. Placówka, w której odbyła się wizyta studyjna to Szkoła Podstawowa nr 18 im. Kornela Makuszyńskiego w Gdyni. Uczestnicy mieli okazję poznać działania szkoły w zakresie budowania przestrzeni sprzyjającej rozwijaniu zdolności uczniów: model pracy i metody rozwijające zdolności, przykłady efektów wspólnych działań. Była to doskonała okazja do wymiany doświadczeń, dzielenia się swoimi rozwiązaniami, udzielania wzajemnej odpowiedzi na pytania, jak to właśnie w mojej szkole pracuje się z uczniem zdolnym.

Uczestnicy, pod przewodnictwem charyzmatycznej dyrektorki szkoły – Elizy Zaborowskiej-Kempy, zwiedzili również teren placówki oraz gabinety, w których odbywają się lekcje i zajęcia pozalekcyjne, a przy tym wysłuchali niezwykle barwnej, interesującej i angażującej opowieści o różnorodnych działaniach prowadzonych w Szkole Podstawowej nr 18 w Gdyni.

Wiele szkół wypracowało swój własny model pracy z uczniem zdolnym, być może sięgając wcześniej do bogatej literatury przedmiotu. Przywołać można tu choćby jedną z licznych publikacji wydanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie pt. *Model pracy z uczniem zdolnym w szkole podstawowej. Jak praktycznie i systemowo zorganizować edukację uczniów zdolnych na poziomie szkoły podstawowej?* autorstwa Iwony Fechner-Sędzickiej (Warszawa 2013). Jak podaje autorka: „*Opracowanie modelu pracy z uczniem zdolnym ma na celu przygotowanie grupy osób zaangażowanych w proces rozwoju zdolności dzieci i młodzieży do właściwego identyfikowania uzdolnień i tworzenia odpowiednich warunków do ich kształtowania. W stworzonym modelu czytelnik odnajdzie treści dotyczące dostosowywania metod i form pracy z uczniem zdolnym do indywidualnych i zróżnicowanych potrzeb tej grupy uczniów.*” Warto zająrzeć do tej pełnej inspiracji publikacji, gdyż jej lektura ułatwić może organizację dobrze przemyślanego wsparcia ucznia, tym samym przyczyniając się do jego pełnego rozwoju.

Proponowany w przytoczonej publikacji „*model pracy z uczniem zdolnym w szkole podstawowej składa się z 3 etapów:*

etap 1 – polega na określeniu zasobów szkoły i przyjęciu definicji zdolności,

etap 2 – dotyczy rozpoznawania zdolności,

etap 3 – obejmuje planowanie i działania praktyczne wspierające rozwój zdolności.

Każdy etap podlega monitorowaniu i ewaluacji”.

To, że każda szkoła ma swój własny, specyficzny dla siebie model pracy z uczniem, podkreślano w licznych rozmowach uczestników podczas wizyt studyjnych.

Podczas wizyty w szkole w Gdyni mocno wybrzmiały różnice pomiędzy rozwiązaniami funkcjonującymi w poszczególnych placówkach, wynikające między innymi z określania zasobów jakimi dysponuje szkoła i przyjętej definicji zdolności ucznia. Te różnice wynikają również z możliwości, jakimi dysponuje dana placówka, aby wesprzeć ucznia nie tylko pod względem merytorycznym, czyli poprzez przekazanie mu nowej wiedzy i kształtowanie nowych umiejętności, ale też różnic wynikających z możliwości organizacji np. dodatkowego wsparcia psychologicznego. Każdy z uczestników „zabrał ze spotkania coś dla siebie”, coś co go zainspirowało do działania na podstawie zasłyszanych rozwiązań, coś, co być może zechce w sposób bezpośredni lub pośredni zrealizować w swojej szkole korzystając z gotowego rozwiązania.

Na poniższym diagramie przedstawione zostały zalety wynikające z uczestnictwa w organizowanych wizytach studyjnych.

Każda wizyta studyjna wymaga głębokiego przemyślenia i dobrego przygotowania ze strony organizatorów, stworzenia programu zgodnie z oczekiwaniami osób, które będą w niej uczestniczyć. Należy odpowiednio dobrać miejsce odwiedzin tak, aby wyszukać najlepsze praktyki w danej dziedzinie, a następnie przejść do sfery organizacyjnej (umówienie spotkania, zadbanie o opiekuna merytorycznego, zapewnienie zakwaterowania, wyżywienia itp.). Oczywiście jednym z istotnych elementów ze strony organizatora jest pozyskanie funduszy na jej przeprowadzenie, a następnie zmieszczenie się podczas realizacji w planowanym budżecie. Można też dopuścić dofinansowanie wyjazdu przez uczestników spotkania. Dobrą praktyką, choć pewnie funkcjonuje już ona jako standard, jest przeprowadzenie ewaluacji po jej zakończeniu, pozwalającej wyprowadzić wnioski i rekomendacje do dalszych działań organizatorów.

Wizyta studyjna to rodzaj formy doskonalenia, choć niektórzy być może nie traktują jej w ten sposób. A przecież nie jest to tylko zwykły wyjazd, czy spotkanie. Proces uczenia się, zdobywania nowych umiejętności zachodzi tam, choć w sposób nieoczywisty, niejako przy okazji, bo przecież nie wszyscy jej uczestnicy są z założenia od razu nastawieni na naukę, a jednak sprawia, że wszyscy się uczą i inspirują.

Bardziej sprzyjającą okazją do wymiany doświadczeń jest niewątpliwie organizacja dwudniowych wizyt studyjnych, połączonych z noclegiem, wspólnym spożywaniem posiłków. Rozmowy kulturalne zawsze cieszą się dużym powodzeniem, dają możliwość swobodnego zachowania, dzielenia się własnymi przemyśleniami, to czas wymiany doświadczeń. Oficjalne spotkanie uczestników podczas wizyty studyjnej, choć akurat ta forma doskonalenia ma chyba najmniejszy ładunek oficjalności – to jedno, z drugiej strony pozostaje docenić ważność rozmów uczestników spotkań w wolnym czasie, poza zaplanowanymi do realizacji warsztatami, ćwiczeniami. Zwykły spacer po szkole z osobą po niej oprowadzającą może stać się źródłem fascynującej inspiracji. Warto organizować, warto być uczestnikiem wizyt studyjnych.

dr Anna Kreft

Konsultant ds. rozwijania zainteresowań i zdolności uczniów oraz edukacji przyrodniczej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, organizator wizyt studyjnych w ramach projektu *Zdolni z Pomorza*.

Iwona Poźniak

Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne KONFERENCJE PODSUMOWUJĄCE DZIAŁANIA PROJEKTU

W dniach 6-7 października 2023 r. w Pierwoszynie odbyła się Konferencja pn. *Dobre praktyki w kształtowaniu kompetencji kluczowych poprzez edukację morską w ramach projektu Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne*, zorganizowana przez Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku pod patronatem honorowym Mieczysława Struka – marszałka województwa pomorskiego.

Spotkanie, w którym udział wzięło ponad 100 nauczycieli i dyrektorów szkół województwa pomorskiego uczestniczących w projekcie oraz przedstawicieli różnych instytucji wspierających i realizujących edukację morską, prowadziła **Bożena Żuk** – dyrektor Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku (PODN). Uczestników konferencji przywitał również **Marcin Majek** – wójt gminy Kosakowo, który zwrócił uwagę na znaczenie edukacji morskiej i żeglarskiej w codziennym wychowaniu oraz rozwoju i kształtowaniu tożsamości regionalnej młodych Pomorzan.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał **Wiesław Byczkowski** – wicemarszałek województwa pomorskiego, który przypomniał, że województwo pomorskie realizację zadań z zakresu edukacji morskiej podjęło już w latach 2012-2014 poprzez wdrożenie w szkołach projektu *Pomorskie – dobry kurs na edukację. Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w regionie przez edukację morską*, któremu przyświecało hasło *Złap wiatr w pomorskie żagle wiedzy*. Działaniami morsko-żeglarskimi objętych zostało wówczas blisko 10 tys. uczniów z niemal 200 szkół podstawowych województwa pomorskiego. Wicemarszałek podkreślił, że obecnie realizowany projekt pn. *Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne*, to niezwykle cenne działanie, którego uczestnicy mogli połączyć teorię z praktyką, co pozwoliło kształtować kompetencje uczniów w bardzo interdyscyplinarnej formie, wzmocniło i wzbogaciło warsztat pracy wielu nauczycieli, dając im nowe umiejętności w zakresie praktyki żeglarskiej i instruktorskiej. **Wiesław Byczkowski** podziękował wójtom gmin za ogromne zaangażowanie w to ważne dla pomorskiej edukacji przedsięwzięcie, za szkolenia dla pedagogów i zajęcia pozalekcyjne dla uczniów, za rozwijanie pasji morsko-żeglarskich dzieci, młodzieży i dorosłych.

Podczas otwarcia konferencji **Wiesław Byczkowski** – wicemarszałek województwa pomorskie-

go wręczył **Januszowi Frąckowiakowi** Statuetkę Gryfa z okazji 25-lecie Samorządu Województwa Pomorskiego. Trener Yacht Clubu Rewa otrzymał to wyróżnienie za całokształt działań na rzecz upowszechniania żeglarstwa w regionie.

Teresa Szakiel – zastępca dyrektora Departamentu Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (DES UMWP) przedstawiła zasięg i zadania, które realizowane były w ramach Pomorskich Żagli Wiedzy. Wskazała też na rolę edukacji morskiej w rozwoju kompetencji zawodowych nauczycieli oraz nakreśliła możliwości planowania edukacji morskiej w kolejnych latach poprzez udział w i innych projektach współfinansowanych przez samorząd województwa pomorskiego.

Stan realizacji projektu *Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne* oraz przeprowadzone praktyczne szkolenia żeglarskie nauczycieli przedstawiła **Kamila Kargulewicz**, inspektor w DES UMWP. Prelegentka podkreśliła, że warunkiem dobrego wykorzystania naturalnego potencjału regionu i zagospodarowania istniejącej infrastruktury jest szerokie włączenie treści morskich i żeglarskich do oferty edukacyjnej pomorskich szkół. Dzięki temu możliwe będzie nie tylko przygotowanie dzieci i młodzieży do bezpiecznego korzystania z różnych form rekreacji związanej z wodą, ale i wykorzystanie niezwykle atrakcyjnej tematyki żeglarskiej do kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, w tym – tak ważnych dla rozwoju regionu – kompetencji społecznych, takich jak na przykład umiejętność pracy zespołowej.

W liczbach przedsięwzięcie to przedstawia się imponująco: zrealizowano 21 projektów, w które włączy-

ły się 43 pomorskie gminy. Wsparciem objęto 6 046 uczniów i 568 nauczycieli. W Narodowym Centrum Żeglarstwa w Gdańsku: przeszkolono 21 nauczycieli – instruktorów żeglarstwa, 152 nauczycieli przygotowano do zdobycia uprawnień żeglarskich, a 74 do zdobycia uprawnień instruktora żeglarstwa. W Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku i Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku prowadzono 5 sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli w zakresie wsparcia ich w realizacji zadań edukacji morskiej i żeglarskiej w czasie zajęć szkolnych. Łączna wartość zrealizowanego projektu to ponad 15 mln złotych.

W bardzo emocjonującej formie swoje wrażenia z rejsu Pogorią po Morzu Śródziemnym przedstawili jego uczestnicy: **Maciej Barański** – dyrektor Szkoły Podstawowej w Łebie oraz **Maksymilian Pyzio** i **Julia Potrykus** – uczniowie słupskiego „Drzewniaka”, laureaci projektowego konkursu filmowego *Po Morskie Żagle Wiedzy*. Żywa relacja, poparta filmem samodzielnie przygotowanym przez Maksymiliana Pyzio, zrobiła na uczestnikach konferencji bardzo duże wrażenie. Pokazała, że praktyczny charakter szkolenia żeglarskiego na pokładzie żaglowca, rozbudził pasję i dał młodym wiele kompetencji, które zostaną z nimi na zawsze. Film z rejsu można zobaczyć skanując qr kod.

Przykłady dobrych praktyk w zakresie realizacji działań morsko-żeglarskich w szkołach i placówkach oświatowych przedstawili: **Gabriela Troczyńska** ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Ustce, **Marta Kłosowska** ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Żukowie oraz **Paweł Pytka** – dyrektor Zespołu Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej. Wszyscy prelegenci podkreślali interdyscyplinarny i integracyjny walor edukacji morskiej w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów, wskazali na różnorodność realizowanych działań, poczynając od tych artystycznych, przez techniczne, matematyczne, przyrodnicze i geograficzne, aż po te sportowe i rekreacyjne związane z żeglarstwem. Podkreślali wagę pracy zespołowej podczas realizacji zadań metodą projektu edukacyjnego. Paweł Pytka zaprezentował zasady powstania i działania klasy żeglarskiej, do której uczęszczają pierwszoklasiści ZKiW w Brodnicy Górnej.

Druga część konferencji rozpoczęła się od podsumowania konkursu dla nauczycieli na scenariusz zajęć o tematyce morskiej „Zajęcia na fali”. **Iwona Poźniak** – sekretarz jury konkursu, konsultantka ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych w PODN w Słupsku zaprezentowała wyniki turnieju.

Grand Prix otrzymała **Natalia Markowicz** ze Szkoły Podstawowej w Dzierzgoniu, oddział przed-

szkolny. Na **pierwszych miejscach** w poszczególnych kategoriach uplasowali się: **Justyna Plichta** – Szkoła Podstawowa nr 2 w Kartuzach (kategoria: edukacja wczesnoszkolna), **Magdalena Justyna Jakiel** – Szkoła Podstawowa nr 4 w Pruszczu Gdańskim (kategoria: szkoła podstawowa – klasy 4-8), **Magdalena Ankiewicz-Kopicka** – X Liceum Ogólnokształcące w Gdyni (kategoria: szkoła ponadpodstawowa). **II miejsca** przypadły: **Zofii Granos** – Szkoła Podstawowa nr 51 w Gdyni (kategoria: edukacja wczesnoszkolna), **Magdalena Kamińskiej** – Zespół Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej (kategoria: szkoła podstawowa – klasy 4-8). **III miejsca** zajęli: **Natalia Domańska** – Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 w Gdańsku (kategoria: edukacja wczesnoszkolna), **Sławomir Pobłocki** – Zespół Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej (kategoria: szkoła podstawowa – klasy 4-8). **Wyróżnienia** przyznano: **Adriannie Wislockiej** ze Szkoły Podstawowej w Biesowicach, (kategoria: szkoła podstawowa – klasy 4-8) oraz **Joannie Lubinieckiej** ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Damnicy (kategoria: szkoła podstawowa – klasy 4-8).

Podczas Konferencji wręczono również certyfikaty Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej pięciu placówkom oświatowym województwa pomorskiego, które działania morsko-żeglarskie prowadzą w sposób wzorowy. **Aleksandra Bąkowska**, przewodnicząca zespołu ds. edukacji morskiej Pomorskiej Rady Oświatowej odczytała listę placówek wyróżnionych Certyfikatami:

- Zespół Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej,
- Szkoła Podstawowa nr 2 w Ustce,
- Przedszkole Lokomotywa w Gdyni,
- Szkoła Podstawowa nr 4 w Pruszczu Gdańskim,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Żukowie.

Należy podkreślić, że Zespół Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej otrzymał certyfikat po raz drugi i tym samym potwierdził wyjątkową jakość we wdrażaniu edukacji morsko-żeglarskiej w placówce.

Sesję dyskusyjną na temat rozwoju kompetencji uczniów poprzez żeglarstwo w edukacji formalnej i nieformalnej we współpracy ze środowiskiem lokalnym, moderował Maciej Barański, dyrektor Szkoły Podstawowej w Łebie. Wzięli w niej udział: Marcin Majek – wójt gminy Kosakowo, **Janusz Goliński** – wójt gminy Cedry Wielkie, Paweł Pytka – dyrektor Zespołu Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej, Gabriela Troczyńska – nauczycielka wychowanie fizyczne w SP 2 w Ustce, Janusz Frąckowiak – trener Yacht Clubu Rewa oraz **Leopold Naskręt** – wiceprezes Pomorskiego Związku Żeglarskiego, Teresa Szakiel – wicedyrektor DES UMWP. Wszyscy uczestnicy panelu wskazywali na wagę szkolenia praktycznego zarówno nauczycieli, jak i uczniów. Przedstawiciel PoZZ zadeklarował, że podczas rejsów szkoleniowych na pokładzie Pogorii znajdzie się miejsce również dla

uczniów poniżej 15 roku życia. Janusz Frąckowiak podkreślił rolę współpracy ze środowiskiem, pozyskiwania sponsorów na działalność szkoleniową skierowaną do dzieci i młodzieży, mówił o skutecznym wychowaniu przez żeglowanie. Reprezentanci jst podkreślali znaczenie łączenia działań szkoły z działaniami klubów żeglarskich oraz to, że w gminach wiejskich żeglarstwo, to sposób na wyrównywanie szans, rozbudzanie w młodych ludziach pasji i aspiracji. Sposobem na to jest również tworzenie w szkołach klas o profilu żeglarskim, tak jak ma to np. miejsce w ZKiW w Brodnicy Górnej.

Warsztatowa część pierwszego dnia konferencji odbyła się na terenie Yacht Clubu w Rewie. Blisko 80 nauczycieli uczestniczyło w 4 spotkaniach warsztatowych. Warsztaty prac bosmańskich prowadził **Robert Kozłowicz** – konsultant ds. aktywności sportowej i promocji zdrowia; zajęcia nawigacji i meteorologii – kmdr ppor. rez. dr **Dariusz Klokowski**; zajęcia z zakresu bezpieczeństwa na wodzie i nad wodą przygotowała **Magda Thiede** z Gminnego Klubu Żeglarskiego Kilwater. Zajęciach artystyczne o charakterze marynistycznym przeprowadziła **Dorota Iwanowicz** – konsultantka w PODN w Słupsku. Warsztaty odbyły się w trybie rotacyjnym z podziałem na grupy, co sprzyjało integracji i wymianie doświadczeń. Wszystkie spotkania miały bardzo praktyczny charakter, a wykonywane przez uczestników zadania budziły dużo emocji. Każde stanowisko edukacyjne wyposażone było w profesjonalne, nowoczesne i kreatywnie wykonane pomoce dydaktyczne, co sprzyjało zaangażowaniu nauczycieli.

Zaplanowane na drugi dzień konferencji szkolenie regatowe niestety zostało odwołane ze względu na sztormowe warunki pogodowe. W zamian za to zaproponowano uczestnikom seminarium wymiany doświadczeń na temat już wykonanych działań z zakresu edukacji morskiej i żeglarskiej oraz perspektywy jej rozwoju w kolejnych latach. Nauczyciele i przedstawiciele środowiska żeglarskiego mieli okazję podzielić się swoimi refleksjami dotyczącymi realizacji projektu *Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne* oraz pomysłami na to, jak rozwijać edukację morską

i żeglarską po zakończeniu projektu. **Adam Krawiec** – dyrektor Departamentu Edukacji i Sportu UMWP, mówił o możliwości planowania środków na działanie z zakresu edukacji morskiej i żeglarskiej w ramach kolejnych projektów proponowanych jednostkom samorządów terytorialnych, a skierowanych do szkół – m.in. w projekcie pn. *Regionalne wsparcie rozwoju kompetencji kluczowych w pomorskich szkołach*, realizującym przedsięwzięcie strategiczne Samorządu Województwa Pomorskiego pn. *Regionalne wsparcie szkół i placówek oświatowych*.

Wśród wniosków i rekomendacji sformułowanych przez uczestników seminarium najgłośniej wybrzmiały te dotyczące ścisłej współpracy jst z placówkami oświatowymi, w których mają być realizowane projekty – także te związane z edukacją morską. W realizacji zadań ważne są relacje między nauczycielem, szkołą, a jst. Skuteczne jest działanie w zespołach złożonych z przedstawicieli szkoły i jst. Aby kontynuować edukację morską-żeglarską, trzeba nawiązać własną współpracę z klubami żeglarskimi, PoZZ, NGO, muzeami, itp. Kluczowe jest budowanie lokalnej współpracy w oparciu o różne instytucje, które mogą współdziałać w zakresie propagowania edukacji morską-żeglarskiej w różnych formach i na różnych poziomach kształcenia. Zachowanie ciągłości projektu zapewni przystąpienie do Pomorskiego Programu Edukacji Morskiej (PPEM): powołanie szkolnego koordynatora, założenie koła edukacji morskiej, włączenie edukacji morską-żeglarskiej do realizacji podstaw programowych różnych przedmiotów w ramach planowych zajęć szkolnych. Ważne jest też to, by kontynuować i rozwijać szkolenia kadr żeglarskich i instruktorskich wśród nauczycieli i rozplanować je logicznie w czasie, by między kolejnymi etapami doskonalenia był czas na praktyczną weryfikację umiejętności i zdobycie doświadczenia żeglarskiego. Warto korzystać z materiałów dydaktycznych, publikacji, zadań interaktywnych i innych inspiracji na temat edukacji morskiej i żeglarskiej dostępnych na stronie internetowej PPEM na www.podn.wslupsk.pl oraz fanpage PPEM na Facebooku.

Podczas seminarium w wypowiedziach uczestników najczęściej pojawiała się wątpliwość: *Pomorskie Żagle Wiedzy* i co dalej? Wychodząc naprzeciw poszukiwaniom odpowiedzi na to pytanie, Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku 26 października zorganizował zdalną konferencję pn. *Wykorzystanie dobrych praktyk w celu zachowania trwałości projektu Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne*, podczas której zaproszeni prelegenci próbowali pokazać możliwości prowadzenia edukacji morskiej i żeglarskiej w różnej formie i we współpracy z różnymi instytucjami wspierającymi takie działania.

Podsumowanie działań projektu *Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne* dokonała Kamila Kar-

gulewicz z DES UMWP, a możliwości kontynuowania praktycznych zajęć żeglarskich, prowadzenia zajęć na symulatorach, zagadnienia związane z organizacją wirtualnych regat oraz zasady współpracy z Pomorską Szkołą Żeglarstwa i Edukacji Morskiej zaprezentował Leopold Naskręt, wiceprezes Pomorskiego Związku Żeglarskiego. O współpracy szkół i placówek oświatowych z Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej w Uście mówił kmdr **Grzegorz Okuljar**, komendant jednostki. Paweł Pytka, dyrektor Zespołu Kształcenia i Wychowania w Brodnicy Górnej przedstawił proces tworzenia i zasady funkcjonowania pierwszej międzyoddziałowej klasy żeglarskiej w ZKiW w Brodnicy Górnej.

Aspekty praktyki żeglarskiej i integracji podczas rejsu Pogorią zaprezentowały: **Katarzyna Rezk-Malinowska**, nauczycielka wychowania fizycznego w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 dla Niepełnosłyszających i Słabosłyszających w Wejherowie i **Agnieszka Soroka**, absolwentka OSW nr 2 w Wejherowie – uczestniczki rejsu oraz **Joanna Olejnik** – wychowawczyni w internacie Ośrodka. Wystąpienie to wzbudziło bardzo wiele emocji wśród uczestników konferencji, którzy na czacie i zabierając głos wyrażali podziw dla odwagi, determinacji i zaangażowania we wszystkie działania załogi Pogorii niesłyszającej uczennicy, która musiała przezwyciężyć wiele barier – zwłaszcza komunikacyjnych – i lęków, by sprostać zadaniom załoganta i członka przydzielonej wachty, na równi z pełnosprawnymi rówieśnikami i dorosłymi członkami załogi.

O kontynuowaniu działań morskich i żeglarskich poprzez udział w PPEM, przykładach dobrej praktyki w prowadzeniu edukacji morskiej, Konkursie o Tytuł Mistrza Nawigacji, konkursie dla nauczycieli na scenariusz zajęć o tematyce morskiej „Zajęcia na fali”, sieci współpracy dla szkolnych animatorów edukacji morskiej, certyfikacji udziału szkół w PPEM mówiła Iwona Poźniak – konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych w PODN w Słupsku. Filmowe materiały dydaktyczne projektu PŻW zaprezentowała **Agata Rożnawska** z Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Dorota Iwanowicz, konsultant ds. informacji pedagogicznej oraz technologii informacyjno-komunikacyjnej w PODN w Słupsku omówiła najnowsze publikacje Ośrodka, które powstały w ramach realizacji działań projektu *Pomorskie Żagle Wiedzy – wsparcie regionalne* i które są doskonałymi materiałami dydaktycznymi, przydatnymi do pracy w szkołach i placówkach oświatowych na różnych etapach kształcenia. Publikacje te zawierają przykłady dobrych praktyk, gotowe scenariusze zajęć z różnych przedmiotów, porady do nauki podstaw nawigacji i żeglugi na łodziach wywrotnych, podstawy bezpieczeństwa na wodzie i nad wodą oraz kreatywne karty pracy, gry i zabawy do wykorzystania w postaci wydruków, jak również do ćwiczeń online. Publikacje można nieodpłatnie pobrać ze strony PODN w Słupsku – dostęp za pomocą podanego obok kodu QR.

O budowanie dobrych relacji i lokalnej współpracy w celu upowszechniania edukacji morskiej i żeglarskiej mówił Janusz Frąckowiak, trener Yacht Clubu Rewa, który wielokrotnie podkreślał też wychowawczą rolę żeglarstwa, jako dyscypliny kształtującej charakter, rozbudzającej pasję, zdrowe ambicje i wpływające na zwiększenie aspiracji życiowych – w tym edukacyjnych – młodych ludzi.

Podsumowania konferencji dokonała – Bożena Żuk, dyrektor PODN w Słupsku, która podkreśliła, że działania morskie i żeglarskie poprzez swą interdyscyplinarność odgrywają ważną rolę w kreatywnym kształtowaniu kompetencji kluczowych młodych Pomorzan.

Wszystkim uczestnikom obu konferencji dziękujemy za udział w tych wydarzeniach i już dziś zapraszamy na kolejne spotkania związane z edukacją morską.

Iwona Poźniak

Konsultant ds. edukacji morskiej i projektów edukacyjnych w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, organizatorka obu konferencji.

Tomasz Kabulski, dr Arkadiusz Gliszczyński

Współczesna edukacja leśna przedmiotem międzyinstytucjonalnej konferencji

Dynamika otaczającej nas rzeczywistości szkolnej na poziomie działań edukacyjnych, a nade wszystkim wychowawczych i opiekuńczych skutkuje tym, że wszelkie w tym obszarze przedsięwzięcia charakteryzują się skomplikowaną naturą. Coraz częściej są one szerokimi w zakresie rzeczowym projektami, zmierzającymi do określenia możliwych rozwiązań problemów utrudniających edukację zarówno z perspektywy nauczycieli, uczniów, jak i ich rodziców. Powszechną praktyką stało się wprowadzanie systemowych rozwiązań zmierzających do wzmocnienia przekazu edukacyjnego, kształtowania pożądanych społecznie postaw czy wdrażania działań zapewniających bezpieczeństwo w placówkach oświatowych. Dlatego też w przypadku tak istotnych spraw, nowego znaczenia nabiera kwestia współpracy międzyinstytucjonalnej podmiotów, które na poziomie zakresu swoich zadań i kompetencji są tożsame i co szczególnie ważne, mogą i powinny współpracować i uzupełniać się. Możliwości oraz poziom niniejszej współpracy można sondować podczas różnorodnych działań, od profilaktycznych począwszy na interwencyjnych, kryzysowych skończywszy. Na poziomie działań o charakterze profilaktycznym pozostają przedsięwzięcia dyskusyjno-koncepcyjne, do których zaliczyć można konferencje.

W dniach 5-6 października 2023 r. Technikum Leśne w Warcinie, przy współpracy z przedstawicielami Departamentu Leśnictwa i Łowiectwa, Departamentu Budżetu Ministerstwa Klimatu i Środowiska oraz Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, zorganizowało konferencję pn. ***Synergia działań opiekuńczo-wychowawczych oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanych w internacie, na rzecz zwiększenia dostępności i podnoszenia poziomu jakości wsparcia dla uczniów i ich rodziców***. Temat konferencji nie był przypadkowy. Został ukonstytuowany w wyniku analizy treściowej Planu nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez Ministra Klimatu i Środowiska nad szkołami leśnymi, obejmującego m.in. takie zagadnienia jak: zwiększenie dostępności i podnoszenie jakości wsparcia dla uczniów i ich rodziców poprzez realizację adekwatnego programu wychowawczo-profilaktycznego; podnoszenie jakości kształcenia zawodowego poprzez doradztwo zawodowe oraz realizację dodatkowych umiejętności

zawodowych z nauczaniem zawodem w partnerstwie z przedstawicielami branży leśnej.

Wartość merytoryczną wystąpień i późniejszych dyskusji panelowych tworzyli ich uczestnicy. W przywoływanej konferencji udział wzięli m.in. przedstawiciele: Departamentu Leśnictwa i Łowiectwa Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Departamentu Budżetu tegoż Ministerstwa, przedstawiciele Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, wicedyrektorzy, główni księgowi oraz kierownicy internatów wszystkich szkół leśnych podległych Ministerstwu Klimatu i Środowiska.

Organizatorzy konferencji założyli, że istotnym atrybutem wygłaszanych prelekcji, późniejszej dyskusji i obrad panelowych powinna być dostrzegalna warstwa transgresji, czyli świadomego przekraczania dotychczasowych granic dydaktycznych, społecznych, materialnych we współczesnej edukacji leśnej. To z kolei zdeterminowało dobór tematów wystąpień w części plenarnej konferencji, wśród których znalazły się zagadnienia dotyczące: wybranych aspektów pomocy psychologiczno-pedagogicznej w syndromie presuicydalnym (wystąpienie psycholog Katarzyny Rodziewicz z PODN w Słupsku), wiodącej roli internatu w procesie zwiększenia dostępności i podniesienia jakości wsparcia dla uczniów i ich rodziców (wystąpienie Zbigniewa Kłosowskiego, głównego wizytatora w Departamencie Leśnictwa i Łowiectwa Ministerstwa Klimatu i Środowiska), holistyczności działań podnoszących jakość wsparcia uczniów i ich rodziców w działaniach wychowawczych, zasad tworzenia sieci współpracy i samokształcenia dla kierowników i wychowawców internatów (wystąpienie Renaty Kołosowskiej, konsultantki z PODN w Słupsku oraz Marleny Hałas, doradczynie metodycznej z PODN w Słupsku), ochrony lasów przed szkodnictwem leśnym z elementami taktyki i technik użycia wybranych środków przymusu bezpośredniego jako proponowanej formy realizacji dodatkowych umiejętności zawodowych w branży leśnej (wystąpienie dra Arkadiusza Gliszczyńskiego).

Istotnym elementem pierwszego dnia obrad było zapoznanie uczestników konferencji z działalnością Technikum Leśnego w Warcinie, posiadanych zapleczem dydaktycznym, realizowanymi formami dodat-

kowych zajęć edukacyjnych obejmujących między innymi udział w kole prawnym, zajęć z technik użycia przez Straż Leśną wybranych środków przymusu bezpośredniego i broni palnej, zajęć z taktyki realizacji przez Straż Leśną wybranych uprawnień procesowych i administracyjnych. Bez wątpienia atrakcyjność tej części konferencji podnosił fakt, że Technikum Leśne w Warcinie mieści się m.in. w zabytkowym pałacu, którego najstarsza część wzniesiona została w 1664 r., a który pod koniec XIX w. został zakupiony przez późniejszego Kanclerza Niemiec Otto von Bismarcka.

Widocznym i zapewne mogącym przynieść wymierne skutki następstwem konferencji są dwie cenne inicjatywy. Po pierwsze, niniejsza konferencja stanowiła wstęp do cyklicznego wsparcia kierowników internatów w obszarze diagnozy trudności wychowawczych, a następnie tworzenia adekwatnych projektów oddziaływań profilaktycznych czy interwencyjnych. To wsparcie ma dokonywać się w ramach wspomnianej już wcześniej sieci współpracy i samokształcenia. Podkreślenia wymaga fakt, że w obszarze edukacji leśnej realizowanej przez szkoły leśne podległe Ministrowi Środowiska i Klimatu, jest to przedsięwzięcie pionierskie.

Po drugie, Bank Dobrych Praktyk Dydaktycznych wzbogacił się o dwie nowe formy realizowane w Technikum Leśnym w Warcinie: kształtowanie pożądanych postaw prospołecznych i świadomości prawnej w ramach koła prawnego adresowanego do uczniów (namacalnym efektem tego przedsięwzięcia są dwa artykuły, których autorami są uczniowie-członkowie koła prawnego Technikum Leśnego w Warcinie, wydane w periodyku *Informator Oświatowy*) oraz stworzenie koła zainteresowań dla uczniów pod nazwą „Taktyka i techniki wykonywania ustawowych uprawnień Straży Leśnej, w tym użycia wybranych środków przymusu bezpośredniego i broni krótkiej”.

Na zakończenie konferencji, jej gospodarz Tomasz Kabulski – Dyrektor Technikum Leśnego w Warcinie, przywołując słowa naszego wybitnego polskiego pedagoga Janusza Korczaka: „Zreformować świat to znaczy zreformować wychowanie” zaapelował, aby w dobie nowych, niejednokrotnie dotąd niespotykanych wyzwań opiekuńczo-wychowawczych i dydaktycznych, przy ograniczonych możliwościach placówek oświatowych, podejmować współpracę międzyinstytucjonalną, która pozwoli miarodajnie i kompleksowo rozwiązywać nawet najtrudniejsze problemy.

Konferencja objęta została medialnym patronatem Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych.

Tomasz Kabulski

Dyrektor Technikum Leśnego w Warcinie.

dr n. prawn. Arkadiusz Gliszczyński

Doktor nauk prawnych, ekspert w zakresie prawa oświatowego w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Wykładowca akademicki, twórca nowego modelu przeciwdziałania przemocy w rodzinie opartego na reintegracji wspieranej paradygmatem tożsamości osobowej, społecznej i kulturowo-cywilizacyjnej oraz twórca psychologiczno-społecznej teorii rozpoznawania predyspozycji przestępczych. Opiekun merytoryczny artykułu.

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku

KULTURA | ROZRYWKA | EDUKACJA

 www.biblioteka.slupsk.pl
 www.zbibliotekadokulturu.pl
 [bibliotekaslupsk](https://www.facebook.com/bibliotekaslupsk)

Renata Kolosowska

10. Konferencja z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*

11 października 2023 r. w Sali Kongresowej Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku odbyła się dziesiąta, Jubileuszowa Konferencja z cyklu *Zdrowy Pomorzanin* pt. *Aktywność fizyczna dzieci i młodzieży w XXI wieku – wyzwania nauczycieli i pracowników ochrony zdrowia*. Organizatorami przedsięwzięcia byli: Departament Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego oraz Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku we współpracy z Akademią Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku.

Podczas tego wydarzenia uczestnicy (284 osoby) mieli okazję do pozyskania wiedzy na temat wpływu aktywności fizycznej na dobrostan psychiczny nauczycieli i uczniów pomorskich szkół i placówek oświatowych, upowszechniania idei szkoły uważnej na zdrowie, a w szczególności na kształtowanie pozytywnych nawyków prozdrowotnych oraz podnoszenia jakości i skuteczności pomorskiej edukacji poprzez dbanie o kondycję fizyczną i psychiczną uczniów, a także nauczycieli.

Powitaniem gości i uczestników, konferencję rozpoczął **dr Marcin Dornowski** – prorektor Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku, a oficjalnego otwarcia dopełnił **Mieczysław Struk** – marszałek województwa pomorskiego. W swoim wystąpieniu podkreślił, że współpraca pomiędzy nauczycielami a pracownikami ochrony zdrowia, rodzicami i lokalnymi społecznościami jest kluczowa dla skutecznego działania na rzecz aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w XXI wieku. Zwrócił również uwagę, że cel, jaki postawili sobie organizatorzy tegorocznego wydarzenia, to wzmocnienie oddziaływań w zakresie aktywności fizycznej oraz wsparcie środowiska edukacyjnego w budowaniu świadomości dzieci i młodzieży, ale też rodziców, że dbanie o własną aktywność fizyczną jest bardzo ważne zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego.

Tradycyjnym punktem programu było merytoryczne podsumowanie poprzedniej konferencji, którego dokonała **Hanna Zych-Cisoń**, wiceprzewodnicząca Sejmiku Województwa Pomorskiego i pomysłodawczyni tego przedsięwzięcia. W trakcie swojego wystąpienia podkreśliła, że bardzo ważna jest konieczność realizacji działań związanych z profilaktyką zdrowia

i promowaniem rozwiązań sprzyjających jego zachowaniu, a w szczególności zdrowia dzieci i młodzieży. Odnosząc się do swoich wieloletnich doświadczeń, podkreśliła znaczenie konferencji *Zdrowy Pomorzanin*, która stanowi m.in. przestrzeń spotkań sprzyjających wymianie doświadczeń przedstawicieli różnych środowisk dbających o nasze zdrowie.

Przed rozpoczęciem sesji wykładowej, uczestnicy spotkania, korzystając z aplikacji Mentimeter, odpowiadali na sondażowe pytania moderatorki spotkania, **Joanny Matuszewskiej**, dziennikarki Radia Gdańsk. Respondenci poruszali się w obszarze własnych doświadczeń w zakresie aktywności fizycznej, odpowiadając na kluczowe pytanie: *w jaki sposób spędzasz czas wolny?*

W kolejnej części wydarzenia ekspertka z Gdańskiego Ośrodka Promocji Zdrowia i Profilaktyki Uzależnień – **dr Aleksandra Niedzielska** w swoim wykładzie pt. *Rola aktywności fizycznej w budowaniu potencjału zdrowotnego dzieci i młodzieży* uzasadniła, w jaki sposób regularna aktywność fizyczna buduje potencjał zdrowotny młodego człowieka:

- aktywność fizyczna wzmacnia serce i poprawia ogólną kondycję układu krążenia,
- regularne ćwiczenia pomagają w obniżaniu poziomu cholesterolu i ciśnienia krwi,
- aktywność fizyczna wspiera rozwój kości i mięśni, co jest szczególnie istotne w okresie wzrostu,
- ruch pomaga w utrzymaniu prawidłowej masy ciała, co z kolei obniża ryzyko chorób związanych z otyłością,
- ćwiczenia fizyczne mają pozytywny wpływ na zdrowie psychiczne, redukując stres, poprawiając nastrój i łagodząc objawy depresji,
- aktywność fizyczna wspomaga lepsze radzenie sobie ze stresem szkolnym oraz codziennymi wyzwaniami.

Doradca metodyczny ds. wychowania fizycznego z Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, dr Małgorzata Pogorzelska przedstawiła program pn. *Sportowe Talenty oczami nauczyciela wychowania fizycznego*. Projekt ten obejmuje szereg działań, które pomagają zidentyfikować, rozwijać i wspierać uczniów o szczególnych zdolnościach sportowych. Prelegentka przedstawiła założenia programu, zwraca-

jąc uwagę, że prowadzenie systematycznej diagnostyki zdolności fizycznych i umiejętności motorycznych uczniów oraz współpraca z trenerami, psychologami sportowymi i specjalistami ds. rozwoju dziecięcego, mogą przyczynić się do uzyskania pełniejszego obrazu potencjału sportowego uczniów. Organizacja warsztatów dotyczących radzenia sobie ze stresem, budowania pewności siebie i motywacji, jak również wsparcie psychologiczne uczniów utalentowanych sportowo, pomogą im radzić sobie ze stresem związanym z rywalizacją. Nieodzowna jest też organizacja spotkań dla rodziców, podczas których otrzymają informacje dotyczące wsparcia i zaangażowania w rozwój sportowy własnych dzieci. Program *Sportowe Talenty oczami nauczyciela wychowania fizycznego* powinien być elastyczny i dostosowany do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów oraz uwzględniać różnorodność dyscyplin sportowych. Współpraca z rodzicami, lokalnymi klubami sportowymi i ekspertami ds. rozwoju dziecięcego jest kluczowa dla sukcesu takiego programu.

Szkoła uważna na zdrowie – znaczenie profilaktyki w zapobieganiu chorobom to temat wystąpienia **dr hab. n. med. Michała Brzezińskiego**. Zaprezentował on model edukacji, w który wpisuje się dbałość o zdrowy styl życia. Profilaktyka zdrowotna w szkole ma wielkie znaczenie, ponieważ wpływa nie tylko na fizyczny, ale również na psychiczny dobrostan uczniów. Szkoła powinna być miejscem, gdzie promuje się zdrowy styl życia: aktywność fizyczną, zbilansowaną dietę, regularne badania lekarskie, ograniczanie szkodliwych nawyków (palenie, alkohol, inne używki). Konieczne jest też wprowadzenie do programu nauczania zajęć z zakresu edukacji zdrowotnej, w których znajdują się tematy: higiena, zdrowe odżywianie, problematyka uzależnień, higiena snu, zdrowie psychiczne itp. Najważniejszym jednak dziś wyzwaniem jest współpraca grona pedagogicznego z psychologiem szkolnym w celu zapewnienia uczniom wsparcia psychicznego. Michał Brzeziński podkreślił, że działania szkoły powinny mieć charakter kompleksowy, gdyż tylko takie przyniosą długoterminowe korzyści dla zdrowia i dobrostanu – dziś dziecka, jutro dorosłego człowieka.

Ostatnim punktem programu konferencji były *Głosy umówione* na temat **Rola szkoły w kształtowaniu pozytywnych nawyków prozdrowotnych** z perspektywy:

- dietetyka – w tej roli **Łukasz Jaśkiewicz** (Wydział Zdrowia, Uniwersytet Merito w Gdańsku, Akademia Dietetyki Sportowej),
- nauczyciela wychowania fizycznego i konsultanta – **Roberta Kozłowicza** (Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku),
- psychologa – **Katarzyny Rodziewicz** (Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku),
- oraz uczestników konferencji.

Wnioski i rekomendacje:

- ✓ Szkoła odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu pozytywnych nawyków prozdrowotnych u uczniów.
- ✓ Edukacja zdrowotna i środowisko szkolne mogą istotnie wpływać na decyzje zdrowotne uczniów, kształtując ich nawyki na całe życie.
- ✓ Do programu nauczania powinno wprowadzać się zajęcia z edukacji zdrowotnej, których treść i język będą dostosowane do wieku uczniów. W programie winny znaleźć się tematy związane z higieną osobistą, zdrowym odżywianiem, aktywnością fizyczną, zdrowiem psychicznym, uzależnieniami, zdrowiem seksualnym itp.
- ✓ W szkołach powinno prowadzić się działania promujące świadomość zdrowotną, takie jak: kampanie społeczne, warsztaty.
- ✓ W młodych ludziach należy kształtować odpowiedzialność za własne zdrowie, ale również za zdrowie innych.
- ✓ Bardzo ważne jest zapewnienie dostępu do wsparcia psychologicznego uczniom, którzy mogą doświadczać psychicznych problemów zdrowotnych.
- ✓ Szkoła, poprzez takie działania jak: kształtowanie umiejętności życiowych (radzenie sobie ze stresem, rozwiązywanie konfliktów, budowanie pozytywnych relacji) nie tylko dostarcza wiedzy, ale również kreuje środowisko sprzyjające zdrowiu i rozwijaniu pozytywnych nawyków prozdrowotnych.

Podsumowując konferencję, **Hanna Zych-Cisoń**, przypomniała, że kształtowanie zachowań prozdrowotnych wpisano w Strategię Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030. Ważne jest dostosowanie form aktywności do modelu zachowań dzieci i młodzieży będących potencjałem naszego regionu. Istotnym jest też, aby młodzi ludzie żyjący w świecie technologii potrafili wykorzystać różne formy aktywności fizycznej do realizacji celów zorientowanych na wszechstronny rozwój człowieka. Podkreśliła również, że współpraca pomiędzy nauczycielami, pracownikami ochrony zdrowia, rodzicami i lokalnymi społecznościami jest kluczowa dla wspierania aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w XXI wieku.

Renata Kołosowska

Nauczyciel konsultant ds. wspomaganie nauczycieli w zakresie opieki, wychowania i profilaktyki w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Członek zespołu roboczego ds. edukacji prozdrowotnej Pomorskiej Rady Oświatowej.

dr Anna Rychły-Lipińska, Justyna Szczypek-Bogdanowicz

Edu Inno Boost – Innowacje i kreatywność w projektach edukacyjnych

KONFERENCJA ERASMUS DAYS 2023

11 października 2023 roku, w Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku, odbyła się konferencja pt. „Edu Inno Boost – Innowacje i kreatywność w projektach edukacyjnych”. Inicjatywa była częścią obchodów kolejnej międzynarodowej edycji Erasmus Days i miała na celu promowanie i upowszechnienie rezultatów projektów realizowanych w ramach programu Erasmus+. Wydarzenie zostało objęte patronatem rektora Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, dra hab. inż. Zbigniewa Osadowskiego, prof. UP w Słupsku. Organizatorami byli Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku oraz Uniwersytet Pomorski w Słupsku. W spotkaniu uczestniczyli dyrektorzy i nauczyciele przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych województwa pomorskiego oraz nauczyciele akademicy i studenci Uniwersytetu Pomorskiego. Konferencję otworzyli: **dr hab. Andrzej Urbanek – prof. UP, prorektor ds. Kształcenia Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku** oraz **Mariusz Barański – wicedyrektor Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku**, a wśród znakomitego grona prelegentów znaleźli się nie tylko nauczyciele akademicy, ale również przedsiębiorcy oraz przedstawiciele fundacji Erasmus+, którzy dzielili się swoją wiedzą, doświadczeniem i pasją.

Konferencja składała się z dwóch części: I. Projekt Erasmus+ w rozwoju umiejętności cyfrowych oraz II. Edu Inno Boost – Innowacje i kreatywność w projektach edukacyjnych.

Część pierwszą otworzyło wystąpienie **dr hab. Marka Łukasika, prof. UP, prorektora ds. Rozwoju i Współpracy Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku**, który przedstawił temat „Rozwój i innowacje w projektach Erasmus+”. W prezentacji podkreślił istotę programu Erasmus+ jako jedną z najważniejszych inicjatyw Unii Europejskiej, która skupia się na wspieraniu rozwoju: edukacji, kształcenia zawodowego, mobilności międzynarodowej i innowacji. Uczestnicy mieli możliwość zapoznać się z priorytetami programu Erasmus+, a także z projektem pt.: „3LoE – Three-level centres of professional excellence: Qualification, entrepreneurship and innovation in the Green Economy”, w realizację którego zaangażowany jest Uniwersytet Pomorski w Słupsku.

„Sekretami udanego projektu” podzieliła się **dr Anna Rychły-Lipińska, wykładowca w Instytucie Zarządzania oraz Pełnomocnik Rektora ds. Edukacji Ustawicznej UP w Słupsku**. Prelegentka skupiła się na kryteriach sukcesu w realizacji projektów i zarządzaniu nimi. Nad pytaniem: „Czy nowe technologie zmieniają edukację?” pochyliła się **Beata Galas z Google for Education**, która przedstawiła przykłady wykorzystania nowoczesnych technologii w działaniach projektowych.

Drugą część konferencji otworzyło wystąpienie **dr Ewy Matuskiej, dyrektor Instytutu Zarządzania Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku** pt. „Kompetencje przyszłości a projekty edukacyjne”. W prelekcji była mowa o rynku pracy w 2030 roku, umiejętnościach przyszłości, opracowywaniu i wykorzystywaniu nowoczesnych narzędzi edukacyjnych wraz z konkretnymi przykładami.

Przedstawiciel Erasmus+ **InnHUB Gdańsk, Łucja Gasik-Rachubińska** zaprezentowała temat „Innowacyjności w projektach edukacyjnych”, w którym skupiła się na przedstawieniu przykładów nowatorskich projektów i rozwiązań. Podkreśliła, że istotą Erasmus+ jest wspieranie rozwoju edukacji poprzez innowacje i mobilności.

Wśród prelegentów znalazł się również **przedsiębiorca i innowator, Arkadiusz Śmigieński**, który w wystąpieniu pt. „Kierunki przyszłości – talenty i innowacje 2030” przedstawił wizję rozwoju edukacji. Poruszył kwestie przemysłu 5.0 i wynikających z niego konsekwencji, a także odniósł się do rozwoju zawodów przyszłości i konieczności przekwalifikowania oraz podnoszenia kwalifikacji pracowników. Omówił również znaczenie talentów i innowacji jako kluczowych elementów sukcesu organizacji w przyszłości.

Dr Jolanta Maciąg z Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku oraz **dr Witold Kołodziejczyk z Akademii Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie** podzieleni się doświadczeniami w ramach organizowanych studiów podyplomowych dla nauczycieli z regionu słupskiego pt. „Edukacja Nowej Generacji”. Ich prezentacja zatytułowana „Transformacja Słupskiej Edukacji Nowej Generacji” skupiła się na zmianach i innowacjach w edukacji.

Na podsumowanie spotkania **dr Monika Bielska, wykładowca w Instytucie Filologii Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku**, przedstawiła temat „Kreatywność i innowacje w projektach”. Jej prezentacja skierowana była na promocję kreatywności i rozwiązań innowacyjnych w podejściu nauczyciel – uczeń. Prelegentka zaprezentowała przykłady projektów edukacyjnych, a wśród nich projekt HAIKU, który, ze względu na swą oryginalność, wzbudził wśród uczestników ogromne zainteresowanie. Podczas konferencji był też czas na zadawanie pytań, rozmowę i dyskusję.

Wnioski z konferencji, w podsumowaniu **dr Anny Kreft, konsultantki PODN w Słupsku** przedstawiają się następująco:

1. Kreatywność i innowacyjność w działaniach projektowych są miarą sukcesu.
2. Praca metodą projektów jest ważnym elementem działań edukacyjnych.
3. Sukces działań projektowych często tkwi w realizacji dobrego własnego pomysłu. Zawsze należy być przygotowanym na turbulencje w realizacji zamierzonych działań.
4. Dzisiejszy czas to czas zmian, czas nowo pojawiających się wyzwań. Należy mieć tego świadomość proponując różnego rodzaju zaangażowania projektowe młodym ludziom.
5. Pamiętajmy o nieocenionej roli nauczyciela, który jest inspiratorem i koordynatorem wszystkich działań projektowych.

Żyjemy w dynamicznych czasach, w których technologia, zmiany społeczne i globalizacja wywierają ogromny wpływ na edukację. Dlatego też tematyka konferencji jest tak istotna. Pragniemy wspólnie eksplorować nowe możliwości, dzielić się wiedzą i doświadczeniem, aby w pełni wykorzystać potencjał edukacyjny współczesnych uczniów.

Podsumowując, konferencja była miejscem, gdzie każdy uczestnik mógł znaleźć coś dla siebie, zarówno jeśli chodzi o konkretne pomysły i strategie, jak i szeroką perspektywę na przyszłość edukacji.

W przyszłym roku szkolnym Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku również będzie uczestniczył w obchodach Erasmus Days, a już w styczniu 2024 roku zapraszamy na szkolenia i warsztaty wspierające działania w ramach Erasmus+. Zapraszamy serdecznie

Organizatorki konferencji:

dr Anna Rychły-Lipińska

Wykładowca w Instytucie Zarządzania w Uniwersytecie Pomorskim w Słupsku, pełnomocnik Rektora ds. Edukacji Ustawicznej UP w Słupsku.

Justyna Szczypek-Bogdanowicz

Konsultant ds. kompetencji kluczowych i projektów międzynarodowych w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

PISA 2023 - Umiejętności polskich piętnastolatków

Polscy piętnastolatki utrzymują wysoką pozycję na świecie pod względem **umiejętności matematycznych, rozumienia czytanego tekstu oraz rozumowania w naukach przyrodniczych**. We wszystkich trzech obszarach objętych badaniem wyniki naszych uczniów są powyżej średniej dla krajów OECD. Są one jednak znacznie niższe niż w poprzedniej edycji badania z 2018 roku.

W najnowszej edycji badania PISA średni wynik polskich uczniów w zakresie **umiejętności matematycznych** wyniósł **489 punktów**. Wśród krajów Unii Europejskiej jedynie uczniowie estońscy osiągnęli lepszy wynik. Wynik polskich uczniów jest zbliżony do wyników 11 krajów – Holandii, Irlandii, Belgii, Danii, Wielkiej Brytanii, Austrii, Australii, Czech, Słowenii, Finlandii i Łotwy.

Średni wynik polskich uczniów w dziedzinie **rozumienia czytanego tekstu** wyniósł **489 punktów**. Wynik Polski jest zbliżony do wyników 7 innych krajów: Wielkiej Brytanii, Finlandii, Danii, Czech, Słowacji, Szwajcarii i Włoch i jest jednym z najwyższych wśród krajów Unii Europejskiej.

W zakresie **rozumowania w naukach przyrodniczych** polscy uczniowie uzyskali średni wynik **499 punktów**. Wynik Polski jest zbliżony do wyników 15-latków z Nowej Zelandii, Irlandii, Szwajcarii, Słowenii, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Czech, Łotwy, Danii, Szwecji i Niemiec. Wśród krajów Unii Europejskiej lepsze wyniki od polskich uczniów uzyskali jedynie uczniowie z Estonii i Finlandii.

PISA jest badaniem cyklicznym. Schemat badania umożliwia porównywanie wyników pomiędzy edycjami. Spadki wyników w stosunku do poprzedniej edycji badania z obszaru matematyki i rozumienia czytanego tekstu odnotowano w większości krajów OECD. Podobnego zjawiska nie widać w przypadku rozumowania w naukach przyrodniczych. Analizując wyniki badania PISA 2022, należy brać pod uwagę, że na systemy edukacji na całym świecie ogromny wpływ miała trwająca w latach 2020-2021 pandemia COVID-19. Wprowadzane obostrzenia miały wpływ na funkcjonowanie szkół, a brak bezpośredniego kontaktu z nauczycielami i rówieśnikami oraz wprowadzenie nauki zdalnej mogły przełożyć się na skuteczność kształcenia umiejętności sprawdzanych w badaniu.

Ze strony: <https://ibe.edu.pl>

dr Anna Kreft

Neurodydaktyka, komunikacja a przekazywanie wiedzy merytorycznej

21 listopada 2023 r. miała miejsce konferencja pt. *Nauki przyrodnicze w służbie człowieka. Neurodydaktyka, komunikacja a przekazywanie wiedzy merytorycznej*. Konferencja odbyła się pod honorowym patronatem rektora Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku – **dr hab. inż. Zbigniewa Osadowskiego, prof. UP**.

Celem konferencji było ukazanie zdobytych nauk wspomagających proces uczenia się młodego człowieka oraz wpływu komunikacji na sukces edukacyjny w pracy z uczniem/studentem, a także przekazanie najnowszej wiedzy z zakresu ekologii i ochrony środowiska. Odbiorcami konferencji byli nie tylko nauczyciele przedmiotów przyrodniczych ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych, ale też nauczyciele akademicy.

Wydarzenie wpisało się w cykl spotkań organizowanych w siedzibie uczelni, łączących ze sobą przedstawicieli świata nauki oraz praktyków szkolnych. W roku szkolnym 2022/2023 odbyła się konferencja pt.: *Nauki przyrodnicze w szkole i ich obszar badań. Rola szkoły i uczelni wyższych. Ekologia i klimat – rozwój zainteresowań uczniów*. **Tegoroczną konferencję rozpoczęła dr Anna Kreft – organizator**

konferencji z Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, a następnie zabrał głos wicedyrektor placówki – **Mariusz Barański**.

Konferencja miała przebieg dwuetapowy. W sesji ogólnej zebrani wysłuchali wykładu dr hab. **Joanny Mytnik, profesora z Politechniki Gdańskiej** pt. *Neuronauki i uczenie się – jak wykorzystać w szkole*, a następnie wystąpienia **Mirosława Serbinowicza**, trenera kompetencji miękkich, eksperta w zakresie dialogu społecznego i negocjacji pt. *O komunikacji jako jednej z kompetencji 4 K w praktyce szkolnej*.

Dużym zainteresowaniem cieszyła się prelekcja prof. Joanny Mytnik, która projektuje i wspiera w projektowaniu ekosystemów sprzyjających uczeniu się w oparciu o wiedzę neuronaukową. Przedstawiając neuronaukowe podstawy procesu uczenia się, zwróciła uwagę na tworzenie śladów pamięciowych w mózgu, na konieczność takiego podawania informacji, aby możliwym było wiązanie nowej wiedzy z już posiadaną. Kluczowe warunki uczenia się określiła w następujący sposób: powtórki rozciągnięte w czasie ⇒ zrobić sobie przerwę ⇒ aktywność fizyczna ⇒ sen. Podała również w bardzo obrazowy sposób 10 zasad uczenia się wraz z komentarzem. Do tych zasad należy zaliczyć między innymi aktywne uczenie się, opracowanie planu nauki i zmianę nastawienia do wykonywanych działań.

W drugiej części spotkania, w tzw. sesji przedmiotowej, nauczyciele mieli okazję wysłuchać wykładu **dr Macieja Szewczyka z Uniwersytetu Gdańskiego** pt. *Wilk syty i owca cała – wiedza w miejsce strachu* oraz **dr hab. Zbigniewa Sobisza, profesora Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku** pt. *Poczuj klimat bioróżnorodności*. Licznie zebrani uczestnicy konferencji z zacięciem wysłuchali przedstawianych zagadnień, a także mieli możliwość zadawania pytań o interesujące ich kwestie.

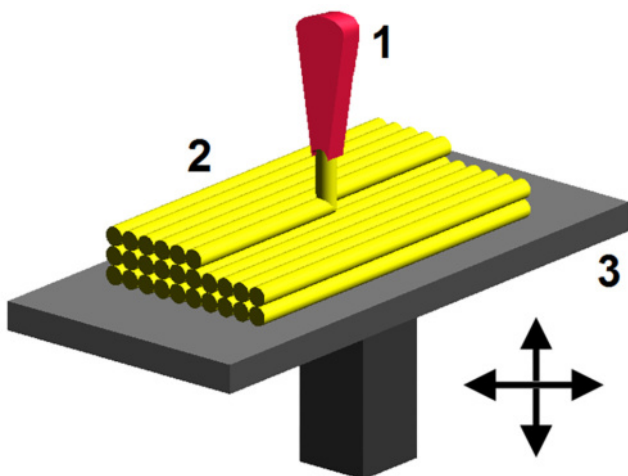
dr Anna Kreft

Konsultant ds. rozwijania zainteresowań i zdolności uczniów oraz edukacji przyrodniczej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, organizator konferencji.

Marek Wróblewski

Filament w Szkolnym Laboratorium Przyszłości PRZEWODNIK PO WYBORZE MATERIAŁÓW DO DRUKU 3D

Filamenty to materiały używane do drukowania 3D w drukarkach FDM (Fused Deposition Modeling) lub FFF (Fused Filament Fabrication). FDM i FFF to praktycznie to samo w kontekście drukowania 3D na desktopowych drukarkach. Różnice wynikają głównie z aspektów prawnych i historii tych terminów. W codziennym użyciu oba terminy są stosowane do opisywania procesu drukowania 3D, w którym rozpuszczalny filament jest warstwowo nanoszony, aby utworzyć trójwymiarowy obiekt.

Autor: Zureks, Plik: FDM by Zureks.png, Źródło: Wikipedia, Licencja: CC BY-SA 4.0

Osadzanie topionego materiału (ang. *fused deposition modelling FDM*): 1 – dysza kontrolująca wypływ roztopionego materiału (plastiku), 2 – osadzony i zastygnięty materiał (modelowana część), 3 – kontrolowany ruchomy stół.

PLA (polilaktyd) to najpopularniejszy materiał do drukowania 3D. PLA jest często stosowany do projektów hobbystycznych i edukacyjnych. Jest dostępny w wielu kolorach. Wybór filamentu PLA w ramach wyposażenia Laboratoriów Przyszłości dla szkół ma kilka uzasadnionych powodów, które wymienię poniżej:

- **Bezpieczeństwo i Niska Toksyczność:** PLA jest uznawane za bezpieczne dla środowiska i zdrowia, ponieważ jest wykonane z naturalnych surowców, takich jak skrobia kukurydziana lub trzcina cukrowa. Podczas drukowania nie wydziela szkodliwych substancji chemicznych, co sprawia, że jest to bezpieczny materiał dla uczniów.

- **Bezwonność:** PLA jest znane ze swojej bezwonności w trakcie druku, co jest ważne, zwłaszcza w środowisku edukacyjnym, gdzie może być wiele drukarek w jednej przestrzeni. Filamenty emitujące mało lub żadnych woni są preferowane w szkołach ze względu na bezpieczeństwo i komfort uczniów i nauczycieli.
- **Ekologia:** PLA jest biodegradowalne, co oznacza, że łatwo ulega rozkładowi w warunkach odpowiedniej wilgotności i temperatury. Chociaż to może nie być kluczowe w codziennym użyciu w szkołach, jednak fakt ten dodatkowo podkreśla aspekt ekologiczny tego filamentu.
- **Łatwość Druku:** PLA jest stosunkowo łatwe w druku w porównaniu do niektórych innych filamentów. Ma niższe temperatury druku i nie wymaga specjalnych warunków środowiskowych, co ułatwia jego obsługę dla nauczycieli i uczniów, zwłaszcza w przypadku drukarek 3D dla szkół.
- **Wizualne Efekty:** PLA jest dostępne w szerokiej gamie kolorów, w tym transparentnych. Pozwala to na tworzenie kolorowych i atrakcyjnych projektów, co jest atrakcyjne dla uczniów i może zwiększać ich zaangażowanie w proces nauki.
- **Dostępność i cena:** PLA jest powszechnie dostępne i zazwyczaj tańsze niż inne filamenty. Istnieje pewien mit związany z koniecznością zakupu filamentu od tego samego producenta, który wyprodukował drukarkę 3D, jednak nie jest to zawsze prawdą. Większość drukarek 3D jest zaprojektowanych z myślą o otwartości systemu filamentowego, co oznacza, że są one kompatybilne z filamentami różnych producentów, gdyż przeważnie chcą oni, aby ich drukarki były dostępne dla różnych rodzajów filamentów. Daje to użytkownikom większą swobodę wyboru kupowanych materiałów.

Jakość filamentu PLA jest istotnym czynnikiem, zwłaszcza jeżeli priorytetem jest uzyskanie wysokiej jakości wydruków 3D. Filament powinien mieć jednolitą średnicę na całej swojej długości. Niejednorodna średnica może prowadzić do problemów z dokładnością i jakością wydruków. Dobrej jakości filament PLA powinien mieć stabilne właściwości termiczne. Zmienności w temperaturze topnienia mogą prowadzić do problemów z precyzją druku. Filamenty z niskiej ja-

kości surowców lub o złej konstrukcji mogą prowadzić do takich problemów jak: zatykanie się dyszy, zgrubienie warstw, problemy z przyczepnością warstw.

Droższy filament od producenta drukarki 3D nie zawsze oznacza wyższą jakość. Na rynku dostępne są różne marki, oferujące wysoką jakość filamentów w konkurencyjnych cenach. Przed zakupem filamentu warto sprawdzić specyfikacje techniczne drukarki 3D, aby dowiedzieć się, jakie są zalecane parametry dla filamentów.

Możesz eksperymentować z różnymi markami i rodzajami filamentów, aby znaleźć ten, który najlepiej spełni oczekiwania. Wielu użytkowników drukarek 3D korzysta z różnych marek filamentów i osiąga dobre rezultaty. Przeczytanie recenzji innych użytkowników drukarek 3D może pomóc w zorientowaniu się, które marki filamentów są powszechnie uważane za dobre i czy są one kompatybilne z konkretną drukarką.

Wilgoć w filamentach może prowadzić do zjawiska zwanego hydrolizą, co wpływa na jakość druku. Dobry filament powinien być starannie zapakowany i chroniony przed wilgocią przez wkład absorpcyjny umieszczony wraz z nim w hermetycznie zapakowanym worku.

Pod wpływem wilgoci PLA może zacząć absorbować wodę, co prowadzi do hydrolizy polimeru. W efekcie PLA ulega rozkładowi chemicznemu na swoje składniki pierwotne. Ten proces prowadzi do utraty właściwości mechanicznych filamentu, a także może wpływać na jakość i wytrzymałość wydruków 3D.

Aby zminimalizować ryzyko hydrolizy, ważne jest przechowywanie filamentów w suchym miejscu. Filamenty PLA powinny być przechowywane w szczelnych pojemnikach z zaworem osuszającym lub w zamkniętych workach, po to by ograniczyć kontakt z wilgocią. Z własnego doświadczenia polecam zakup podajnika na filament w formie zamykanego pudła z bębniem i elementem grzewczym służącym do osuszenia filamentu przed użyciem.

Poza bezsprzecznie najpopularniejszym PLA istnieje wiele różnych typów filamentów, z różnymi właściwościami i zastosowaniami. Oto krótki przegląd kilku głównych typów filamentów używanych w drukowaniu 3D:

- **ABS (akrylonitryladiamentylstyren):** ABS jest bardziej wytrzymały niż PLA, ale wymaga wyższych temperatur druku. Jest znany ze swojej wytrzymałości mechanicznej i odporności na uderzenia. Jest często stosowany w przemyśle i projektach inżynierskich. Niestety ABS wydziela podczas topienia silny zapach, który może być toksyczny. Z tego powodu drukując na ABS trzeba zapewnić specjalne warunki wentylacji. ABS jest wrażliwy na wilgoć

i promieniowanie UV, które ma negatywny wpływ na trwałość kolorów.

- **PETG (tereftalina polietylenowa z glikolem):** PETG łączy cechy PLA i ABS. Jest trwały, elastyczny i odporny na wilgoć. Dzięki łatwości drukowania często stosuje się go do wydruków użytkowych.
- **TPU (termoplastyczny poliuretan):** TPU to elastyczny i miękki filament. Jest idealny do tworzenia uszczeltek, opasek i innych elastycznych części.
- **Nylon:** Nylon jest znany z wytrzymałości i odporności na zużycie, często stosowany do tworzenia wydruków wymagających trwałości i wytrzymałości.
- **PVA (poliwinylowy alkohol):** PVA to rozpuszczalny filament, który jest używany jako materiał podporowy w druku 3D wielomateriałowym. Można go rozpuścić w wodzie po wydruku.
- **HIPS (polistyren wysokoudarowy):** HIPS to materiał stosowany jako materiał podporowy w druku wielomateriałowym. Jest rozpuszczalny w limonie, co ułatwia jego usuwanie.
- **PC (polikarbonat):** PC to bardzo wytrzymały materiał o dużej temperaturze topnienia. Jest często stosowany w projektach wymagających wyjątkowej wytrzymałości i odporności na wysokie temperatury.
- **PP (polipropylen):** PP to lekki i elastyczny materiał. Jest często stosowany do tworzenia opakowań i elementów o niskiej gęstości.
- **Metalowe filamenty:** Istnieją również filamenty, które łączą tworzywa sztuczne z metalowymi drobinami, umożliwiając tworzenie wydruków z wyglądem metalu, takie jak: miedź, brąz lub stal.
- **Kompozytowe filamenty:** Te filamenty zawierają dodatki, takie jak włókna węglowe, włókna szklane, drewno itp., które poprawiają właściwości wydruków, takie jak wytrzymałość lub wygląd.

Podsumowując, wybór filamentu dla szkół, zwłaszcza w ramach Laboratoriów Przyszłości, wymaga uwzględnienia wielu czynników, takich jak: bezpieczeństwo, łatwość druku, ekologia, dostępność, cena. PLA nadal pozostaje najpopularniejszym wyborem, ale istnieje wiele innych opcji, z których można korzystać, dostosowując je do konkretnych potrzeb projektu.

Marek Wróblewski

Nauczyciel konsultant ds. wspomaganie nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Nauczyciel Pomorza 2023

Źródło: Pomorska Bibliotek Pedagogiczna w Gdańsku

14 października 2023 roku, w Dniu Edukacji Narodowej, ogłoszone zostały wyniki ósmej edycji konkursu **Nauczyciel Pomorza 2023**. Ten zaszczytny tytuł przypadł **Annie Rzepie**, nauczycielce w III Liceum Ogólnokształcącym im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni. Laureatka jest nauczycielką desingu oraz koordynatorką pracowni projektów uczniowskich 3LAB w III Liceum Ogólnokształcącym im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni.

Nasz Ośrodek ma ogromną przyjemność znać i współpracować z Panią Anną od roku 2012, kiedy to podczas II Wojewódzkiej Konferencji pt. „Wirtualny i multimedialny świat. E-edukacja”, zaprezentowała zrealizowany pod Jej opieką projekt „Lodówka”, w którym uczestniczyła grupa uczniów z lęborskiego Gimnazjum nr 1. Dzięki temu projektowi nauczyciele i uczniowie stali się sławni na cały świat, pozyskując i publikując zdjęcia zawartości lodówek z tak odległych miejsc jak: stacje polarne na Antarktydzie, z Japonii, ze stacji badawczych na Spitsbergenie, z Etiopii, Gwatemali, USA, Panamy, Armenii, Białorusi, Szwajcarii, Afryki, Azji, obu Ameryk, Australii i innych. Uczniowie otrzymali ponad 120 zdjęć lodówek z całego świata. Projekt „Lodówka” zdobył prestiżową nagrodę w konkursie organizowanym przez Microsoft Partners in Learning. Opis tego projektu znalazł się w „Informatorze Oświatowym”, kwartalniku PODN w Słupsku.

Wyróżnienia w konkursie Nauczyciel Pomorza 2023 przyznano 4 pedagogom: **Elżbiecie Ambo** – nauczycielce informatyki, techniki i współorganizowania kształcenia uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 10 im. Jana Brzechwy w Rumi; **Agacie Bartoszek** – nauczycielce języka polskiego i bibliotekarce z Zespołu Szkół Ekonomicznych im. Stanisława Staszica w Słupsku; **Grzegorzowi Boreckiemu** – nauczycielowi edukacji wczesnoszkolnej i wychowania fizycznego, dyrektorowi Szkoły Podstawowej nr 6 im. Ludwika Waryńskiego w Słupsku; **Joannie Ewie Kąkol** – nauczycielce edukacji przedszkolnej z Publicznego Przedszkola „Baśniowa Kraina” w Chmielnie.

Finalistami konkursu zostali także: **Tomasz Dobrowolski** – nauczyciel edukacji przedszkolnej i dyrektor z Przedszkola Miejskiego Integracyjnego nr 8 „Zamek Skarbów” w Słupsku; **Karolina Hapka-Kiedrowska** – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, etyki, edukacji dla bezpieczeństwa i wychowawczyni świetlicy ze Szkoły Podstawowej nr 47 im. Kaszubskiej Brygady Wojsk Ochrony Pogranicza w Gdańsku; **Elżbieta Grażyna Pryczkowska** – nauczycielka języka kaszubskiego i dyrektorka ze Szkoły Podstawowej w Tuchomiu; **Paulina Wąsowicz** – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i logopedka z Zespołu Kształcenia i Wychowania w Kolbudach; **Małgorzata Zauliczna** – nauczycielka języka angielskiego w VIII Liceum Ogólnokształcącym im. Komisji Edukacji Narodowej w Gdańsku

Laureatce i wszystkim Finalistom serdecznie gratulujemy!

WYOBRAŹNIA MOICH UCZNIÓW NIE MA OGRANICZEŃ

Rozmowa z Panią Anną Rzepą, laureatką Konkursu Nauczyciel Pomorza 2023

Nauczyciel Pomorza 2023 – co czuje i jak się czuje tegoroczna laureatka tytułu?

Stanie samotnie na scenie, to nie jest moja najlepsza rola – czuję się zakłopotana. Brakowało przy mnie co najmniej setki osób, z którymi działałam i współpracuję.

Co zdecydowało o tym, że szkołę wybrała Pani na miejsce swojej wielokierunkowej kariery zawodowej?

Jestem harcerką z wyboru i nauczycielką z przypadku. Moja edukacyjna ścieżka utkana jest z harcerstwa. Zarówno z metodyki, jak i wartości. Jeździłam jako kadra młodzieżowa na obozy, ale najlepszym studium nauczycielskim były i są lata spędzone wśród przyjaciół z 7. Harcerskiej Drużyny Czerwonych Beretów im. Gen. Stanisława Sosabowskiego. Z nimi się wychowywałam, brudziłam, „przewracałam się” i wstawałam. Razem pamiętamy i pamiętaliśmy o naszym bohaterze, zostaliśmy karnie wyrzuceni w środku nocy ze stancy harcerskiej, przeprawialiśmy się przez bagna i nocowaliśmy: na przystankach, w środku lasu w miejscu „nigdzie” i opuszczonych stacjach kolejowych. Między innymi, dzięki dziewczynom z zastępu zdałam maturę. „Lęborska Siódemka” jest moim fundamentem od zawsze do zawsze.

W pracy zawodowej przeszła Pani wiele zmian. Pracowała Pani w Gimnazjum nr 1 w Lęborku jako nauczyciel biologii i chemii, a obecnie jest Pani nauczycielką designu i zarządza Pani innowacją w III LO w Gdyni. Jest Pani wszechstronna niczym pedagogiczny Leonardo da Vinci. Skąd pomysły i siły na takie zmiany? Co jest ich motorem?

Pozwolę sobie „rozpakować” pytanie.

Obszary mojego wykształcenia i pasji łączą się. A tak naprawdę, czuję się Królem Julianem całego towarzystwa z jego sztandarowym hasłem „zróbmy To, zanim się okaże, że to bez sensu”.

Bawimy się rzeczywistością, chociaż dziś jej interpretacja jest coraz trudniejsza, ponieważ zaciera się granica pomiędzy eksperymentowaniem i syntezą wiedzy na potrzeby moich uczniów a futurologią.

Życie jest niezwykle inspirujące – choćby nanotechnologia, genetyka, wojny hybrydowe na zbiorowej świadomości, platformy autonomiczne, projektowanie procesów.

Na dzień dzisiejszy mam wrażenie, że ścigamy się z algorytmami, pomimo tego, że wiemy o naszej przegranej. Jestem na etapie przyglądania się zmianom, ale ich prędkość zaczyna być przemocą. Sama nie wiem, czy jest to ciekawe, czy frustrujące.

Natomiast punktem wyjścia do obecnych działań jest mój przyjaciel Maksymilian oraz determinacja pokoleniowa. Jak byłam dzieckiem, mój tata brał udział w wyprawie polarnej i budował Polską Stację Polarną na Spitsbergenie. To przesunęło mój horyzont.

Jest Pani nauczycielką designu, koordynatorką Pracowni 3-LAB w gdyńskiej „Trójce”. Proszę opowiedzieć czym jest Pracownia 3-LAB, na czym polega Pani praca?

Oficjalnie, pracownia innowacji III LO w Gdyni to: platforma społecznościowa w realnym świecie, edukacyjny ekosystem, wspólnota dzieląca się wiedzą oraz pomagająca w procesach przeprowadzania innowacyjnych projektów.

To stół, przy którym wszyscy się zbieramy i od którego rozpoczynamy drogę.

To ludzie, którzy przy tym stole realizują wspólne przepisy.

To etyka, idee, procesy i rozwiązania.

To modelowanie, koncepcje i strategie.

To obserwowanie zmian, analiza cross sektorowa, zarządzanie i koordynacja.

Dron stratosferyczny, giętki endoskop, inteligentna apteczka, urządzenia do badań w warunkach ekstremalnych, innowacyjne nawozy, projekty społeczno-ściowe, design...

Dzięki pomocy niesamowitych ludzi, młodzież operuje w przestrzeni, w której nowych rozwiązań jeszcze nie ma, a stare są nieaktualne. Tę społeczność tworzą uczniowie, absolwenci, nauczyciele, pracownicy szkoły, fundacje, uczelnie, agencje, instytucje, firmy prywatne i przyjaciele. Mam przyjemność łączyć wszystkie kropki.

Natomiast nieoficjalnie – 3 LAB to jest poligon. Często brakuje mi słów, aby opisać to co robimy. Jesteśmy normalnym zespołem, robiącym często nie-normalne rzeczy. Raz na jakiś czas bywam pogromcą uśmiechów i zaciągam ręczny. Wyobrażenia moich uczniów nie ma ograniczeń. Zdarza mi się konsultować legalność ich pomysłów.

Z kolei największą wartością dodaną na lekcjach designu, są w mojej ocenie najlepsze światowe praktyki z Cambridge, University of Arts London czy Akademii Królewskiej w Hadze, którymi dzielą się moje absolwentki i które implementujemy na zajęciach.

Jak inspiruje Pani i zachęca uczniów do działania? Czy starsza młodzież jest bardziej wymagająca,

czy potrzebuje innego podejścia, innych form działania i aktywności, by wyzwolić w sobie zapal i zaangażowanie?

Mam i miałam cudownych uczniów od zawsze. Z przyjemnością patrzę jakimi są ludźmi, jak zmieniają świat w mikro i makroskali. Jak pomagają innym i sobie nawzajem. Jak siedzimy obok przy biurku, a nie naprzeciwko.

Jacy są? Nie lubią do nikogo dzwonić i są w stanie do tego dorobić ideologię, ale lubią rozmowę, piątkowe wieczory, ciasto, przygodę, poczucie wspólnoty, sensu, abstrakcyjne wyzwania i niedopowiedziane pomysły. Bawi mnie ich poczucie humoru.

Na okres ich młodości przypadła: pandemia, agresja Rosji na Ukrainę, wojna Izraela z Hamasem, cyfrowa rzeczywistość i temat UFO w Kongresie USA. Dużo.

My nauczyciele, jesteśmy ostatnim pokoleniem prawdziwie wolnym, wychowaliśmy się w świecie bez elektronicznej smyczy, oni są zanurzeni w świecie cyfrowym. Ale jedno zaczęło nas łączyć. I oni i my jesteśmy ostatnimi pokoleniami pamiętającymi świat bez sztucznej inteligencji. Mają dużą potrzebę rozmawiania o tym. Nurtuje ich świadomość przełomu cywilizacji, tego, że świat cyfrowy będzie miał przewagę typowej dla sieci „zbiorowej inteligencji”.

Natomiast na co dzień – lubią adrenalinę. Z uporem wysyłają aplikacje konkursowe 3 minuty przed zamknięciem bramek, potrafią ukatrupić niesporczaki, wyłudzać alibi, wysłać przez przypadek publicznie widoczne, niecenzuralne nazwy plików do mię-

dzynarodowych agencji (po angielsku, żeby nikt nie miał wątpliwości, że znają ten język), czy pozyskać dla 3 LAB-u nieruchomości. Wprawdzie z LEGO, ale obiecują, że wozem Cambridge (które posiada wiele prestiżowych nieruchomości w Londynie), wykupią naszą ulubioną pizzerię w Gdyni.

Co uważa Pani za swój największy sukces zawodowy?

Darem jest suma ludzi jakich spotkałam, a największą wartością to, że duża część z nich jest dla mnie ważna osobiście.

O czym marzy Nauczyciel Pomorza 2023, nie tylko zawodowo?

Na dzień dzisiejszy zależy mi na tym, abyśmy zarówno naszym dzieciom, jak i uczniom pozwolili przewrócić się i wstać. Natomiast prywatnie – chciałabym skoczyć ze śmigłowca. W nocy.

Z Anną Rzepą, Laureatką Konkursu Nauczyciel Pomorza 2023, nauczycielką w III Liceum Ogólnokształcącym im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni rozmawiała **Dorota Iwanowicz**, konsultant ds. informacji pedagogicznej oraz technologii informacyjno-komunikacyjnej w PODN w Słupsku.

Źródło: Pomorska Bibliotek Pedagogiczna w Gdańsku

Jolanta Betkowska

Nauczyciel mistrzem słowa – z doświadczeń ośmiu edycji Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli

Komunikowanie się i sztuka wypowiedzi, wiodący temat niniejszego numeru, ewokuje wydarzenie literackie, które co dwa lata odbywa się w Pomorskiej Bibliotece Pedagogicznej w Słupsku – konkurs literacki dla nauczycieli. Nauczyciele, na co dzień operujący głównie słowem mówionym, w pracach nadsyłanych na kolejne edycje konkursu przemawiają piórem. Pisemna forma wypowiedzi, tak starannie kształtowana u uczniów nie tylko, choć przede wszystkim, na lekcjach języka polskiego, to jedno z trudniejszych zadań dla umysłu. *Verba volant, scripta manent*, jak mówi łacińskie przysłowie. Słowa ulatują, pismo pozostaje. Tu dobitnie uwypukla się odpowiedzialność za słowo, za myśl nie tylko wypowiedzianą, ale utrwaloną, zapisaną.

„Słowa tworzą zdania. Zdania akapity. Czasami akapity ożywają i zaczynają oddychać”. Ta myśl Stephena Kinga pięknie wyraża wartość i wagę literatury. Jak bowiem z trzydziestu dwóch liter alfabetu złożyć słowa, z nich zdania, z nich akapity, a dalej cały tekst? To już jest niełatwe, ale jak jeszcze sprawić, żeby te akapity zaczynały żyć? Jak przemówić do czytelnika? Opowiedzieć mu jakąś historię? Wzruszyć, skłonić do refleksji albo pobudzić do (u)śmiechu? To jest sztuka, sztuka pisarska, a udane jej próby przeblaskują w blisko pół tysiąca tekstach, zgromadzonych do tej pory w Pomorskim Konkursie Literackim dla Nauczycieli.

Ponad dekadę temu w bibliotece pedagogicznej w Słupsku pojawiła się myśl, co jeszcze, oprócz dotychczasowych, licznych działań, można zrobić dla nauczycieli. Tak powstał konkurs, w którym swoich literackich sił mogą próbować nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy, zarówno czynni zawodowo, jak i emerytowani, z całego województwa pomorskiego.

W tym roku odbyła się ósma już edycja tego przedsięwzięcia, a niemające nim zainteresowanie udowodnienia, że w Ciele Pedagogicznym tkwi Duch Literacki. W każdej edycji jury wyłania spośród nadesłanych prac te, w których „akapity ożywają i zaczynają oddychać”.

Przywołajmy choćby nagrodzony wiersz Joanny Krużyńskiej, z IV Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli:

Dzień

*Zwija się już dzień, odkłada myśli na jutro,
zamyka czas w starej walizce, pełnej myśli z poprzednich dni.
Bałagan jak u podróżnika, który zniemacka opuszcza hotel.
Pomięte decyzje, między rzeczami codziennego użytku.
Dzień w kalendarzowej podróży, między porami roku,
z letniego kontynentu na jesienny.
W ciągłym biegu, by zdążyć na peron tuż po nocy,
z walizką pełną rzeczy niedokończonych,
letnich wrażeń i ciepłych swetrów jesiennych*

Z piątej edycji konkursu przypomnijmy np. fragment wyróżnionego opowiadania Konrada Karpowicza **Zasady zdrowego żywienia:**

Obudzić się w takim właśnie miejscu, pozwalając oczom, aby pohasały sobie po lekko zachmurzonym niebie, zaczęły się swobodnie o gładkie grzbiety ptaków i pozwoliły się przez nie wynieść wysoko w chmury, gdzie niewidoczne dla mnie, a oczywiście dla nich silne prądy powietrza tyranizują przestrzeń, dając nam – istotom naziemnym – złudne uczucie spokoju zamkniętego w tym pozornym bezruchu. Obudzić się na tej smolisto-czarnej, tłustej glebie, w każdym centymetrze obficie wypełnionej najróżniejszymi formami dopiero co powstającego oraz przekwitającego już życia, którego głównym i chyba jedynym celem jest możliwie jak najdłuższe przetrwanie w symbiozie z otaczającym je światem lub też bez owej fenomenalnej zależności... nieważne, byle tylko do przodu. Przypominało mi to budzące się właśnie ze snu delikatnie kreślące w nasiąkniętym mżawką powietrzu kontury pobliskiego miasta, które zapewne, gdyby oglądać je z grzbietu jednego z krążących nade mną ptaków, okazałoby się osadzone pośrodku owej smakowitej gleby jak tandetny jarmarczny obraz w fikuśnej barokowej ramie.

Te dwa przeblaski sztuki pisarskiej i poetyckiej oraz inne nagrodzone i wyróżnione teksty to jeden z wielu czynników warunkujących trwanie Pomorskiego Konkursu dla Nauczycieli. Dumą organizatorów są wszyscy laureaci, a szczególnie ci, którzy dzięki wyróżnieniu czy zauważeniu ich prac przez jury zdecydowali się publikować i teraz wydają kolejne książki i tomiki poetyckie, jak Agata Marzec ze Słupska¹ czy

1. Agata Marzec, której opowiadanie *Niobe* zostało wyróżnione w IV edycji konkursu w roku 2015, wydała do tej pory debiutanckie opowiadania *Reminiscencje*, tomiki poetyckie *A w moim ogrodzie* *rosną* i *Pan Demiurg*, oraz powieści *Wieża z piasku* i *Cena złudzeń*.

Mirosław Kowalczyk z Garde². Satisfakcję sprawia także to, że prace na konkurs napływają z różnych zakątków województwa pomorskiego – oprócz Słupska i Gardy wśród licznych adresów uczestników można zauważyć miasta, jak Gdynia, Sopot, Lębork, Kwidzyn czy Malbork, a także mniejsze miejscowości: Jezierzycze, Chwaszczyno czy Debrzno.

„Warto pamiętać, że każdy nauczyciel – niezależnie od przedmiotu, jakiego naucza – powinien być mistrzem słowa”. Fraza ta, zaczerpnięta z komentarza redakcyjnego do wiodącego tematu niniejszego numeru, znajduje odzwierciedlenie w sylwetkach laureatów ośmiu edycji Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli. Wśród autorów nagrodzonych i wyróżnionych tekstów są nie tylko poloniści, ale i nauczy-

ciele języka angielskiego, historii, sztuki i plastyki, świetlicy, przedmiotów zawodowych, a także wychowawcy, bibliotekarze, nauczyciele wspomagający. W każdym nauczycielu zatem, niezależnie od specjalności, może drzemać Duch Literacki, a konkurs organizowany przez Pomorską Bibliotekę Pedagogiczną w Słupsku i Stowarzyszenie Edukacyjne Volumin stwarza jedną z możliwości, by dać pisemny wyraz mistrzostwu słowa.

„Dobrze pisać, to znaczy czynić myśl widzialną”, jak pięknie powiedział Ambrose Bierce. W rozstrzygniętym właśnie VIII Pomorskim Konkursie Literackim dla Nauczycieli nagrodzono kolejne teksty, w których widać owo „dobre pisanie”. Ale o tym już w następnym tekście.

2. Mirosław Kowalczyk brał udział w V edycji konkursu w roku 2017, nie został laureatem, ale jego opowiadanie *Nadzieja kończy się ostatnia* zostało zauważone przez jednego z jurorów, red. Zbigniewa Babiarsza-Zycha i wydrukowane we „Wsi Tworzącej”, dodatku literackim do biuletynu „Powiat Słupski”. Obecnie Mirosław Kowalczyk jest autorem dwóch opublikowanych książek: *Gryf: legenda o opiecej ziemi gardejskiej* oraz *Tajemnica starej czereśni*.

Jolanta Betkowska

Koordinator Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli, Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Słupsku.

Konkurs zapisany w kadrze

Ewa Misiewicz

Jan Kochanowski – poeta na dzisiejsze czasy MUZYCZNA POWTÓRKA DO MATURY

8 grudnia 2023 r. odbył się koncert: Jan Kochanowski – poeta na dzisiejsze czasy w wykonaniu Orkiestry Katedry Sztuki Muzycznej Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku pod batutą Moniki Zytke. W wydarzeniu uczestniczyli uczniowie, dyrektorzy i nauczyciele słupskich szkół. Była to niezwykła – bo muzyczna – powtórka do matury z języka polskiego. Dr hab. prof. UP Monika Zytke – dyrektor artystyczny w KSM, sama pochodząca z rodu Kochanowskich, napisała muzykę do wybranych pieśni i fraszek swojego słynnego przodka, a także opowiadała o życiu i twórczości mistrza z Czarnolasu.

Co ma Jan Kochanowski, renesansowy poeta do naszych czasów? A to, że je przewidział. Nie miał pojęcia, jak zmieni się technologia i świat, ale wiedział, że ludzka psychika i ludzkie emocje będą dokładnie takie same. Jego teksty są wciąż aktualne – to, że „nie wiemy, jak zdrowie smakuje, aż się zepsuje”, że „żywoć bez przyjaciół to więzienie”, że „nie ma wątpliwości, żeby cnota miała być kiedy bez zazdrości”, że (niestety) „nową przypowieść Polak sobie kupi, że i przed szkodą, i po szkodzie głupi”. Wszystkie te zdania opisują rzeczywistość XXI wieku. W dopiero wtedy początkującym polskim języku pisanym, Kochanowski jak nikt dotąd, po mistrzowsku umiał nazywać mean-

dry ludzkiej psychiki. Do tego miał niezwykle poczucie humoru i był mistrzem ciętej riposty, a bystrością obserwacji natury ludzkiej zadziwia nas do dzisiaj.

Kompozycje Moniki Zytke do tekstów pieśni i fraszek Kochanowskiego oscylują między renesansem a współczesnością, przypominając teksty zarówno najbardziej znane („Na zdrowie”, „Na lipę”, „Pieśń o spustoszeniu Podola”), jak i te nieco zapomniane, a zdumiewające swoją aktualnością. Całość prezentacji wsparta była barwną opowieścią o życiu poety w wykonaniu samej kompozytorki.

Sala wielofunkcyjna Uniwersytetu Pomorskiego wypełniona była po brzegi młodzieżą licealną, która żywo reagowała na znane, literackie teksty Mistrza Jana w niecodziennym wykonaniu. A po koncercie widowania mogła zrobić wspólne zdjęcie w znakomitym gronie artystów.

W organizacji koncertu Katedrę Sztuki Muzycznej Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku wsparł Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Ewa Misiewicz

Nauczyciel konsultant ds. edukacji artystycznej w PODN w Słupsku, wykładowca w Katedrze Sztuki Muzycznej UP w Słupsku.

Marzena Wolska, Maria Pietryka-Małkiewicz, Barbara Studzińska

„Witkacy. Napisane dzisiaj” V MIĘDZYNARODOWY KONKURS LITERACKIEJ TWÓRCZOŚCI MŁODZIEŻY pod patronatem Krystyny Danileckiej-Wojewódzkiej Prezydentki Miasta Słupska

Stanisław Ignacy Witkiewicz – Geniusz i ekscentryk. Potępiany i podziwiany. Dziś odkrywany na nowo. Twórczość artysty wpisuje się w szeroki kontekst współczesnej kultury. Niezwykła wyobraźnia artystyczna i traumatyczna biografia stały się inspiracją dla wielu profesjonalnych twórców: poetów, pisarzy, muzyków, filmowców, artystów-plastyków. Dla każdego z nich Witkacy był iskrą zapalną dla własnych pomysłów, przemyśleń, propozycji artystycznych, oryginalnych form wypowiedzi twórczej. Jaki potencjał potrafiła uruchomić twórczość Witkacego w środowisku utalentowanej literacko współczesnej młodzieży? Piękną odpowiedzią są już cztery edycje naszego konkursu. Dziękujemy wszystkim wspianym Autorom niemal pięciuset utworów za udział w konkursie, w którym wszystkie prace literackie były dobre, bardzo dobre i wybitne. Dziękujemy za bogate Witkacowskie inspiracje.

Dzięki „Złotemu Zaproszeniu” do udziału w 23., 24., 25. i 26. Międzynarodowym Konkursie Interpretacji Dzieł Stanisława Ignacego Witkiewicza „Witkacy pod strzechy” – nasi laureaci mogli uczestniczyć w czterech edycjach tego przedsięwzięcia, gdzie zostali dostrzeżeni i pięknie nagrodzeni. Dodatkowym prezentem dla laureatów konkursu „Witkacy. Napisane dzisiaj” była publikacja ich wybranych utworów w kolejnych numerach „Witkacego!” – prestiżowego, ogólnopolskiego czasopisma, półrocznika Instytutu Witkacego. Gratulujemy z całego serca fantastycznego podarunku. Prezes Instytutu Witkacego, nasz juror i bratnia fanom Witkacego dusza – dr Przemysław Pawlak zarekomendował do druku nagrodzone utwory uczestników.

WAŻNE INFORMACJE

ORGANIZATORZY: Szkoła Podstawowa nr 3 im. Janusza Korczaka w Słupsku, Międzynarodowa Organizacja Soroptimist International Klub w Słupsku.

PARTNERZY: Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Instytut Witkacego w Warszawie, czasopismo „Witkacy!”, Słupskie Towarzystwo Kultury Teatralnej – Teatr Rondo.

ADRESACI: Prace oceniane będą w 3 kategoriach:
(1) Uczniowie klas VI-VIII szkoły podstawowej.
(2) Uczniowie szkół średnich i innych ponadpodstawowych.
(3) Byli laureaci i wyróżnieni w konkursie – w ramach Salonu Laureatów (zainteresowani literackimi losami naszych pełnoletnich Laureatów i Wy-

różnionych z czterech poprzednich edycji konkursu „Witkacy. Napisane dzisiaj”, już absolwentów szkoły średniej, postanowiliśmy zaprosić Was do tworzonego Salonu Laureatów. Jeśli nadal jest Wam bliska twórczość literacka zainspirowana życiem i twórczością Witkacego – stańcie w konkursowe szranki.

CELE: propagowanie wśród młodzieży zainteresowania czytelnictwem i literaturą, w szczególności twórczością Witkacego; promowanie literackiej wrażliwości, wyobraźni, odwagi w przekraczaniu stereotypów; wspieranie, kreowanie młodych talentów literackich, nagradzanie sprawności językowej i zdolności literackich; zachęcenie młodzieży polonijnej do podejmowania prób literackich inspirowanych twórczością St. I. Witkiewicza.

DATY I ADRESY:

Ostateczny termin nadsyłania prac: 11 marca 2024 r.

Rozstrzygnięcie konkursu: koniec kwietnia 2024 r.

Wręczenie nagród: 31 maja 2024 r.

Prace należy wysłać na adres: Szkoła Podstawowa nr 3 w Słupsku, ul. Banacha 5, 76-200 Słupsk z dopiskiem na kopercie „Witkacy. Napisane dzisiaj”.

DANE KONTAKTOWE:

Koordynatorka: Maria Pietryka-Małkiewicz, tel. 692 477 930, m.pietryka@wp.pl

Szkoła: SP nr 3 w Słupsku, tel. 59 8431910 sp3slupsk@wp.pl, <http://www.sp3.slupsk.pl>

<https://www.facebook.com/WitkacyNapisaneDzisiaj>

REGULAMIN
KONKURSU

REGULAMIN
KONKURSU:
<https://tiny.pl/c234j>

Marzena Wolska

Dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 3 im. Janusza Korczaka w Słupsku

Maria Pietryka-Małkiewicz

Koordynatorka konkursu

Barbara Studzińska

Viceprezydentka słupskiego klubu Soroptimist International

✧✧ TEMATYCZNE ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE ✧✧ Na podstawie kartoteki zagadnieniowej PBP w Słupsku

KOMUNIKOWANIE SIĘ I SZTUKA WYPOWIEDZI

Wydawnictwa zwarte

- Baker Jed. E., rozdział 2: Brenda Smith Myles. Trening umiejętności społecznych dla dzieci i młodzieży z zespołem Aspergera z trudnościami w komunikacji i kontaktach społecznych / przekład: Agnieszka Pałynyczko-Ćwiklińska ; [ilustracje Eddy Mora]. - Gdańsk : Harmonia Universalis, 2022. -241 s.
- Crohn Joann. Ja i moi przyjaciele: przewodnik po umiejętnościach społecznych dla dzieci / ilustracje: Louie Chin ; przekład: Juliusz Okuniewski. - Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2022. -96 s.
- Ćwiczenia uwagi słuchowej jako istotny element wspomagania rozwoju językowego dziecka / Matyasik Katarzyna // Wychowanie w Przedszkolu. - 2023, nr 8, s.37-40
- Gwiazdowska-Stańczak Sylwia. Jak zaangażować uczniów w naukę i zbudować dobry klimat w szkole: poradnik dla nauczycieli. - Wydanie pierwsze. - Warszawa : Difin, 2022. -120 s.
- Jagieła Jarosław. Psychopedagogika relacji: analiza transakcyjna dla nauczycieli i wychowawców. - Warszawa : Difin, 2023. -561 s.

Artykuły z czasopism

- 8 kroków do stworzenia dobrego klimatu placówki - działania integrujące uczniów, nauczycieli i rodziców / Swędrowska Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 130, s.82-86
- Chcę widzieć, że mnie słuchasz. Chcę poczuć, jak mnie słuchasz - o aktywnym słuchaniu / Wentrych Agnieszka // Bliżej Przedszkola. - 2022, nr 1, s.29-32
- Co jest mi winne moje dziecko? Jak zaprosić je do naszego życia i pozwolić mu to życie zmienić na lepsze? / Izmałkowska Julia // Charaktery. - 2023, nr 5, s.34-39
- Do czego przydaje się komunikacja niewerbalna / Chętkowski Dariusz // Głos Nauczycielski. - 2022, nr 51-52, s.12
- Dzień bez przekleństw. Porozmawiamy o języku uczniów i uczennic. [wulgaryzmy] / Goetz Magdalena // Głos Nauczycielski. - 2017, nr 49, s.8
- Gry i zabawy na komunikację niewerbalną / Szewczyk Małgorzata // Remedium. - 2022, nr 10, s.17-19
- Gry i zabawy na komunikację werbalną / Szewczyk Małgorzata // Remedium. - 2022, nr 7-8, s.10-12
- Gwarancja udanego nauczania. Komunikacja - klucz do dobrych relacji uczeń-nauczyciel / Popiół Anna // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 9, s.18
- Jak poradzić sobie, kiedy inni ranią Cię słowem? / Rotberg Igor // Charaktery. - 2023, nr 3, s.66-70
- Jak rozmawiać na trudne tematy / Leśniewska Katarzyna // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 1, s.59-60
- Jak się dogadać w ycklonie kłótni / Mućko Przemysław // Charaktery. - 2022, nr 5, s.76-81
- Jak uczyć dzieci samoregulacji emocji? Akceptowanie, wyrażanie i regulowanie emocji / Kalinowska Monika // Wychowanie w Przedszkolu. - 2023, nr 8, s.22-27
- Jak uczyć komunikacji inkluzywnej w klasie zróżnicowanej narodowościowo i religijnie? / Ohia-Nowak Amaka // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 136, s.18-22
- Jak wytrzymać z nauczycielem, którego się nie lubi? / Chętkowski Dariusz // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 14-15, s.12
- Komunikacja. Przepis na sukces. Zasada najniższej energii. Dlaczego nam się nie chce i jak to wykorzystać / Słotwiński Michał // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 17-18, s.20
- Kształtowanie asertywności i rozwijanie empatii w komunikacji między uczniami - wskazówki do budowania dobrych relacji koleżeńskich / Ludorowska Agnieszka // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 129, s.56-59
- Kultura feedbacku w szkole / Nowakowska Marta // Polonistyka. - 2023, nr 2, s.25-28

- Kultura wymiany poglądów. Sztuka godzenia przeciwieństw (1) / Garstka Tomasz // Głos Nauczycielski. - 2022, nr 1-2, s.22
- Mediacje rówieśnicze / Drzewiecka-Tymkiewicz Katarzyna // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 7, s.84-85
- Od bycia obok do bycia razem. Dlaczego warto doskonalić u uczniów kompetencje interkulturowe? / Szeliga Łukasz // Polonistyka. - 2022, nr 4, s.20-24
- Odrębność nie znaczy samotność / Pilich Paweł // Charaktery. - 2023, nr 3, s.58-61
- Pierwszoklasista za pan brat z normami społecznymi. Drugie zajęcia z cyklu treningu umiejętności społecznych w klasie szkolnej / Litwinow Monika // Życie Szkoły. - 2023, nr 5, s.29-34
- Porozumienie bez przemocy M. Rosenberga jako skuteczny sposób komunikacji w klasie - przykłady dialogów / Ludorowska Agnieszka // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 129, s.53-55
- Rozmawiamy zamiast mówić. Rozmowa z Igą Kazimierczyk, prezeską Fundacji Przestrzeń dla Edukacji / Igielska Beata // Dyrektor Szkoły. - 2022, nr 3, s.40-43
- Rozwijanie umiejętności uzasadniania - argument i przykład, czyli nierozzerwalny klucz do sukcesu wypowiedzi / Mirgos Marta // Polonistyka. - 2023, nr 2, s.23-24
- Szkolny klub mediatorów. [mediacje] / Elsner Danuta // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 7, s.79-82
- Szkoła blisko świata. Malarski symbol jako narzędzie kształtowania kompetencji społecznych / Kozłowska Izabela // Język Polski w Szkole Podstawowej. - 2022, nr 2, s.27-49
- Sztuka mówienia komplementów / Mazur Marzena // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 7, s.27-29
- Trudna rozmowa z uczniem w 6 krokach. Przydatny schemat z przykładowymi pytaniami / Łoskot Małgorzata // Życie Szkoły. - 2022, nr 8, s.23-26
- Trudne emocje wobec wychowanka, czyli jak wybrnąć z sytuacji, gdy uczeń budzi moją niechęć? / Ludorowska Agnieszka // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 135, s.41-44
- Trudne pytania - jak rozmawiać z dzieckiem o seksualności? / Godlewska Magdalena, Głowińska Magdalena // Terapia specjalna dzieci i dorosłych. - 2023, nr 30, s.40-44
- Wyjść ze świata milczenia. O szczebel wyżej w porozumiewaniu się z otoczeniem. [komunikacja niewerbalna] / Kępka Magdalena // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 12, s.17
- Znaczenie komunikacji / Leśniewska Katarzyna // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 1, s.57-58

WSPOMAGANIE ROZWOJU UCZNIÓW I WSPARCIE RODZINY

Wydawnictwa zwarte

- Curley Peyton. Nastawienie na rozwój: 55 ćwiczeń dla dzieci w wieku 8-12 lat / ilustracje: Tyler Parker ; przekład: Agnieszka Cioch. - Sopot : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2023. -147 s.
- Juul Jesper, Jensen Helle. Kompetencje relacyjne w edukacji: od posłuszeństwa do odpowiedzialności / przełożyła z języka angielskiego Anna Boniszewska. - [Podkowa Leśna] : Wydawnictwo MiND, 2023. -407 s.
- LaVigne Melissa. Play therapy: 101 zabaw terapeutycznych wspierających rozwiązywanie problemów z zachowaniem i wzmacniających relację / ilustracje Irene Freitas ; przekład Anna Rosiak. - Warszawa : Maman, 2023. -187 s.
- Pawlak Paulina. Jak wychować dziecko na zdrowego psychicznie dorosłego: rozpoznaj zaburzenia osobowości i wspieraj zdrowy rozwój dziecka. - Gliwice : Sensus, 2023. -215 s.
- Rusz ręką, a powiem ci, jaka jest twoja mowa. Wspomaganie rozwoju mowy oraz funkcji motorycznych ręki u uczniów z niepełnosprawnością intelektualną / Panasiuk Magdalena // Informator Oświatowy. - 2022, nr 1, s.36-37

Artykuły z czasopism

- „Emocjonalny ja i emocjonalni inni”. Wstęp do cyklu spotkań treningu umiejętności społecznych / Litwinow Monika // Życie Szkoły. - 2023, nr 4, s.36-37
- 4 kluczowe wyznaczniki efektywnej współpracy pedagoga i psychologa szkolnego z rodzicami ucznia / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 131, s.9-13
- 8 kroków do stworzenia dobrego klimatu placówki - działania integrujące uczniów, nauczycieli i rodziców / Swędrowska Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 130, s.82-86
- Badam, odkrywam, poznaję - zabawy badawcze i ich wpływ na rozwój dziecka / Biegańska Aneta // Bliżej Przedszkola. - 2023, nr 5, s.8-11
- Bądźmy uważni, wspierajmy. Bliskość dorosłego a rozwój emocjonalny dziecka / Rutkowski Paweł // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 10, s.16
- Co oznacza nieharmonijny rozwój dziecka? / Wentrych Agnieszka // Bliżej Przedszkola. - 2023, nr 4, s.12-14
- Ćwiczenia uwagi słuchowej jako istotny element wspomaganie rozwoju językowego dziecka / Matyasik Katarzyna // Wychowanie w Przedszkolu. - 2023, nr 8, s.37-40
- Empatyczne ścieżki komunikacji z rodzicami. W jaki sposób formułować komunikaty i przekazywać informacje o uczniu podczas spotkania i z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych? / Ludorowska Agnieszka // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 130, s.69-72
- Jak budować i wzmacniać poczucie własnej wartości dziecka? / Polak-Janik Ewelina // Głos Pedagogiczny. - 2023, nr 141, s.22-27
- Jak rozmawiać z rodzicami na temat kar fizycznych? / Wiankowska Agnieszka // Głos Pedagogiczny. - 2023, nr 139, s.46-49
- Jak skutecznie rozmawiać z rodzicami, kiedy nie zauważają oni problemów dzieci? / Prus Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2023, nr 138, s.60-68
- Jak uczyć dzieci samoregulacji emocji? Rozpoznawanie, nazywanie i skalowanie emocji podstawowych / Kalinowska Monika // Wychowanie w Przedszkolu. - 2023, nr 7, s.14-19
- Jak wspierać by nie przeszkadzać - rozwój dziecięcej autonomii / Skoczyła Agnieszka // Charaktery. - 2023, nr 4, s.32-35
- Jak wzmacniać samoakceptację u dzieci w wieku przedszkolnym? / Waleriańczyk Anna // Wychowanie w Przedszkolu. - 2023, nr 5, s.30-33
- Jak wzmocnić kompetencje wychowawcze rodziców? Warsztaty psychoedukacyjne dla rodziców do przeprowadzenia przez nauczyciela wychowawcę, pedagoga, psychologa szkolnego / Ludorowska Agnieszka // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 130, s.54-57
- Jak zbudować efektywną współpracę z rodzicami w terapii w kontekście wczesnego wspomaganie rozwoju? Z praktyki terapeuty / Michalak Karolina // Terapia specjalna dzieci i dorosłych. - 2023, nr 29, s.6-10
- Mniej znaczy więcej. Jak chronić dziecko przed przestymulowaniem? / Prus Małgorzata // Bliżej Przedszkola. - 2023, nr 4, s.8-11
- Plan pomocy dziecku i rodzinie oparty na ocenie funkcjonalnej / Polak-Janik Ewelina // Głos Pedagogiczny. - 2023, nr 137, s.60-67
- Rodzicielskie lekcje / Nowak Małgorzata // Dyrektor Szkoły. - 2022, nr 8, s.57-58
- Rola pedagoga we wspomaganie wychowawczej roli rodziny / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 135, s.11-16
- Rola sztuki w intelektualnym i emocjonalnym rozwoju młodego człowieka / Woźniak-Czech Ewelina // Język Polski w Szkole Podstawowej. - 2023, nr 1, s.25-39
- Rozpoznawanie potrzeb wychowawczych. Ankieta dla rodziców / Łoskot Małgorzata // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 135, s.17
- Stymulacja sensoryczna w codziennej aktywności, zabawie i terapii - czyli jak wspomagać rozwój małego dziecka z zaburzeniami rozwojowymi / Podgórska-Jachnik Dorota // Terapia specjalna dzieci i dorosłych. - 2022, nr 24, s.6-11
- Trudny dialog, ważna pomoc. Dziecko z dysfunkcjami - współpraca nauczyciela / Młodzieniak Danuta // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 17-18, s.22-23
- Więcej ruchu, mniej ekranu. Rozwój fizyczny dzieci w wieku trzy-sześć lat - zaburzenia i sposoby stymulowania / Siewiewicz Monika // Głos Nauczycielski. - 2023, nr 23-24, s.26
- Wsparcie dla rodziców / Leśniewska Katarzyna // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 2, s.53-54
- Zadania pedagoga w budowaniu komunikacji i relacji z uczniami z Ukrainy i ich rodzinami / Zajac Dorota // Głos Pedagogiczny. - 2022, nr 132, s.45-51
- Zagubione jajko. [konflikt pokoleń] / Kozłowski Tomasz // Dyrektor Szkoły. - 2023, nr 4, s.68
- Zdrowie psychiczne młodzieży / Wójtowicz-Szeffler Małgorzata, Grzanowska Izabela, Deja Monika // Remedium. - 2023, nr 3, s.17-19
- Zdrowie psychiczne najmłodszych dzieci - zaburzenia nastroju i depresja przedszkolaków / Stradomska Marlena // Wychowanie w Przedszkolu. - 2023, nr 3, s.6-11

Wybór i opracowanie:

Jolanta Janonis

Wydział Informacyjno-Bibliograficzny
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Słupsku

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 4/2023 ISSN 1505-0904

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Dorota Iwanowicz, Renata Kołosowska, Anna Kreft, Ewa Misiewicz, Iwona Poźniak, Bożena Żuk

WSPÓŁPRACA: Mariusz Barański, Władysława Hanuszewicz, Robert Kozłowicz, Kinga Mielczarek, Joanna Pawlak-Jęczewska, Katarzyna Rodziewicz, Tatiana Sójka, Justyna Szczypek-Bogdanowicz, Agata Szklarkowska, Marzena Tuliszcza, Marek Wróblewski

SKŁAD KOMPUTEROWY: Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku

DRUK I OPRAWA: Wydawnictwo „Bernardinum” Sp. z o.o., Pelplin

KOREKTA: Ewa Misiewicz, Dorota Iwanowicz, Iwona Poźniak

WYDAWCA: Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Poniatowskiego 4a, tel/fax sekretariat: 59 84-23-567, doskonalenie: 502 644 975, www.podn.slupsk.pl; e-mail: wydawnictwo@podn.slupsk.pl

NAKŁAD: 300 egz.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za poglądy i opinie Autorów zamieszczonych tekstów. Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy przysyłać e-mailem: wydawnictwo@podn.slupsk.pl

SZCZĘŚLIWEGO NOWEGO ROKU

2024

Kalendarz

Syczeń

P	W	Ś	CZ	P	S	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Luty

P	W	Ś	CZ	P	S	N
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

Marzec

P	W	Ś	CZ	P	S	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Kwiecień

P	W	Ś	CZ	P	S	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Maj

P	W	Ś	CZ	P	S	N
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Czerwiec

P	W	Ś	CZ	P	S	N
				1	2	
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Lipiec

P	W	Ś	CZ	P	S	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Sierpień

P	W	Ś	CZ	P	S	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Wrzesień

P	W	Ś	CZ	P	S	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Październik

P	W	Ś	CZ	P	S	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Listopad

P	W	Ś	CZ	P	S	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Grudzień

P	W	Ś	CZ	P	S	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

POMORSKI OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

www.podn.slupsk.pl

sekretariat@podn.slupsk.pl

+48 59 84 23 567

Poniatowskiego 4a, 76-200 Słupsk